

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ajda Mikec

Terapija s pomočjo psov za ljudi z ovirami

Diplomsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ajda Mikec

Terapija s pomočjo psov za ljudi z ovirami

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Ana Marija Sobočan

Ljubljana, 2023

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem mentorici Ani Mariji Sobočan za svetovanje, potrpežljivost in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela.

Iskreno se zahvaljujem Nataši Ogrin Jurjevič za vso podporo, pomoč, nasvete in pripravljenost deliti z mano dragocene izkušnje.

Zahvaljujem se tudi vsem strokovnim delavkam in uporabnicam, ki so sodelovale z mano in prispevale svoj čas ter s svojimi odgovori prispevale k ustvarjanju tega diplomskega dela.

Hvala tudi družini, fantu in prijateljem, ki so mi v času pisanja diplomskega dela stali ob strani, me spodbujali in motivirali, saj mi brez njihove brezmejne podpore gotovo ne bi uspelo. Zahvala gre tudi mojemu kužku, ki me je motiviral k raziskovanju vezi med človekom in živaljo.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Ajda Mikec

Naslov diplomskega dela: Terapija s pomočjo psov za ljudi z ovirami

Mentorica: Ana Marija Sobočan

Kraj: Ljubljana

Povzetek: S svojim diplomskim delom raziskujem, kako poteka terapija s pomočjo psov v Sloveniji, kakšne so njene prednosti in slabosti, kakšen je potek in kakšen je način dela strokovnih oseb, ki pri njej sodelujejo. Prav tako raziskujem, na katerih področjih terapija s pomočjo psov pomaga ljudem z oviro in kakšna je vloga socialnega dela pri tem procesu. Sprašujem se, kakšno vlogo imajo pri terapiji s pomočjo psov socialni delavci in socialno delo, kako jo doživljajo socialni delavci, ki pri njej sodelujejo. Poleg tega raziskujem učinke, ki jih ima na fizično in duševno zdravje ljudi z oviro – bolj podrobno oseb z motnjo v duševnem razvoju in oseb, ki imajo fizične ovire. Zanima me, kako jo doživljajo in kakšno je njihovo mnenje. V teoretičnem delu pišem o tem, kaj terapija s pomočjo psov sploh je in kaj so njene bistvene značilnosti ter kakšne učinke ima na psihofizično zdravje ljudi z oviro. Dotaknem se tudi terapevtskih psov in njihovih bistvenih značilnosti ter terapevtskih društev, ki delujejo v Sloveniji. V drugem delu teoretičnega uvoda pozornost namenim ljudem z oviro. Na koncu predstavim prihodnost terapije s pomočjo psov v Sloveniji in terapijo s pomočjo psov povežem s socialnim delom. V raziskovalnem delu izvedem intervjuje s petimi strokovnimi delavkami – s tremi socialnimi delavkami in dvema delovnima terapevtkama – ter tremi uporabnicami – z dvema iz VDC Kranj in eno iz URI Soča. Podatke kvalitativno analiziram in predstavim rezultate. V razpravi rezultate povežem z literaturo ter dopišem predloge in sklepe. Z raziskavo sem prišla do zaključka, da so pozitivni učinki vidni v mentalnem zdravju, kognitivnem oziroma izobraževalnem vidiku, telesnem zdravju, govoru in socialnih veščinah. Pes je olajševalni in razbremenilni element terapije, ki poveča motivacijo in zaupanje uporabnikov v njihove občutke. Pri terapiji s pomočjo psov se uporabljajo socialno-delovni pristopi. V Sloveniji je na področju terapije s pomočjo psov še veliko prostora za napredek. Strokovne osebe si želijo spremembe sistema. Na podlagi raziskav ugotavljam, da bi terapija s pomočjo psov lahko postala pomembna socialno-delovna metoda.

Ključne besede: terapija s pomočjo živali, terapevtski psi, motnje v duševnem razvoju, fizične ovire, socialno delo, pozitivni učinki

THESIS INFORMATION

Name and surname: Ajda Mikec

Thesis title: Dog assisted therapy for people with special needs

Mentor: Ana Marija Sobočan

Location: Ljubljana

Abstract: In my thesis I research how dog-assisted therapy is practiced in Slovenia, what are its advantages and disadvantages, how the process works and what the way of working of the professionals involved in it is. I am exploring how dog-assisted therapy helps people with disabilities and the role of social work in this process. I wonder what role social workers and social work play in dog-assisted therapy, how it is experienced by the social workers involved. In addition, I am researching the effects it has on the physical and mental health of people with disabilities - more specifically people with intellectual disabilities and people who have physical disabilities. I want to know how they experience it and what their opinions are. In the theoretical part, I write about what dog-assisted therapy is, what are its essential features and what effects it has on the psycho-physical health of people with disabilities. I write about therapy dogs and their essential characteristics and describe Slovenian organisations working with therapy dogs. In the second part of the theoretical part, I focus on people with disabilities. Finally, I present the future of dog-assisted therapy in Slovenia and connect dog-assisted therapy to social work. In the research I interviewed five professional workers - three social workers and two occupational therapists - and three people with disabilities - two from VDC Kranj and one from URI-Soča. I qualitatively analyse the data and present the results. In the discussion, I link the results to the literature and add suggestions and conclusions. Through my research I conclude that dog-assisted therapy includes social-work approaches. Positive effects are visible in mental health, cognitive or educational aspects, physical health, speech, and social skills. The dog is a relieving and unburdening element of the therapy, increasing the motivation and confidence of the users in their feelings. There is still much room for progress in the field of dog-assisted therapy in Slovenia. Professionals want to see a change in the system. Based on my research, I believe that dog-assisted therapy could become an important social-work method.

Keywords: animal-assisted therapy, therapy dogs, intellectual disabilities, physical disabilities, social work, positive effects

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	1
2. PREGLED PROBLEMATIKE.....	2
2.1 Vez med človekom in živalmi	3
2.1.1 Vez med človekom in psom	3
2.2 Vpliv živali na počutje in zdravje	4
2.3 Vključevanje živali ali Animal-Assisted Intervention: AAI	5
2.3.1 Aktivnosti s pomočjo živali ali Animal-Assisted Activity: AAA	6
2.3.2 Terapija s pomočjo živali ali Animal-Assisted Therapy: AAT	7
2.3.3 Terapija s pomočjo živali ali AAT skozi zgodovino	8
2.3.4 Psi pomočniki in psi vodniki	9
2.4 Terapija s pomočjo psov.....	11
2.4.1 Definicija	11
2.4.2 Terapevtski psi	11
2.4.3 Lastnosti terapevtskega psa	12
2.4.4 Izbira terapevtskega psa	13
2.5 Terapevtski proces	13
2.5.1 Način dela	13
2.5.2 Vloga strokovne osebe	14
2.6 Pozitivni učinki terapije s pomočjo živali na počutje uporabnikov	16
2.7 Društva terapevtskih psov v Sloveniji.....	17
2.7.1 Tačke pomagačke.....	18
2.7.2 Ambasadorji nasmeha	19
2.7.3 Zavod PET – Pasja enota terapevtov.....	19
2.8 Osebe z oviro	20
2.8.1 Motnje v duševnem razvoju.....	20
2.8.2 Varstveno delovni centri.....	21
2.8.3 Vseživljenjsko učenje	22
2.8.4 Terapevtski psi v VDC Kranj.....	22
2.8.5 Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča	24
2.9 Prihodnost terapije s pomočjo psov v Sloveniji	24
2.10 Povezava med terapijo s pomočjo psov in socialnim delom	25
3. FORMULACIJA PROBLEMA.....	26
3.1 Raziskovalna vprašanja	27
4. METODOLOGIJA.....	27
4.1 Vrsta raziskave.....	27
4.2 Merski instrumenti in viri podatkov.....	27
4.3 Opredelitev enot raziskovanja-populacija, vzorec	28
4.4 Zbiranje podatkov oz. Empiričnega gradiva.....	28
4.5 Načrt obdelave gradiva.....	29
5. REZULTATI	29
5.1 Strokovne delavke.....	29
5.1.1 Terapija s pomočjo psov v Sloveniji	29
5.1.2 Terapevtski proces	30
5.1.3 Vključitev v proces.....	31
5.1.4 Primernost strokovne osebe.....	32
5.1.5 Vloga strokovne osebe	33
5.1.6 Vloga uporabnika	34
5.1.7 Terapevtski pes	34

5.1.8	Učinki	34
5.1.9	Mnenje strokovnih oseb.....	35
5.1.10	Izkušnje.....	35
5.1.11	Prednosti in slabosti	36
5.1.12	Socialno delo.....	36
5.2	Uporabnice.....	37
5.2.1	Vključitev v proces.....	37
5.2.2	Učinki	37
5.2.3	Mnenje uporabnikov.....	38
5.2.4	Terapevtski proces.....	38
5.2.5	Terapevtski pes	38
5.2.6	Vloga strokovne osebe	38
6.	RAZPRAVA.....	39
7.	SKLEPI.....	43
8.	PREDLOGI.....	44
9.	LITERATURA	45
10.	PRILOGE	49
10.1	Vprašalnik.....	49
10.2	Intervjuji	50
10.3	Odprto kodiranje	75
10.4	Osnovno kodiranje	116

1. UVOD

Živali so bile vedno stalnica v mojem življenju, saj me obkrožajo že od malih nog. Posebno mesto v mojem življenju imajo psi. Moja vez z njimi sega v zgodnje otroštvo, ko sem pred njimi čutila velik strah. Ta je bil tako močan, da se psom nisem upala niti približati, in sem bežala stran od njih. Nikoli nisem vedela, kaj je bil vzrok temu, vendar pa so mi prav psi pomagali ta strah premagati. Z močno voljo in s pomočjo ljudi, ki so me obkrožali, ter njihovimi psi sem strah počasi premagala, psi pa so postali pomemben del mojega življenja. Moja vez z njimi se je še povečala, ko smo doma dobili psa. Menim, da mi je neštokrat pomagal do boljšega počutja, ko sem se spopadala s slabim duševnim počutjem in ko sem bila v težkih situacijah. Poleg ljubezni do živali pa sem si vedno želela pomagati ljudem, kar me je vodilo na študij socialnega dela. Takrat se je začelo moje razmišljanje o tem, kako bi lahko uporabnikom pomagali s pomočjo psov in kako bi pse lahko vključili v socialno delo. To me je na koncu vodilo tudi v izbiro teme mojega diplomskega dela. Zanimalo me je, kakšno vlogo lahko imajo pri terapiji s pomočjo psov socialni delavci in socialno delo. Prikazati sem tudi želela, kakšno je stanje v Sloveniji – kdo terapijo izvaja, kakšen je njen potek, kakšne so prednosti in slabosti. Predvsem pa sem želela ugotoviti, na kakšen način prispeva k izboljšanju kakovosti življenja ljudi z oviro. Da bi dobila čim bolj poglobljene rezultate, sem intervjuje izvedla tako z uporabniki, ki so z mano delili svoje izkušnje, kot tudi z različnimi strokovnimi delavci, ki sodelujejo pri terapiji in so mi povedali o svojem delu in izkušnjah.

2. PREGLED PROBLEMATIKE

»V sodobni zahodni družbi, v kateri se vse bolj oddaljujemo od sočloveka, postaja stik z naravo in živalmi vse bolj pomemben. Najbolj intimen, pa tudi najbolj kompleksen odnos smo v tisočletjih skupne zgodovine razvili s psi, prav posebnega s t. i. terapevtskimi psi« (Horvat Kokalj, 2015).

Kot piše Horvat Kokalj (2015), se v 21. stoletju vse bolj uveljavljajo nove terapevtske metode. S temi novimi metodami, ki jih prostovoljske organizacije izvajajo v sodelovanju z zdravstvenimi, socialno-varstvenimi in izobraževalnimi ustanovami, se skuša terapevtsko pomagati ljudem vseh starosti, ki se v življenju srečujejo z boleznijo ali omejitvijo, in jim omogočiti bolj kakovostno življenje. Ena od metod je posredovanje s pomočjo živali, kjer terapevtski psi igrajo ključno vlogo (Horvat Kokalj, 2015).

Zaradi vrste pozitivnih učinkov na kakovost življenja posameznika so strokovnjaki pričeli živali vključevati v svoje terapevtske pristope tudi pri delu z ljudmi s posebnimi potrebami. Kot posebej primerni za takšen pristop so se izkazali psi (Majcenovič Cipot, 2013, str. 8–17).

Terapija s pomočjo živali se v Sloveniji že uvaja, vendar si še išče svoje mesto. Majcenovič Cipot (2013, str. 8–17) navaja, da obstajajo društva in organizacije, ki se specializirajo za njeno izvajanje, vendar zaenkrat vse ostaja na ravni entuziastičnih posameznikov, ki se zavedajo, da lahko z vključevanjem živali v svoje delo dosežejo dobre rezultate pri zastavljenih ciljih. Še daleč pa smo v Sloveniji od tega, da bi ta vrsta terapije bila tudi sistemsko priznana in financirana, kar je ena glavnih ovir pri njenem vpeljevanju in širjenju (Majcenovič Cipot, 2013, str. 8–17).

Pri izvajanju in širjenju terapije s pomočjo psov se v zadnjih letih pojavljajo tudi organizacijske težave, kot je premalo terapevtskih parov, težave pri usklajevanju delovnega časa strokovnih delavcev in vodnikov, ki delajo prostovoljno v svojem prostem času, slabo financiranje in zaprtje institucij v času epidemije, kar je posledično povzročilo začasno nezmožnost izvajanja te vrste terapije.

2.1 Vez med človekom in živalmi

Ljudje na Zemlji ne živimo sami, saj nas obkrožajo številne rastline in živali. Povezanost človeka z živalskim kraljestvom je že od nekdaj izredno pomembna (Marinšek in Tušak, 2007, kot navedeno v Vešligaj-Damiš in Čeh, 2013, str. 30–43).

Medtem ko so naši predniki živali uporabljali predvsem za preživetje in pomoč pri delu, so v zadnjih dveh stoletjih vse bolj pomembne v naših življenjih kot družabniki. Vključujemo jih v našo zabavo, šport ter ohranjanje zdravja in samo zdravljenje (Vešligaj-Damiš in Čeh, 2013, str. 30–43).

Kot piše Povše (2021): »Živali imajo pomembno vlogo v življenju mnogih ljudi. Bile so, so in bodo naravni terapevti, saj njihova prisotnost, naklonjenost in ljubezen blagodejno delujejo na človeka. Živali so lahko odlični družabniki, motivatorji, prijatelji in tolažniki.«

Pomembno mesto med živalmi, ki sobivajo skupaj z ljudmi, imajo psi. Med človekom in psom se je skozi čas spletla posebna vez. Kot menita Marinšek in Tušak (2007, str. 19), je pes med vsemi živalmi človekov najzvestejši spremljevalec oziroma sopotnik.

2.1.1 Vez med človekom in psom

Človek je že zgodaj vzpostavil prijateljski odnos z udomačenim volkom, torej psom. V severnem Izraelu so namreč našli 12.000 let star paleolitski grob s človeškim in pasjim okostjem. Okostji sta bili tesno skupaj in človekova roka je bila položena tako, da je objemala psa. Način pokopa nakazuje na prijateljsko vez med človekom in psom, mogoče celo na nerazdružljivo navezanost (Marinšek in Tušak, 2007, str. 7).

Psi imajo posebno vlogo med živalmi, ki bivajo s sodobnim človekom. Pogosto so pravi družinski člani, saj zaradi svojih lastnosti spletejo najtesnejše vezi s svojimi skrbniki. Pes živi z ljudmi, njegova socialna sredina je družina ali posameznik. Ob ustrezni socializaciji in vzgoji razume, kakšna je njegova vloga v tej skupnosti. Je zvest, pripaden, vdan sopotnik in zelo učljiv. Poleg prijetne družbe človeku zagotavlja še mnogo več. Ustrezno šolan pes opravlja posebne naloge – tako poznamo policijske pse, pse spremljevalce oseb z ovirami, pse vodiče slepih oseb, pse reševalce iz ruševin ali plazov, pse, ki iščejo pogrešane osebe ali odkrivajo mamila in orožje (Trampuš in Štefe, 2014, str. 32).

Družabništvo je danes postalo prevladujoča karakteristika v razmerju med človekom in njegovim najboljšim prijateljem, kot pogovorno pogosto imenujemo psa. Zakaj in kako je prišlo do povezave med človekom in psom, je še danes nedorečeno – mogoče so bili psi tisti, ki so poiskali človeka, ali pa so ljudje stik s psi vzpostavili pri lovu. Tako se je začelo uspešno sodelovanje, ki traja že tisoče let (Vešligaj-Damiš in Čeh, 2013, str. 30–43).

Trampuš in Štefe (2014, str. 32) menita, da nas pes ne sodi po zunanjih lastnostih; zanj ni pomembno, kako smo oblečeni, kakšen ugled imamo v družbi, koliko ničel ima naš bančni račun. Ob njem smo sproščeni in neobremenjeni. Tako pes s prijaznostjo in zvestobo postavlja mostove tam, kjer jih ljudje ne zmoremo (Trampuš in Štefe, 2014, str. 32).

»Dajejo nam misliti, kako se je treba veseliti vsakega lepega trenutka, kako ne smemo obupati nad življenjem, kako se moramo veseliti življenja« (Marinšek in Tušak, 2007, str. 124).

2.2 Vpliv živali na počutje in zdravje

»Živali imajo pomemben vpliv na počutje in tudi zdravje ljudi« (Marinšek in Tušak, 2007, str. 8).

Številni avtorji naštevajo različne pozitivne učinke stika z živalmi na naše fizično in duševno zdravje. Povše (2015) v članku Odnosi med ljudmi in živalmi ter njihov vpliv na počutje in zdravje ljudi navaja, da živali človeku dajejo občutek, da ni sam in da si marsikdo z družbo živali krajša samoto, kar dobro vpliva na duševno, telesno in socialno počutje. Druženje z živalmi lahko pozitivno vpliva na zdravje pri bolnikih, prav tako pa je stik z živalmi ugoden tudi za človekovo duševnost, saj lahko v težkih življenjskih situacijah pomaga vzpostaviti duševno ravnovesje. Avtorica trdi, da številne raziskave dokazujejo vpliv živali na zdravje pri otrocih, mladostnikih, odraslih, starostnikih in osebah s posebnimi potrebami. Česen in Gračnar (2013, str. 24–29) pa pišeta, da živali ljudi sprejemajo takšne, kot smo, ne glede na duševne sposobnosti, videz, status in starost, zato so odlične pri zadovoljevanju človekovih potreb po telesnem stiku, pozornosti in družabništvu. Marinšek in Tušak (2007, str. 9–10) prav tako poročata, da živali varujejo ljudi pred stresom, lahko izboljšajo socializacijo in predstavljajo socialno podporo. Kot ugotavljajo kardiologi, naj bi božanje po mehki dlaki zniževalo krvni pritisk in ugodno delovalo na srčno-žilni sistem (Marinšek in Tušak, 2007, str. 9–10). Tudi tuji avtorji poročajo o pozitivnih učinkih stika z živalmi. Connor in Miller (2000, str. 20) tako menita, da živali zagotavljajo družbo in raznovrstno pomoč ljudem.

Pozitiven vpliv živali se je pokazal tako v domačem okolju kot v različnih ustanovah, bodisi socialnovarstvenih, izobraževalnih ali zdravstvenih. Prednost živali je, da človeka sprejmejo brez predsodkov, takega, kakršen je. Živali lahko vključimo v vsakdanje življenje, zdravljenje, izobraževanje in učenje (Povše, 2021).

Majcenovič Cipot (2013, str. 8–17) meni, da številne življenjske zgodbe, strokovni članki in znanstvene raziskave pričajo o pozitivni navezi in pozitivnem vplivu živali na človeka in na podlagi tega vedenja so strokovnjaki v zadnjih desetletjih 20. stoletja živali začeli vključevati v svoje terapevtske pristope (Majcenovič Cipot, 2013, str. 8–17).

Marinšek in Tušak (2007, kot navedeno v Majcenovič Cipot, 2013, str. 8–17) navajata, da se je tako razvila in oblikovala t. i. terapija s pomočjo živali – metoda dela, kjer so v obravnave ljudi s posebnimi potrebami vključene živali. Pri tem ni točno določeno, katera žival ima lahko terapevtski učinek, saj so potrebe ljudi različne. Prav tako ni določeno, kakšna mora biti aktivnost, da bo imela pozitiven vpliv na posameznika (Marinšek in Tušak, 2007, kot navedeno v Majcenovič Cipot, 2013, str. 8–17).

»Ključno pri uporabi živali v terapevtske namene je to, da posameznik s to terapijo nekaj pridobi – in pridobi lahko veliko« (Majcenovič Cipot, 2013, str. 8–17).

Česen in Gračnar (2013, str. 24–29) pišeta, da najnovejša dognanja kot prvovrstnega terapevta prepoznavajo psa, saj je odličen družabnik, ki sicer ne more nadomestiti pomembnega človeškega stika, ampak je soterapevt, ki pomaga ustvariti čustveno varno ozračje in premaguje človekovo prvotno zadržanost (Česen in Gračnar, 2013, str. 24–29).

2.3 Vključevanje živali ali Animal-Assisted Intervention – AAI

Vključevanje živali ali AAI je ciljno usmerjena in strukturirana uporaba živali v zdravstvu, izobraževanju in človeških virih (socialni delavci, psihologi) z namenom terapevtskega učinka pri uporabnikih. Izvajajo jo lahko strokovne osebe s poglobljenim znanjem o ljudeh in živalih. Vključevanje živali delimo na tri programe, in sicer terapijo s pomočjo živali, izobraževanje s pomočjo živali in (pod določenimi pogoji tudi) aktivnosti s pomočjo živali (Iahaio White Paper, 2018, kot navedeno v Ogrin Jurjevič, Prosič, Novak in Vidmar, 2020, str. 48). Takšne posege je treba razvijati in izvajati z interdisciplinarnim pristopom (Iahaio, 2014–2018, str. 5, moj prevod).

V diplomskem delu se bom osredotočila izključno na terapijo s pomočjo živali. V nadaljevanju pa bom opisala tudi program aktivnosti s pomočjo živali. Zavedanje o razliki med terapijo s pomočjo živali in aktivnostmi s pomočjo živali je pomembno, saj se izvajata na drugačen način ter imata različne cilje in različne učinke na uporabnike. Kljub temu pa še danes veliko strokovnih delavcev med programoma ne razlikuje, kar se v praksi kaže v napačnem izvajanju in posledično v slabših rezultatih.

2.3.1 Aktivnosti s pomočjo živali ali Animal-Assisted Activity – AAA

Nepps, Stewart in Bruckno (2014, moj prevod) navajajo, da gre pri aktivnostih s pomočjo živali za uporabo usposobljenih živali v terapevtsko, motivacijsko ali izobraževalno korist bolnikov.

V praksi so v aktivnosti s pomočjo živali zajeti družabništvo in igre. Poleg uporabnika (ali uporabnikov) in terapevtske živali je nujno prisoten tudi vodnik terapevtske živali, medtem ko prisotnost strokovne osebe ni nujno potrebna. Gre za dejavnost s terapevtskim učinkom, ne gre pa za terapijo v medicinskem pomenu besede. Cilji terapije in težave posameznika niso opredeljene, prav tako niso zabeleženi učinki (Ilič, 2012, str. 9).

»Vsebina je prilagojena specifični situaciji in udeležencem ter temelji na stiku živali in človeka. Aktivnosti so lahko preproste – sprehod s psom, božanje, metanje žoge, vlečenje vrvi, pomoč pri kopanju in negovanju živali itd.« (Tačke pomagačke, 2020, kot navedeno v Urednik Spominčice, 2020).

Aktivnost se izvaja v ustanovah, s katerimi ima zavod podpisan dogovor o sodelovanju ali ob enkratnih predstavitvenih obiskih ustanov. Izvaja se od 15 do maksimalno 60 minut, z obveznimi vmesnimi odmori za psa (PET – Zavod za posredovanje s pomočjo psov, b.d.).

Oseba, ki izvaja aktivnosti, in žival morata imeti vsaj uvodno usposabljanje, pripravo in ocenjevanje za sodelovanje pri neformalnih obiskih. Vodnik in žival lahko tudi formalno in neposredno sodelujeta z zdravstvenim varstvom in človeškimi viri glede ciljev. Oseba, ki izvaja AAA, mora imeti ustrezno znanje o vedenju, potrebah, zdravju in indikatorjih stresa vključenih živali (Iahaio, 2014–2018, str. 5, moj prevod).

2.3.2 Terapija s pomočjo živali ali Animal-Assisted Therapy – AAT

Definicij terapije s pomočjo živali je veliko, vse pa navajajo enake bistvene značilnosti.

Iahaio White Paper (2014–2018, str. 5, moj prevod) terapijo s pomočjo živali ali AAT definira kot ciljno usmerjeno, načrtovano in strukturirano terapevtsko posredovanje, vodeno in/ali nadzorovano s strani strokovnih oseb s področja zdravstva, izobraževanja in psiho-sociale, kot so na primer psihologi in socialni delavci. Napredek se meri in je zabeležen v strokovni dokumentaciji. AAT je vodena in/ali nadzorovana s strani uradno usposobljene (z aktivno licenco ali diplomo) strokovne osebe s strokovnim znanjem v okviru poklicne prakse. AAT se osredotoča na izboljšanje fizičnega, kognitivnega, vedenjskega in socialno-čustvenega delovanja uporabnika individualno ali skupinsko. Strokovna oseba, ki izvaja AAT (ali oseba, ki ravna z živaljo pod nadzorom strokovne osebe), mora imeti ustrezno znanje o vedenju, potrebah, zdravju in indikatorjih ter uravnavanju stresa vključene živali (Iahaio, 2014–2018, str. 5, moj prevod).

Connor in Miller (2000, str. 20, moj prevod) jo definirata z naslednjimi besedami: »Terapija s pomočjo živali je načrtovana intervencija, namenjena izboljšanju bolnikovega kognitivnega ali fizičnega delovanja, s posebnimi kratkoročnimi in dolgoročnimi cilji. Običajno jo opravi izkušen strokovnjak, interakcija pacient/žival pa je običajno ena na ena. Pri terapiji s pomočjo živali se uporabljajo posebej usposobljene terapevtske živali in ne pacientov domači ljubljencek.«

Podobno definicijo navajata tudi slovenska avtorja Marinšek in Tušak (2007, str. 140), ki pišeta, da je terapija s pomočjo živali oziroma po slovensko TSŽ namenjena pospešenemu izboljšanju človekovega fizičnega, socialnega, čustvenega in miselnega oz. intelektualnega funkcioniranja. Izvaja se lahko v različnih okoljih in lahko poteka na individualni ali skupinski ravni. Celoten proces dokumentiramo tako kot pri vseh terapevtskih posegih in na koncu tudi ovrednotimo njegovo učinkovitost tako, kot to zahtevajo standardi. Avtorja menita, da ima TSŽ kar nekaj prednosti pred tradicionalnimi načini, saj omogoča terapevtu, da naenkrat vpliva na več funkcionalnih ciljev. To je predvsem v današnjem času, ko se vedno bolj teži k čim večji ekonomičnosti, velika prednost. Terapevt se tako lahko osredotoči na povečevanje bolnikove moči kot tudi na povečevanje njegove vztrajnosti, stopnje gibljivosti sklepov, ravnotežja, okretnosti in pozornosti. Hkrati lahko pride do izboljšanja tudi na psihičnem področju – na primer grajenje odnosov, povečanje samozaupanja in motiviranosti

ter zmanjševanje stresa, kar naj hkrati ne bi uspelo nobenemu drugemu programu zdravljenja (Marinšek in Tušak, 2007, str. 140).

Marinšek in Tušak (2007, str. 141–142) nadalje navajata karakteristike, ki jih mora imeti TSŽ. Menita, da mora imeti TSŽ vse tri, medtem ko ima ASŽ lahko eno ali več.

1. TSŽ izvajajo strokovnjaki kot normalen del svojega poklicnega dela. Ti strokovnjaki so dodatno izobraženi. Žival lahko dresira strokovnjak sam ali pa prostovoljec z navodili strokovnjaka. Če strokovnjak uporabi žival v okviru svojega poklicnega dela, potem govorimo o TSŽ. Na primer socialni delavec mora uporabiti žival na področju socialnega dela.
2. TSŽ je usmerjen na določen cilj. Taki cilji so lahko na primer izboljšanje socialnih sposobnosti, stopnje gibljivosti, govornih sposobnosti, zmožnost koncentracije itn. Vsak obisk lahko vpliva na enega ali več od teh ciljev.
3. Pri TSŽ dokumentiramo celoten proces. V kartoteki pacienta zapišemo vsako srečanje in tudi napredek in aktivnosti srečanja.

»Terapija s pomočjo živali je komplementarna in interdisciplinarna. Uradno je uvrščena med druge znanstvene dejavnosti, kjer so tudi druge podporne terapije. A dejstvo je, da terapija s pomočjo živali preseže to opredelitev, saj merimo pozitivne učinke tudi na področjih izven zdravstva« (Ilič, 2013, str. 13).

V TSŽ največkrat vključena žival je pes, ki je v svojih številnih variacijah izredno primerna žival. Izbiramo ga glede na njegov temperament, glede na osebnostne značilnosti uporabnika, glede na raven tretmaja in glede na raven in način dela. Za različne ljudi izbiramo različne pse. Od velikih, malih, čistokrvnih, pasemskih do mešancev (Marinšek in Tušak, 2007, str. 149). Poleg terapevtskih psov poznamo še pse pomočnike, ki so v literaturi označeni tudi kot psi spremljevalci, in pse vodnike oziroma vodiče.

2.3.3 Terapija s pomočjo živali ali AAT skozi zgodovino

»V zadnjih 40 letih se je terapija z živalmi iz skromnih začetkov, pospremljenih s posmehom, razvila v uspešno, na raziskavah temelječo terapijo« (Hooker, Holbrook Freeman in Stewart, 2002, str. 21, moj prevod).

Hišni ljubljenci že stoletja prinašajo udobje, sprostitve in motivacijo družinskim članom (Hooker, Holbrook Freeman in Stewart, 2002, str. 17, moj prevod). Pozitivne učinke psov, ki jih lahko pestujemo v naročju, sta opisovala že Plinij starejši v 1. stoletju in zdravnik John Keyes v 16. stoletju. Za razvoj terapije s pomočjo živali v bolnišnicah je bila pomembna medicinska sestra Florence Nightingale v 19. stoletju, ki je ugotovila, da so hišni ljubljenci odlični prijatelji bolnikom in da pozitivno vplivajo na njihovo zdravje (Maselj, 2015).

20. stoletje predstavlja preporod zanimanja za človeško-živalske interakcije, ko je bolnišnica v ZDA zaznala koristi domačih živali in narave pri okrevanju pilotov. Večina raziskav med letoma 1960 in 1970 je bila izvedenih na podlagi nezanesljivih primerov, ki so se nanašali na opazovanja in študije primerov. Na podlagi raziskav so se začele razvijati študije o tem, kar je bilo znano kot terapija s hišnimi ljubljenci oziroma z živalmi podprta terapija, kar danes imenujemo terapija s pomočjo živali (angl. Animal-Assisted therapy) ali AAT (Vešligaj-Damiš in Čeh, 2013, str. 30–43).

Od takrat je dokumentacija napredovala od anekdotskega statusa do ugotovitev znanstvenih raziskav. Poleg tega je uporaba terapije s hišnimi ljubljenci iz naključne uporabe prerasla v raziskovalno podprto vključitev v programe oskrbe zdravstvenih ustanov. Ta razvoj ostaja delo napredka, ki še zdaleč ni končano. Še veliko je za proučiti in raziskati pri uporabi pomoči živali za zdravljenje človeškega uma in telesa (Hooker, Holbrook Freeman in Stewart, 2002, str. 17, moj prevod).

2.3.4 Psi pomočniki in psi vodniki

Pes pomočnik je pes, ki je posebej izšolan za pomoč gibalno ovirani osebi. Prepozna se ga po posebni oprsnici, kjer je označeno, da je to pes pomočnik. Osebe z oviro, ki imajo primerne bivalne pogoje in so samostojne pri uporabi invalidskega vozička, lahko na upravni enoti vložijo vlogo za pridobitev psa pomočnika, s katerim se bodo skupaj izšolali. Pes lahko nudi pomoč pri slačenju delov oblačil in sodeluje z uporabnikom pri gibanju z invalidskim vozičkom. Lahko pomaga tudi pri vklopu in izklopu električnih stikal, ki so na primerni višini, da jih pes doseže. Naloge psa pomočnika med drugim zavzemajo pobiranje različnih predmetov, odpiranje in zapiranje vrat, odpiranje in zapiranje predalov ter prižiganje in ugašanje luči. Naloge psa se prilagodi specifičnim potrebam uporabnika (Šola za pse vodnike in pse pomočnike, b.d.). Po veljavni slovenski zakonodaji (Zakon o zaščiti živali) ima pes pomočnik pravico do neomejenega gibanja in dostopa na vsa javna mesta. V nasprotju z

drugimi psi mu ni treba nositi nagobčnika, ki bi ga pri delu samo oviral. Tako lahko pes pomočnik spremlja osebo, ki ji nudi pomoč, v vse javne ustanove (Smrcek.si, 2013–2022).

Pes vodnik slepih je izraz, ki opredeljuje vrhunsko izšolanega psa, ki s svojimi vedenjskimi lastnostmi, priučenim znanjem in pridobljenimi izkušnjami varno in zanesljivo spremlja in vodi slepega ali slabovidnega uporabnika v vsakdanjem življenju. Spremlja ga na sprehode, v trgovino, na pošto, banko, k zdravniku, na kulturne prireditve in podobno. Pes vodnik prepozna trenutne situacije na poti in se jim sproti prilagaja, kar pomeni, da nakazuje različne ovire oziroma se jim varno izogne, najde in nakaže orientacijske točke ter tako uporabniku pomaga, da varno pride do želenega cilja. Hkrati pa je tudi domači ljubljeneček (Dermota in Žnuderl, 2020).

Pes vodnik vodi slepo osebo, pomočnik pa pomaga osebam z oviro. Krita sta s strani države. Psa vodnika krije Ministrstvo za zdravje, pomočnika pa Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter enake možnosti. Psi vodniki in psi pomočniki živijo za osebo, kateri so dodeljeni in ki jo spremljajo. Načeloma so jim v pomoč pri vključevanju v širše okolje in v življenje nasploh. Ko oseba z oviro naredi izpite, lahko prevzame psa pomočnika in postane njegova lastnica oz. lastnik. Nasprotno pa oseba ne more postati lastnica psa vodnika. Če društva opazijo, da se s psi vodniki slabo dela, ga lahko slepi oz. slabovidni osebi odvzamejo nazaj. Terapevtski psi pa so domači ljubljenečki z dodatnim znanjem in te potem enkrat tedensko, enkrat na 14 dni, odvisno od starosti, zmožnosti psa in vodnika, hodijo na enourne obiske oziroma terapevtske programe po različnih institucijah (Nataša Ogrin Jurjevič, Uri-Soča, zasebni intervju, 27. 5. 2022).

Razlika med terapevtskimi psi in psi pomočniki ter psi vodniki je, da slednji uporabnika spremljajo vsakodnevno, ves čas, terapevtski psi pa skupaj s svojimi lastniki uporabnike obiskujejo v ustanovah. Vsi so za svoje delo ustrezno izbrani, usposobljeni in izšolani. Prav tako vsi pozitivno vplivajo na duševno in fizično zdravje ter izboljšajo kakovost življenja posameznikov.

2.4 Terapija s pomočjo psov

2.4.1 Definicija

Kot že zapisano, se pri terapiji z živalmi največkrat uporabljajo psi. Terapija s pomočjo psov je ciljno usmerjeno posredovanje, pri katerem so psi, ki ustrezajo določenim kriterijem, pomemben del terapevtskega procesa. Vsebino programa – delovne terapije s pomočjo psov pripravljajo za to usposobljeni strokovni delavci (delovni terapevti, fizioterapevti, psihologi, socialni delavci, logopedi ...). Program terapevtske ure je skrbno načrtovan in je prilagojen enemu ali več uporabnikom. Izvajanje programa se sproti beleži, upošteva se kriterij napredovanja. Srečanje traja od 30 do 40 minut z vmesnimi premori za psa. Terapija je prirejena za posameznika in njegovo zdravstveno oz. psihofizično stanje, saj vpliva na več področij hkrati. Pes je medij, motivator za delo, družabnik, sodelavec, prijatelj, tolažnik (Tačke pomagačke, b.d.).

Ključne značilnosti terapije so točno določeni cilji za vsakega posameznika in beleženje napredka. Izvaja se v daljšem časovnem obdobju, individualno ali v skupini. Pri terapiji sodelujejo terapevtski par (vodnik in pes), uporabnik in strokovna oseba (zaposlena v ustanovi). Terapija se izvaja v ustanovah, s katero ima zavod podpisan dogovor o sodelovanju in v kateri so strokovne osebe, usposobljene na področju terapevtskega posredovanja s pomočjo psa (PET – Zavod za posredovanje s pomočjo psov, b.d.).

2.4.2 Terapevtski psi

Bergel Pogačnik (2019, str. 10) je mnenja, da so terapevtski psi zdravilci telesa in duha. Ko se ukvarjamo s psi, se naše ravni oksitocina dvignejo. Ker je to hormon, ki je v veliki meri odgovoren za družbeno povezanost, ta t. i. hormonska »ljubezenska injekcija« izboljša naše psihično počutje (Cohut, 2018, moj prevod).

»Danes so po svetu terapevtski psi redni obiskovalci v mnogih bolnicah, šolah, vrtcih, domovih starejših, varstveno delovnih centrih. Ti psi so običajni hišni ljubljenci, ki pa so skupaj s svojimi vodniki posebej usposobljeni. Nujno je, da je pes prijazen, naklonjen neznanim ljudem, stabilnega značaja in vsaj nekoliko šolan« (Trampuš in Štefe, 2014, str. 33).

2.4.3 Lastnosti terapevtskega psa

Številni tuji in slovenski avtorji so veliko pozornosti namenili predvsem značajskim lastnostim terapevtskega psa. Mike Callahan (2017, kot navedeno v Bergel Pogačnik, 2019, str. 10) meni, da terapevtski psi pomagajo vzpostaviti stik ljudem, ki težko navežejo stik z drugimi in jim to predstavlja stresne okoliščine. Pravi, da ima velike zasluge za to temperament terapevtskega psa, ki mora biti umirjen, stabilen, toleranten do živali in otrok. V stresnih okoliščinah, kot so množična srečanja, ne sme reagirati stresno ali celo nevarno. Za terapevtsko delo zato ni primeren vsak pes (Mike Callahan, 2017, kot navedeno v Bergel Pogačnik, 2019, str. 10). Ilič (2013, str. 14) podobno piše, da mora biti pes, primeren za terapijo, stabilna in v sebi umirjena osebnost. Biti mora vodljiv, zaupljiv, poslušen, naklonjen vsem ljudem, ne samo tistim, ki jih že pozna. Gneče, nenadnih in sumljivih gibov in zvokov ne sme doživljati kot grožnjo, ne sme se bati raznoraznih medicinskih pripomočkov, s katerimi bo izvajal različne vaje (bergle, rolor, invalidski voziček itd.). Prav tako ga ne smejo motiti ali odvrniti od dela različne površine ali višine (na mizi, postelji in stolu se mora počutiti stabilno in varno). Usposobljen terapevtski pes ima izredno visok tolerančni prag tako za ljudi kot za druge živali. In navsezadnje: mora biti čist, urejen in veterinarsko pregledan (Ilič, 2013, str. 14).

Ilič (2013, str. 14) nadalje navaja naslednja dejstva:

1. Za terapijo s pomočjo psov ni primeren kar vsak pes.
2. Tudi najboljša vzgoja ne more psa, neprimerneza za terapijo, pretvoriti v psa, primerneza za terapijo.
3. Pasma, spol in velikost živali niso pomembni.
4. Odločilen je karakter oziroma značaj psa.

Pri izbiri terapevtskega psa je torej odločilen njegov karakter in ne videz. Če karakter ni primeren, potem pes ne bo izbran za terapevtsko delo. Christine Grove in Lina Henderson (kot navedeno v Bergel Pogačnik, 2019, str. 11) poročata, da so terapevtski psi in njihovi vodniki skrbno izbrani, testirani in šolani ter usposobljeni za terapevtsko delo.

Usposobljena terapevtski pes in vodnik skupaj izvajata poslanstvo v različnih institucijah. Želja po prisotnosti terapevtskega psa in motiv pa sta različna glede na naravo institucije. Vsi, ki želijo v svoje delo vključiti terapevtskega psa, ga vključijo, da bi pri delu z ljudmi zaradi

psa hitreje vzpostavili stik, vplivali na učinek terapije, sprostili ozračje in motivirali udeležence (Bergel Pogačnik, 2019, str. 15).

2.4.4 Izbira terapevtskega psa

Marinšek in Tušak (2007, str. 149, 150) navajata, da moramo psa, ki ga vključimo v TSŽ, najprej temeljito preizkusiti. Tako preverjanje oziroma testiranje zajema vsaj tri področja.

Veterinarsko preverjanje zajema kompleksen telesni pregled psa, od pregleda notranjih in zunanjih zajedavcev do pregleda listin cepljenj. To delo opravi ustrezna veterinarska služba, in sicer na začetku, saj psov, ki niso šli uspešno skozi veterinarski pregled, v nadaljnje preverjanje sploh ne vključujemo.

Preizkus njegovega temperamenta zajema preverjanje plašljivosti psa, reagiranja v novih situacijah. Zavedati se je treba, da nekateri psi enostavno niso primerni za sodelovanje v TSŽ. Njihovo neustrezno reagiranje na stres in nervoznost preizkušamo v potencialno stresnih in novih situacijah za psa. Te nove stresne situacije vključujejo ljudi, ki preglasno, sunkovito govorijo, ki se nepredvidljivo vedejo, ki kričijo, ki se gibljejo opotekajoče, sunkovito, ki se gibljejo na vozičkih, in seveda tiste, ki jih odpeljejo stran od lastnika oziroma vodnika.

Stopnja treniranosti psa: Cilj tega preverjanja niso osebne značilnosti psa, ampak naučene značilnosti. Preizkušajo, kako psi reagirajo na bližanje prijaznega tujca, ali tujcu dovolijo, da jih boža, neguje, skrbi za njih, da hodijo na ohlapnih povodcih zraven tujcev in da jim sledijo, da jih množice ljudi ne motijo, da sledijo tudi drugim razen vodnika in izpolnjujejo njihove ukaze.

2.5 Terapevtski proces

2.5.1 Način dela

Kot navaja Čehovin (2020) v članku Pomagajo pri branju, učenju matematike in so terapevti v procesu zdravljenja!, v katerem je zapisan intervju s Slavico Mrkun, predsednico Slovenskega društva za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, terapevtske ure v ustanovah potekajo na osnovi predhodno sklenjenega dogovora o sodelovanju, v katerem so opredeljene medsebojne pravice in dolžnosti. Glede na željo ustanove o številu terapevtskih ur na teden

oz. mesec in v odvisnosti razpoložljivih terapevtskih parov v društvu se vnaprej dogovori urnik – dan in ura. Ustanova določi tudi odgovorno – kontaktno osebo. Praviloma so to strokovni delavci, kot so delovni terapevti, fizioterapevti, pedagogi, v knjižnicah knjižničarji itd., ki izberejo uporabnike, ki se bodo udeležili terapevtske ure in tudi programa terapije. Izbira programa je odvisna od ciljev, ki se jih želi doseči pri uporabnikih. Ker pa le strokovni delavci poznajo uporabnike in vedo, na katerem področju bi bila za njih terapija najprimernejša (razvijanje motoričnih spretnosti, krepitev umskih sposobnosti ...), pripravijo program vaj, v katere so vključeni terapevtski psi (Čehovin, 2020).

Plan dela lahko poimenujemo tudi spisek idej, kako priti do cilja. Torej kako, s kakšnimi vajami in kakšnimi aktivnostmi izvajati naloge, da bo učinek terapije čim večji in da bo terapija kolikor je mogoče prijetna in nevsiljiva (Ilič, 2013, str. 33).

Večina terapevtskih ur je vnaprej načrtovanih z opredeljenimi cilji za izboljšanje psihofizičnih zmožnosti uporabnikov, pes pa je kot soterapevt v pomoč, oporo, motivacijo, sprostitve, tudi tolažbo pri izvedbi posamičnih terapevtskih vaj. Delo poteka v tesnem sodelovanju med strokovnim delavcem, vodnikom in psom. V ustanovah, v katerih imajo za tovrstne terapije usposobljene strokovne delavce, so terapevtske ure zelo kakovostne (Čehovin, 2020).

Ilič (2013, str. 23) poroča, da na splošno velja, da terapija s pomočjo živali poteka individualno. Način dela loči na tri kategorije oziroma pristope: terapija s pomočjo živali za premagovanje fizičnih poškodb po travmi, terapija s pomočjo živali kot način premagovanja tegob bolezni in terapija s pomočjo živali kot način premagovanja težav psihološkega ali sociološkega značaja (Ilič, 2013, str. 23).

2.5.2 Vloga strokovne osebe

Ilič v delu Terapija s pomočjo živali – kaj to je in kako jo lahko uporabim? (2013, str. 25–35) predstavi vlogo strokovne osebe pri procesu terapije s pomočjo živali.

Avtorica pri opisovanju vloge strokovnih oseb med drugim predstavi tudi ustanove, ki terapijo s pomočjo živali najpogosteje koristijo. Te ustanove so bolnišnice, zdravilišča, rehabilitacijski centri, vrtci, šole, centri za pomoč, delovni centri, knjižnice, domovi starejših občanov, psihiatrične bolnišnice, centri za socialno delo in drugo. Strokovnjaki in strokovnjakinje, zaposleni v teh ustanovah, ki so lahko vključeni v terapevtsko delo so lahko učitelji, pedagogi, socialni delavci, psihologi.

Naj še enkrat poudarim, da tudi strokovne osebe potrebujejo določena znanja za delo v terapevtskem procesu. Za delo s terapevtskimi psi morajo biti usposobljene, njihova vloga pa se razlikuje glede na fazo poteka procesa.

Vloga strokovne osebe pred terapijo s pomočjo živali je zaznati in opredeliti težavo posameznika, zastaviti cilje, pristopiti k posamezniku in preveriti, ali soglaša s terapijo s pomočjo živali, v sodelovanju z vodnikom terapevtske živali pripraviti plan dela oziroma program, s katerim želimo doseči zastavljene cilje.

Vloga strokovne osebe med terapijo s pomočjo živali je vodenje uporabnika terapije, komunikacija z vodnikom terapevtske živali, po potrebi sprotno prilagajanje programa, pozornost glede vsega povezanega z uporabnikom.

Vloga strokovne osebe po terapiji je opredelitev učinkov terapije. Strokovno opažanje in mnenje sta izredno pomembna dela pravilno izvedene terapije s pomočjo živali. Strokovna ocena napredovanja oziroma vsakršno omembe vredno strokovno opažanje mora biti dokumentirano v pisni obliki.

Ilič (2013, str. 25–35) nadalje piše, da se morajo na terapijo s pomočjo živali pripraviti vsi člani verige, torej vsi udeleženi v terapevtskem procesu. To pomeni terapevtska ekipa (strokovna oseba, vodnik terapevtske živali, terapevtska žival) in uporabnik terapije.

Strokovna oseba se pripravi na terapijo prek naslednjih korakov:

1. spoznanje, da nek posameznik potrebuje terapevtsko pomoč;
2. preveri, ali posameznik soglaša s terapijo s pomočjo živali oziroma ali si jo želi;
3. opredelitev težav;
4. zastavitev ciljev terapije;
5. kontaktira vodnika terapevtske živali;
6. z vodnikom terapevtske živali tekom dvosmerne komunikacije oblikujeta plan dela;
7. organizacija terapije; določi se datum, ura, kraj in prostor izvajanja terapije;
8. ko napoči datum in se bliža ura, pripravi prostor za terapijo;
9. pripelje uporabnika terapije (ga pospremi) do prostora, kjer se bo terapija izvajala;
10. pričaka terapevtski par in ga odvede v namenjeni prostor;
11. izvedba terapije s pomočjo živali;
12. zabeleženje napredka (oziroma opaženih rezultatov).

2.6 Pozitivni učinki terapije s pomočjo živali na počutje uporabnikov

Slovenski in tuji avtorji veliko pozornosti v literaturi namenjajo predvsem različnim pozitivnim učinkom terapije s pomočjo živali.

»Terapevtska žival, ki jo vodi usposobljen vodnik, izredno pozitivno vpliva na zdravje človeka. Zmanjšuje učinke stresa, žalosti, depresije, tesnobe, zmanjšuje samouničevalne misli in občutek bolečine ter izrazito blagodejno deluje na srčno-žilni sistem in apetit. Pozitivnih učinkov je še več – predvsem pa so zelo raznoliki« (Ilič, 2013, str. 12).

Ilič (2013, str. 12) učinke v grobem deli na tri skupine:

- **Učinki na fizični ravni:** hitrejša in lažja okrevanje po poškodbah, hitrejša celjenje ran, uporaba živčno-mišičnega sistema, terapija s pomočjo živali blagodejno deluje na krvožilni sistem in navsezadnje ne smemo zanemariti moči dotika.
- **Učinki na psihični ravni:** izboljšanje samopodobe in samospoštovanja, umirjenost, sproščenost, sposobnost gledati iz različnih kotov ali stališč, povečanje zaupanja vase, vnos zunanjega sveta, krepitev stika z realnostjo, pozitivna čustva in izkušnje.
- **Učinki na socialni ravni:** zmanjševanje občutka osamljenosti, stik z zunanjim svetom, zmanjšanje strahu (odpora) pri navezovanju stikov z drugimi ljudmi, večanje težnje po sodelovanju, izgradnja zdrave osebne distance ter vzpostavitev bližine, doživetje intimnosti in telesnega stika.

Po PET – Zavod za posredovanje s pomočjo psov (b.d.) pa lahko pozitivne učinke posredovanja s pomočjo psa razdelimo na več vidikov, in sicer na:

Telesni vidik: Na telesnem vidiku se pozitivni učinki kažejo v izboljšanju motoričnih sposobnosti – ravnotežja, gibljivosti, koordinacije, vzdržljivosti, moči, izboljšanju koordinacije oko – roka, izboljšanju fine motorike, izboljšanju sposobnosti prijemanja, izboljšanju telesne drže, povečanju obsega posameznega giba in taktilni stimulaciji.

Mentalno zdravje: Učinki se kažejo v zmanjševanju anksioznosti, povečanju pozornosti, izražanju čustev, empatiji, zmanjšanju občutkov osamljenosti, pozitivnem vplivu pri izgubi in žalovanju, osredotočenosti na sedanjost, višjem samospoštovanju in samovrednotenju ter povečani sposobnosti zaupanja.

Socialni vidik: Učinki se kažejo v izboljšanju socialnih spretnosti, primernem dotiku (prejemanje in dajanje), prejemanju in dajanju konstruktivne kritike, dobrem sodelovanju z

drugimi, očesnem stiku, nudenju in prejemanju pomoči, sposobnosti odločanja, zmanjšanju manipulativnega vedenja, prejemanju in dajanju nagrade ali pohvale, izkazovanju hvaležnosti, boljši socialni interakciji in povečanju želje po pripadnosti skupini.

Kognitivni/izobraževalni vidik: Učinki se kažejo v boljši in dolgotrajnejši pozornosti, osredotočenosti na nalogo, izboljšanju spomina in priklicu spomina, izboljšanju branja in razumevanja besedila, izboljšanju sposobnosti reševanja problemov, motivaciji, izboljšanju kratkoročnega in dolgoročnega spomina ter izboljšanju poznavanja pojmov.

Govor in komunikacija: Učinki se kažejo v izboljšanju verbalne komunikacije, izboljšanju besednega zaklada, naučiti se vprašati in odgovoriti na vprašanje in v boljši izgovorjavi besed.

Čehovin (2020) meni, da so terapije s pomočjo psov učinkovite pri otrocih, mladostnikih in odraslih. Psi znatno pripomorejo k vzdrževanju, ohranjanju in pridobivanju novih motoričnih in umskih spretnosti. Še posebej so terapije učinkovite pri otrocih z motnjami v razvoju in za odrasle osebe po poškodbah, za onkološke bolnike, za oslabele, za paciente z nevrološkimi in degenerativnimi obolenji in druge. Osebe s fizičnimi ali možganskimi okvarami pozabijo na lastne omejitve, se sprostijo, gibanje in komunikacija postaneta sproščena z opaznim izboljšanjem (Čehovin, 2020). Marinšek in Tušak (2007, kot navedeno v Volarič, 2015/2016, str. 10) pa pravita, da živali zmorejo pritegniti pozornost človeka bolj kot kateri koli drug dražljaj in jo uspejo tudi zadržati, zato so primerne za delo z ljudmi s kratkotrajno in odtegljivo pozornostjo.

2.7 Društva terapevtskih psov v Sloveniji

»Društva terapevtskih psov po svetu večinoma delujejo po zelo podobnih načelih. Gre za prostovoljno, neplačano delo posameznikov, ki se skupaj s svojimi šolanimi psi udeležijo dodatnih izobraževanj, da pridobijo specifična znanja in spretnosti« (Trampuš in Štefe, 2014).

Po svetu je mnogo prostovoljnih organizacij in fundacij, ki se ukvarjajo s terapijo s pomočjo živali. V slovenskem prostoru so trenutno tri organizacije, ki nudijo kakovostno in strokovno izvajanje terapij s pomočjo psov ter druge oblike dela s terapevtskimi psi in uporabniki: PET – pasja enota terapevtov (Zavod za posredovanje s pomočjo psov), Slovensko društvo za terapijo s pomočjo živali – Ambasadorji nasmeha in Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke. Vsa tri omenjena društva so humanitarna, neprofitna in delujejo v

javnem interesu. Njihovi člani so prostovoljci in prostovoljke, ki izvajajo različne oblike dela s pomočjo živali (Bergel Pogačnik, 2019, str. 10–11).

Vodniki živali v omenjenih društvih imajo ustrezna teoretična in praktična znanja ter veljavno licenco za izvajanje programov v svojem društvu. Vsi terapevtski psi, ki s svojimi vodniki izvajajo programe v omenjenih treh društvih, so testirani na primernost opravljanja terapevtskega dela (Bergel Pogačnik, 2019, str. 10–11)

Usposobljeni terapevtski pari vseh treh društev obiskujejo različne ustanove: bolnišnice, domove starejših občanov, zavode (z varovanci s psihofizičnimi težavami), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča, knjižnice, vrtce, osnove in srednje šole itd. Terapevtski pari v ustanovah sodelujejo z različnimi strokovnimi sodelavci in strokovnjaki, npr. delovnimi terapevti, s fizioterapevti, psihologi, specialnimi pedagogi, z logopedi, s socialnimi pedagogi, z vzgojitelji, s pedagogi, z učitelji, s knjižničarji in z drugimi (Bergel Pogačnik, 2019, str. 13, 14).

Iz statutov in pravilnikov društev je razvidno, da si vsa tri društva močno prizadevajo, da bi se terapije oziroma druge oblike dela s psi izvajale strokovno, predvsem pa da bi bila vsaka izkušnja oziroma delo s terapevtskimi psi varno in prijetno za izvajalce in uporabnike v institucijah in drugod (Bergel Pogačnik, 2019, str. 14).

2.7.1 Tačke pomagačke

Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke združuje člane, ki skupaj s svojimi psi obiskujejo različne ustanove. Društvo, ki je bilo ustanovljeno leta 2007, je humanitarno, nepridobitno združenje fizičnih oseb in deluje v javnem interesu. Vir sredstev za delovanje so članarine in donacije podjetij oziroma posameznikov. Člani društva so prostovoljci, včlanjeni so tudi v Slovensko mrežo prostovoljskih organizacij (Društvo Tačke pomagačke, b.d.).

Društvu Tačke pomagačke sta s strani Republike Slovenije Ministrstva za zdravje priznana status humanitarne organizacije in status društva, ki deluje v javnem interesu na področju zdravstvenega varstva (Društvo Tačke pomagačke, b.d.).

V slovenskem prostoru je povpraševanje po obiskih terapevtskih parov Društva Tačke pomagačke vse večje. Obiskujejo zelo različne ustanove, delo v teh ustanovah pa poteka v sodelovanju z različnimi strokovnjaki: delovnimi terapevti, fizioterapevti, psihologi,

specialnimi pedagogi, logopedi, vzgojitelji, pedagogi in drugimi (Društvo Tačke pomagačke, b.d.).

2.7.2 Ambasadorji nasmeha

Slovensko društvo za terapijo s pomočjo živali – Ambasadorji nasmeha ima skozi vsa leta obstoja enotno vodilo in to je, da starejšim, osamljenim, bolnim in osebam s posebnimi potrebami nudi popestritev vsakdanjika oz. rehabilitacije v različnih ustanovah ali doma. Ime društva samo najbolje predstavi njihovo poslanstvo – kamorkoli pridejo, želijo vzbuditi nasmeh na obrazu, pa čeprav le za trenutek, saj ga v ozadju večkrat spremlja huda bolečina, žalost, osamljenost ali le dolgočasje (Ambasadorji nasmeha, 2018).

Društvo je samostojno, nepridobitno združenje občanov, ki se strokovno ukvarjajo z izobraževanjem in raziskovanjem pospeševanja učinkov terapije z živalmi. Namen društva je prizadevanje, da se terapija in aktivnosti s pomočjo živali ustalijo in izvajajo kot priznana oblika pomoči v zdravstvu, šolstvu in na drugih primernih področjih, ki jih pokrivajo ustrezne ustanove v Sloveniji, kot tudi v obliki individualnih obiskov na domu v sodelovanju z za to usposobljenim osebjem in ustanovami (Ambasadorji nasmeha, 2018).

Organizirajo izobraževalne seminarje, strokovna predavanja, predstavitvene obiske v ustanovah z namenom širjenja in zagotavljanja kakovostnih aktivnosti in terapije s pomočjo živali v Sloveniji (Ambasadorji nasmeha, 2018).

2.7.3 Zavod PET – Pasja enota terapevtov

V današnji družbi, ko se vse bolj oddaljujemo od sočloveka, ne le skrbniki psov, temveč tudi stroka ugotavlja vse večji pomen stika z živaljo in terapevtski učinek na ljudi. Zavedajo se, kako ključnega pomena za preživetje družbe je sožitje človeka z živalmi oz. z naravo nasploh, zato želijo to modrost prenašati tudi na mlajše generacije (PET – Zavod za posredovanje s pomočjo psov, b.d.).

2.8 Osebe z oviro

Osebe z oviro so ena izmed ciljnih skupin, ki jim je terapija s pomočjo psov namenjena.

»Prizadetost, hendikep, invalidnost in oviranost so sopomenke, ki jih uporabljamo, ko govorimo o najrazličnejših poškodovanostih na splošno in lahko pomenijo različne oviranosti, ne da bi natančno specificirale, o kateri vrsti oviranosti govorimo. Termini lahko označujejo: gibalno oviranost (npr. paraplegija, mišična distrofija), senzorno oviranost (npr. težave s sluhom, vidom), intelektualno oviranost (lažja, zmerna, hujša in huda duševna prizadetost), težave z duševnim zdravjem (npr. depresija, psihoza, shizofrenija, anoreksija), in to v povezavi z najrazličnejšimi neenakostmi in diskriminacijami, s katerimi se našteje kategorije ljudi srečujejo v vsakodnevnih situacijah« (Zaviršek, 2000, str. 7).

»Oviranost je sestavljena kategorija, saj obsega dejansko oviranost, ki je lahko opazna ali pa tudi ne (depresija, rak ipd.), pa tudi dodatne, družbeno ustvarjene ovire, s katerimi se na najrazličnejših področjih vsakdanjega življenja (na ekonomski, družbeni, psihološki in simbolni ravni) srečujejo ljudje z ovirami« (Curk, 2015, str. 152).

Za svojo raziskavo sem se osredotočila na gibalno in intelektualno oviranost. Sodelovala sem z Varstveno delovnim centrom Kranj in Univerzitetnim rehabilitacijskim Inštitutom Republike Slovenije – Soča.

2.8.1 Motnje v duševnem razvoju

»Motnja v duševnem razvoju je motnja, ki se pojavi pred osemnajstim letom starosti in za katero je značilna pomembna omejitev tako intelektualnega delovanja kot prilagojenega vedenja ter se kaže v pojmovnih, socialnih in praktičnih spretnostih prilagajanja« (Hratar, 2012).

Združenje za osebno asistenco Slovenije (2017–2022) navaja, da motnje v duševnem razvoju niso bolezenska oblika, ampak so nevrolško pogojene razvojne motnje, ki so prirojene in trajne narave. Glede na stopnjo motnje v duševnem razvoju razlikujemo lažjo, zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju.

Z ustrezno obliko pomoči se na daljše časovno obdobje delovanje in sposobnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju na splošno izboljšajo (Združenje za osebno asistenco Slovenije, 2017–2022).

Država polnoletnim osebam z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju priznava status invalidne osebe (Zakon o socialnem vključevanju invalidov) in jim zagotavlja različne oblike pomoči. Vključujejo se lahko v zaposlitev pod posebnimi pogoji, v varstveno delovnih centrih oziroma v delavnicah pod posebnimi pogoji (Združenje za osebno asistenco Slovenije, 2017–2022).

Intervjuje za potrebe moje raziskave sem izvedla z osebami, ki bivajo v varstveno delovnem centru in imajo zmerno motnjo v duševnem razvoju, in pa s tam zaposlenimi socialnimi delavci, ki so mi opisali svoje delo in doživljanje ter kakšen vpliv menijo, da ima terapija na uporabnike.

2.8.2 Varstveno delovni centri

Republika Slovenija na področju socialnega varstva skozi mrežo izvajalcev javne službe pokriva področje organizirane družbene skrbi za odrasle osebe z motnjo v duševnem razvoju, za osebe z več motnjami, pri katerih so poleg duševne motnje prisotne še osebnostne motnje ali težje senzorne motnje (motnje vida, sluha), ter osebe, ki imajo prirojene ali pridobljene poškodbe gibalnega aparata, centralnega ali perifernega živčevja (s poškodbami glave). Tako organizirano obliko družbene skrbi izvajajo varstveno delovni centri (VDC) (Skupnost varstveno delovnih centrov Slovenije, b.d.).

Varstveno delovni centri v Sloveniji opravljajo socialnovarstvene storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva (večinoma v manjših bivalnih enotah in stanovanjskih skupinah). Poleg tega izvajajo tudi različne socialnovarstvene programe, odvisno od potreb v lokalnem okolju, v katerem delujejo (Česen, b.d.).

Osnovno vodilo VDC kot izvajalcem je spoštovanje dostojanstva uporabnikov in pravice do kakovostnega življenja, cilj pa njihovo zadovoljstvo. Uporabniki VDC so občutljiva in ranljiva populacija, zaposleni v VDC pa most, ki empatično in odgovorno upošteva zmožnosti posameznega uporabnika, ne glede na to, kako zelo različne so njegove potrebe. Storitve in programe razvijajo v skladu s potrebami uporabnikov in strokovno doktrino socialnega varstva ter ostalih strok za kakovostno življenje človeka. V skladu s sposobnostmi uporabnikov, skozi proces integracije in normalizacije, ustvarjajo pogoje in možnost njihovega aktivnega vključevanja v družbeno in delovno življenje. Storitve in programe izvajajo na način, da uporabnika čim bolj postavljamo v aktivno vlogo, kot soudeleženca v

procesu načrtovanja in izvajanja storitve. Uporabniku ponujajo možnosti in priložnosti, ki jih lahko ob podpori zaposlenih in s svojo aktivno sodelujočbo uresničuje, ob tem doživlja zadovoljstvo, pridobiva na občutku lastne vrednosti, krepi občutek, da zna in zmore sam (Česen, b.d.).

2.8.3 Vseživljenjsko učenje

Vseživljenjsko učenje v različnih oblikah in na različne načine je stalnica vsakega človeka. Posebej pomembno je za osebe z motnjami v duševnem razvoju, kajti procesi pozabljanja pridobljenega znanja pri njih potekajo veliko hitreje kot pri večinski populaciji. Osebe z motnjami v duševnem razvoju v odrasli dobi za ohranjanje pridobljenih znanj in pridobivanje novih potrebujejo stalne stimulacije iz okolja, spodbude, usmerjanje in vodenje, ker so njihove intelektualne sposobnosti znižane in zato tudi ne zmorejo razumeti in predvidevati pozitivnih učinkov učenja na posameznika, imajo znižane sposobnosti motivacije, še posebej notranje motivacije, imajo znižane sposobnosti na področjih samoaktivnosti in samoiniciativnosti, imajo znižane sposobnosti na področju samopotrjevanja, imajo znižane sposobnosti na področju lastne usmerjenosti v okolje (Lipovšek Polc, b.d.).

Pri vseživljenjskem učenju moramo osebe z motnjami v duševnem razvoju obravnavati kot odrasle osebe, upoštevajoč njihove primarne individualne značilnosti, posebnosti, življenjske izkušnje, individualne potrebe in pravice (Lipovšek Polc, b.d.).

Kot navaja Lipovšek Polc iz zveze Sožitje (Lipovšek Polc, b.d.), je doktrina njihovega dela socialni model, ki išče posameznikova močna področja. V središču je uporabnik, njihova naloga pa je, da iščejo takšne oblike in metode dela, motivacije in vsebine, ki izhajajo iz posameznika in njegovih interesov in sposobnosti.

2.8.4 Terapevtski psi v VDC Kranj

Opisala bom projekt, ki je pred leti potekal v VDC Kranj in kot sta ga opisali Česen in Gračnar v članku Terapevtski psi v VDC Kranj (Česen in Gračnar, 2013, str. 24–29).

V javnem zavodu Varstveno delovni center Kranj si prizadevajo uporabnikom – odraslim osebam z motnjo v duševnem razvoju – ponujati aktualne in dodatne vsebine. S tem namenom so se odločili za program terapije z živalmi, ki so ga izvedli v sodelovanju s

Slovenskim društvom za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke. Sodelovanje jim je omogočilo nov pristop pri izvajanju socialnovarstvene storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji. Za terapijo s pomočjo živali so se odločili zaradi terapevtskih učinkov živali na človeka – izboljšanja kakovosti človekovega življenja na številnih področjih, zlasti pri osebni rasti, govoru in komunikaciji, kognitivnem in psihosocialnem področju. Pri osebah z motnjo v duševnem in telesnem razvoju pa še dodaten učinek pri kompenzaciji gibalne in senzorne oviranosti in motenj.

Vse aktivnosti so temeljile na pozitivnem odnosu, z izrazito individualiziranim pristopom pa so bile prilagojene posameznemu uporabniku in njegovim zmožnostim. V VDC Kranj je prek polletnega obdobja prihajalo med tri in pet terapevtskih parov in pripravnikov. Na začetku so bila izvedena predstavitevna srečanja, kjer se je društvo Tačke pomagačke predstavilo, predstavili so pse in uporabnikom omogočili možnost stika s psi.

Odločili so se za izvedbo srečanj, ki so kombinacija med AAT in AAA. Na podlagi izraženega interesa uporabnikov ter predloga strokovnih delavcev so oblikovali štiri skupine. Skupine so bile formirane glede na potrebe uporabnika in glede na cilj, ki so ga skupaj z njim postavili. Srečanja so si sledila v enomesečnem razmiku, za boljši učinek so aktivnosti ponavljali, dopolnjevali ali menjali.

Po enoletnem sodelovanju so pri uporabnikih lahko zasledili številne spremembe. Psi so v življenje zavoda vnesli pozitivno vzdušje in pomembno prispevali h kakovosti življenja udeležencev (Česen in Gračnar, 2013, str. 24–29).

Prek pogovorov sem izvedela, da v VDC Kranj še danes izvajajo terapijo s pomočjo živali. Med epidemijo so sicer s tem začasno prenehali, v času izvajanja mojih intervjujev pa so jo ponovno začeli izvajati. Sodelujejo z društvom Tačke pomagačke.

Kot so zapisali na spletni strani VDC Kranj: »Po daljšem premoru v enoti Kranj nadaljujemo s Tačkami pomagačkami – društvom za terapijo s pomočjo psov. Skupina uporabnikov, ki se je udeležila srečanja s terapevtskim psom, je preko psa spodbujala kognitivne funkcije, fino motoriko in urila spomin. Uporabniki so prisotnost psa zelo dobro sprejeli in vsakič znova je težko, ko se ura zaključí« (VDC Kranj, 2000–2022).

2.8.5 Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča

Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča je najpomembnejša zdravstvena ustanova v Sloveniji, ki izvaja celostno medicinsko, psihosocialno in poklicno rehabilitacijo odraslih in otrok z okvarami osrednjega in perifernega živčevja, z gibanjem povezanih telesnih zgradb in funkcij ter bolnikov s kronično bolečino in rakom. Njihovo poslanstvo je zagotavljati vrhunsko zdravstveno oskrbo in odlično počutje pacientov, za katere skrbi visoko usposobljeno osebje. Glavni področji delovanja Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Soča sta celostna rehabilitacija odraslih in otrok ter proizvodnja in svetovanje pri izboru tehničnih pripomočkov za osebe z različnimi okvarami in omejitvami (Slovenia Medical, b.d.).

Prednost rehabilitacije v Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Soča je celostna obravnava pacientov v multidisciplinarnih timih. Zdravniki z različnimi specializacijami, fizioterapevti, medicinske sestre, delovni terapevti, socialni delavci, psihologi, logopedi in psihoterapevti, diplomirani inženirji ortotike in protetike ter nekateri drugi strokovnjaki na osnovi ugotovitev skupaj določijo kratkoročne in dolgoročne cilje in program rehabilitacije (Slovenia Medical, b.d.).

Eden izmed programov rehabilitacije, ki ga izvajajo, je tudi terapija s pomočjo psov, ki poteka že od leta 2007, vodijo pa jo usposobljeni delovni terapevti in fizioterapevti, občasno pa sodelujejo tudi socialni delavci. S programom terapije s pomočjo psov sledijo ciljem rehabilitacije. Del intervjujev sem izvedla s strokovnimi delavci (delovna terapija in socialno delo), zaposlenimi na URI Soča, ki so mi predstavili, kako pri njih poteka terapija s pomočjo psov in specifične potrebe uporabnikov, ki sodelujejo pri terapiji. Po mnenju zaposlenih je program uspešen in imajo z njim same pozitivne izkušnje.

2.9 Prihodnost terapije s pomočjo psov v Sloveniji

V tujini je terapija s psi uveljavljena in stalna praksa, pri nas pa je dejavnost še v povojih in trajalo bo še kar nekaj časa, preden jo bodo lahko zdravniki predpisali na napotnico, kot jo denimo v Avstriji. Bržkone bodo terapije z živalmi dobile zagon, ko bo dokazano, da ne izboljšujejo le kakovosti življenja, ampak pomagajo zniževati stroške zdravljenja in rehabilitacije (Miko, 2009).

V Sloveniji je še veliko prostora za napredek. Pomembno je izobraževanje strokovnih delavcev. Čeprav so strokovnjaki specialisti na svojih področjih, še vedno nimajo dovolj znanj in izkušenj na področju TSŽ, saj v njihovih programih izobraževanja teh znanj in veščin ni. Ravno zaradi tega je potrebno nadaljnje izobraževanje. Potrebujejo specialno tovrstno izobrazbo in supervizijo (Marinšek in Tušak, 2007, str. 152).

Kot pravi Juršič, Š. (kot navedeno v Miko, 2009): »Učinki terapij in aktivnosti z živalmi morajo priti na ušesa pravim ljudem, ki nam bodo lahko pomagali pri uveljavljanju, predvsem pa je treba strokovno izobraziti ljudi in njihove živali. Ker nas v Sloveniji trenutno ni veliko, to seveda pomeni precejšen zalogaj za vse nas, zato moramo biti vztrajni in zaupati v našo voljo in predanost. Oblike terapij in aktivnosti z živalmi so v vrsti že uveljavljenih nekaj novega, svežega, učinkovitega in predvsem do človeka prijaznejšega – kar vprašajte koga, ki ima rad pse, ali bi raje pri fizioterapevtu delal krožne vaje za ramena ali terapevtskemu psu metal žogico.«

2.10 Povezava med terapijo s pomočjo psov in socialnim delom

Socialni delavci vsak dan pomagajo tisočim ljudem, da se naučijo novih načinov za premagovanje nekaterih najzahtevnejših življenjskih ovir. In prav to je socialno delo – pomagati drugim in spremeniti življenja ljudi. Socialni delavci so vzgojitelji, zagovorniki, koordinatorji oskrbe, terapevti, organizatorji skupnosti, administratorji, mediatorji, politiki in raziskovalci (The Ohio State University, College of Social Work, 2021, moj prevod).

Specialisti na TSŽ so strokovnjaki na različnih področjih. Tu so mišljeni predvsem psihologi, zdravniki, specialni pedagogi in različni terapevti (Marinšek in Tušak, 2007, str. 152). Med naštete pa lahko vključimo tudi socialne delavce. Čeprav ti v literaturi niso pogosto omenjeni, so lahko pomemben del terapije s pomočjo psov in vanjo vključijo socialno-delavske pristope ter pomembno prispevajo k pozitivnim rezultatom.

Kot pravita Marinšek in Tušak (2007, str. 152), morajo specialisti na področju terapije s pomočjo psov imeti znanja na področju živali in ljudi. Tu so mišljena znanja o biologiji, etologiji in psihologiji živali, še posebej pa znanja o ljudeh, o specialnih skupinah, ki naj bi bili potencialni uporabniki te terapije, in podrobna znanja o posameznih vidikih težavnosti, oviranosti, o njihovih temeljnih značilnostih, o njihovem vedenju (Marinšek in Tušak, 2007, str. 152). Socialni delavci so strokovnjaki na svojem področju in prek izobraževanja in prakse

pridobijo veliko znanja o ljudeh, o različnih ogroženih skupinah ljudi – tudi o ljudeh z oviro, ki so pogosto uporabniki terapij s pomočjo psov.

Terapija s pomočjo psov in socialno delo si delita pomemben skupen cilj in namen, in sicer ljudem omogočiti bolj kakovostno življenje. Socialno delo kot stroka stremlji k temu in za doseg tega cilja socialni delavci uporabljajo nove pristope in metode. Menim, da bi terapija s pomočjo psov v prihodnosti lahko postala pomembna metoda socialnega dela.

3. FORMULACIJA PROBLEMA

Socialno delo kot stroka pomaga različnim skupinam ljudi pri izboljšanju kakovosti njihovega življenja, pri čemer se socialni delavci poslužujejo različnih načinov in metod. Zanimalo me je, kako so v to že vključeni psi. Ob branju različne literature in člankov sem zasledila terapijo s pomočjo psov. V literaturi so kot del procesa terapije omenjeni tudi socialni delavci.

Namen diplomskega dela je raziskati, na katerih področjih terapija s pomočjo psov pomaga ljudem z oviro in kakšna je sploh vloga socialnega dela pri tem procesu. Zastavila sem si dve populaciji – eno sestavljajo strokovni delavci, drugo ljudje z oviro. Odločila sem se, da bodo eno od mojih populacij sestavljali ljudje z oviro, saj se mi zdi, da gre za družbeno skupino, ki je velikokrat spregledana v raziskavah in člankih. O terapiji s pomočjo psov za osebe s posebnimi potrebami še ni veliko napisanega, zato s svojo raziskavo želim ugotoviti, kakšno je stanje na tem področju v Sloveniji, in prispevati k osvetlitvi učinkov, ki jih ima ta na fizično in duševno zdravje. Zanima me, kakšne spremembe je prinesla v njihova življenja, kako jo doživljajo, kakšno je njihovo mnenje in ali jim pomaga ter na katerih področjih.

Mojo drugo populacijo sestavljajo strokovni delavci – socialni delavci in delovni terapevti. Socialne delavce sem vključila, ker želim raziskati, kako terapijo doživljajo socialni delavci, ki pri njej sodelujejo, kako vidijo vlogo socialnega dela pri terapiji, mnenje in izkušnje s procesom, na kakšen način so sami vključeni, kakšne socialno-delavske pristope uporabljajo. Delovne terapevte sem vključila, ker želim bolje spoznati sam proces terapije v Sloveniji in njen potek, poleg tega pa delajo z ljudmi z ovirami, zato mi lahko podajo dragocene informacije.

V izbiri teme pa me je med drugim vodilo tudi mnenje, da terapiji s pomočjo psov v Sloveniji posvečamo premalo pozornosti glede na številne pozitivne učinke, ki jih prinaša. Medtem ko

je v tujini že uveljavljena in stalna praksa, v Sloveniji trenutno še ni zelo razširjena in cenjena, vendar pa počasi pridobiva ugled in veljavo.

3.1 Raziskovalna vprašanja

Zastavila sem si naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kako poteka proces terapije s pomočjo psov za osebe z ovirami v Sloveniji?
- Kakšno vlogo ima terapija s psi za ljudi z ovirami?
- Kakšno mesto ima terapija s psi v socialnem delu?

4. METODOLOGIJA

4.1 Vrsta raziskave

Moja raziskava je kvalitativna, saj so moje osnovno empirično gradivo sestavljali besedni opisi. V kvalitativnih raziskavah zberemo besedne opise, ki se nanašajo na raziskovani pojav (Mesec, 2009, str. 85). Moja raziskava je tudi empirična, ker sem s spraševanjem zbirala novo izkustveno gradivo. V izkustvenih (empiričnih) raziskavah zbiramo novo neposredno izkustveno gradivo, bodisi z opazovanjem ali spraševanjem (Mesec, 2009, str. 84). Raziskava je prav tako poizvedovalna oz. eksplorativna. Za takšne raziskave je značilno, da so uvod v spoznavanje nekega področja problematike in se omejijo na manjše število primerov (Mesec, 2009, str. 80).

4.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Merski instrument je pripomoček, ki ga uporabljamo pri merjenju. Najpogosteje uporabljamo merske instrumente, ki izzovejo in merijo besedne reakcije (Mesec, 2009, str. 120). Merski instrument, ki sem ga uporabila pri svoji raziskavi, je vprašalnik. Vprašanja sem sestavila sama na podlagi tem, ki sem jih razbrala iz literature. Vnaprej sem si postavila nekaj glavnih vprašanj, ki sem jih postavila vsem sogovornikom. Vrstni red vprašanj sem prilagajala glede na potek pogovora. Sproti med pogovorom sem dodajala podvprašanja, ki sem jih prilagodila glede na potek pogovora.

4.3 Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec

Za svojo raziskavo sem si zastavila dve populaciji. Prvo populacijo sestavljajo osebe z oviro, ki prebivajo v Republiki Sloveniji v letu 2022 in ki so bile vsaj enkrat v zadnjih treh letih vključene v proces terapije s pomočjo psov. Drugo populacijo sestavljajo strokovni delavci, ki prebivajo v Republiki Sloveniji v letu 2022 in ki so vsaj enkrat v zadnjih treh letih sodelovali v procesu terapije s pomočjo psov. Ker sta populaciji veliki in bi bilo težko intervjuvati celotni, sem podatke zbirala z vzorčenjem. Zbrala sem podatke samo o določenem številu enot, ki sem jih na poseben način izbrala iz populacije. Te podatke sem potem posplošila, kot da veljajo za celotno populacijo. Izbrala sem priročni neslučajnostni vzorec, za katerega je značilno zbiranje ljudi, ki so najbolj dostopni. Kontaktirala sem zavode, kjer prebivajo ljudje z ovirami, in pa društva, ki se ukvarjajo s terapijo s psi, prek katerih sem prišla do oseb, ki so ustrezale mojim kriterijem in so bile pripravljene sodelovati. Vzorec je zajemal tri enote iz prve populacije in pet enot iz druge populacije.

4.4 Zbiranje podatkov oz. empiričnega gradiva

Za zbiranje podatkov sem uporabila kvalitativno metodo. Metoda zbiranja podatkov, ki sem jo uporabila, je spraševanje. Podatke sem zbirala s pomočjo delno standardiziranega intervjuja, saj sem želela dobiti čim bolj izčrpne odgovore in izvedeti stvari, ki jih neposredno ne morem videti. Intervjuje sem začela tako, da sem postavila enako prvo vprašanje, potem pa sem ostala vprašanja postavljala po različnem vrstnem redu glede na potek pogovora. Postavljala sem tudi podvprašanja in nova vprašanja. Pred začetkom intervjujev sem sogovornikom razložila, za kaj bom uporabila njihove odgovore in kaj je tema moje raziskovalne naloge. Prav tako sem jim razložila, da so pogovori anonimni in da v diplomskem delu ne bom uporabila njihovih osebnih podatkov. Poudarila sem tudi, da jim ni treba odgovarjati na vprašanja, če tega ne želijo. Pogovore sem snemala in pred snemanjem pridobila dovoljenje sogovornikov. V VDC Kranj dovoljenja za snemanje nisem dobila, zato sem odgovore sproti zapisovala v zvezek. Enega od pogovorov nisem izvedla v živo, saj intervjuvanka ni želela, zato sem ji posredovala vprašanja, ona pa meni odgovore po elektronski pošti.

4.5 Načrt obdelave gradiva

Analiza in obdelovanje podatkov sta potekala kvalitativno. Zbrano gradivo predstavljajo pogovori, ki sem jih v obliki dobesednega zapisa prepisala na računalnik v program Word. Označila sem jih s številkami od 1 do 8, intervjuvance pa v vsakem zapisu pogovora s črkami od A do H. Intervjuje sem parafrazirala, to pomeni uredila v slovnično obliko. Pri parafraziranju sem določene neslovnične besede izpustila in v nekaterih povedih obrnila vrstni red besed. Iz pogovora sem izbrisala dele, ki se mi niso zdeli pomembni za raziskavo, saj so se sogovorniki preveč oddaljevali od okvirnih tem. Intervjuje sem nato odprto kodirala. Za vsak intervju posebej sem označila izjave, ki sem jim pripisala črko in številko, ter jih nato prepisala v tabelo. Izjavam sem določila pojem, podkategorijo, kategorijo, nadkategorijo in temo. Določene pomensko podobne pojme sem povezovala skupaj v kategorije, kategorije pa v nadkategorije, ki sem jih združila v nekaj ključnih tem. Vse to sem napisala v tabelo za večjo preglednost. Izjave sem nato osno in odnosno kodirala. Na koncu sem napisala rezultate, razpravo, sklepe in predloge. Celotno obdelavo podatkov sem dodala v prilogi.

5. REZULTATI

V raziskavi je sodelovalo pet strokovnih delavk (dve delovni terapevтки iz URI Soča in tri socialne delavke – dve iz VDC Kranj in ena, ki občasno sodeluje z URI Soča) ter trije uporabniki, ki želijo ostati anonimni. Rezultate bom predstavila po temah, določenih v postopku kodiranja. Napisala jih bom posebej za strokovne delavce in uporabnike.

5.1 Strokovne delavke

5.1.1 Terapija s pomočjo psov v Sloveniji

Prek intervjujev sem ugotovila, da se v Sloveniji s področjem terapije s pomočjo psov ukvarjajo in jo izvajajo štiri društva, in sicer Petke, Tačke pomagačke, Ambasadorji nasmeha in Kosmati smrčki. Od teh terapijo v URI Soča izvajajo Tačke pomagačke in Petke, v VDC Kranj pa Tačke pomagačke.

Večina sogovornic mi je povedala, da neposrednih stikov z društvi iz tujine nimajo, se pa o njihovem delovanju poučijo iz literature, strokovnih člankov in prek prispevkov.

Ena od sogovornic je tudi ena izmed začetnikov vpeljevanja terapije s pomočjo psov v Slovenijo in njenega izvajanja v različnih institucijah. Kot prvi korak je navedla seznanitev s potekom terapije v tujini in povezavo s kinološkim društvom in vodnico psa. Sledil je dogovor o načinu dela, izobraževanje psov, vodnikov in okolice: *»Sem se pozanimala, kako je to v tujini, ker takrat tega v Sloveniji sploh še ni bilo« (A5)*. Imeli so tudi veliko težav: *»Na začetku smo imeli težave že pripeljati psa v inštitucijo (A10), izobraziti zaposlene in okolico, kako se obnašati do teh psov« (A12)*.

Za prihodnost terapije s psi sogovornica meni, da zdaj potrebujemo en velik sistemski premik, ki bi vključeval dodatno plačilo za delo, kritje s strani zavarovalnice, več časa in še večjo dostopnost in strokovnost terapije.

5.1.2 Terapevtski proces

Glede na odgovore intervjuvank sem terapevtski proces razdelila na štiri dele, in sicer bistvene značilnosti, tehnike dela, potek in cilje.

Intervjuvanke iz URI-Soča so kot bistvene značilnosti navedle, da gre pri terapiji s pomočjo psov za točno določen program, ki ima smiselnost in cilje: *»Pri terapiji imaš program, točno veš, za kaj boš imel psa in kako ga boš uporabil. Vse, kar imaš, more biti smiselno in povezano s ciljem« (A145)*.

Nujni udeleženci terapevtskega procesa so uporabnik, vodnik, strokovna oseba in terapevtski pes. Strokovna oseba lahko prihaja iz različnih strok – večinoma gre za delovne terapevte, fizioterapevte, psihologe, logopede in socialne delavce: *»Izobražena oseba, ki ima cilj, kaj želi doseči s tem obiskom« (A29)*. Strokovna oseba ima lahko dvojno vlogo: *»Lahko pa ima terapevt izobraženega psa, ki ga vključuje v svoje delo (A32), terapevt v dvojni vlogi – v vlogi vodnika in terapevta« (A33)*.

Potek terapevtske ure je različen v različnih institucijah, povsod pa poteka terapija individualno. V URI Soča poteka terapevtska ura enkrat na teden 30 minut. *»Najprej je prvi stik, seznanitev z vodnikom – da se predstavi in predstavi kužka. Potem gremo proti ciljem in na koncu, da se poslovita« (B80)*. V VDC Kranj poteka terapevtska ura enkrat mesečno po 30 minut. Ena sogovornica (SD) je spregovorila o pomembnosti usklajenosti in sodelovanja med vodnikom in strokovno osebo: *»Je bilo zelo pomembno, da sva midve z XX usklajeni, da XX razume, kaj jaz počnem, ko se je potem s kužkom približevala« (D9)*. Med terapevtsko uro

redno delajo odmore, da razbremenijo psa: *»Če vidimo, da kuža ne more več, se ga umakne«* (D72).

Kot je povedala delovna terapevtka, je konkretna aktivnost odvisna od uporabnika. Kljub temu pa lahko glede na odgovore tehnike dela razdelim na fizične in miselne aktivnosti. Delovne terapevtke iz URI Soča so mi povedale, da uporabniki psa počesejo, mu pripnejo povodec in mu pripravijo hrano. Pri miselnih aktivnostih pa gre za branje kartic in odgovarjanje na vprašanja: *»Pacient prebere, kaj piše na kartici, in potem skuša odgovoriti na naša vprašanja«* (B39). V VDC Kranj pa delajo na izboljšanju spomina in različnih fizičnih aktivnosti: *»Uporabniki morajo na primer dati psu rokavičke na tačke«* (E32). *»Delamo tudi na koordinaciji (E34) in fizičnih aktivnostih – recimo metanje žogice«* (E35).

V URI Soča cilje terapevtskega procesa določijo na podlagi rehabilitacijskega cilja, v VDC Kranj pa si zastavljajo sprotne in dnevne cilje, ki so izredno raznoliki.

5.1.3 Vključitev v proces

Sogovornice so se v proces terapije s pomočjo psov vključile iz različnih razlogov. S pojmom in teorijo so se seznanile prek študija, drugih zaposlenih in prostovoljnega dela v različnih društvih, znanja za sodelovanje pa so pridobile prek branja literature, usposabljanja v društvu Tačke pomagačke, delavnice in prek prenosa informacij od sodelavk.

Kot glavne razloge za vključitev so navedle ljubezen do psov in lastnega poklica, željo po sodelovanju in željo po vključitvi psov v lastno delo: *»Sem v svoje delo želela vključit pse«* (A4), *»V VDC sem želela uvesti terapijo s pomočjo psov«* (C1), ter povabilo s strani nadrejenih.

Intervjuvanke so se strinjale, da mora biti vključitev uporabnika prostovoljna in da ima pravico zavrniti sodelovanje: *»Ima pravico reči, ne bom«* (B75). Pogoji za vključitev uporabnika v VDC Kranj je soglasje od staršev, v URI Soča pa izražena ljubezen do psov in izkušnje s sobivanjem z živalmi. Uporabnik tudi ne sme biti okužen s kakšnim virusom. Kot glavne razloge, zaradi katerih uporabniki sodelujejo pri terapiji, so vprašane navedle ljubezen do psov in željo po sodelovanju. Vključijo se na povabilo zaposlenih: *»Če oseba že takoj pove, da ima doma psa ali da ima rada pse, ga vprašamo, če bi sodelovali v tem programu«* (A80).

Vodnik mora aktivno delovati na tem področju in redno obnavljati status vodnika. Prav tako mora biti član društva: *»Sami ne morejo delovati. Tudi ne bodo imeli dovoljenja v inštitucijah« (A56).*

5.1.4 Primernost strokovne osebe

Večina sogovornic je poudarila, da je pomembno, da je strokovna oseba empatična (E9, B57, D34) in da ima občutek za živali (E6, C11, B55). Poleg tega tudi prilagodljivost, potrpežljivost in ljubezen do živali. Delovne terapevtke so naštele sprejemanje in ljubezen do ljudi ne glede na njihove osebne okoliščine, prijaznost, ljubezen do psov, sproščenost, odločnost, kreativnost, širok pogled na življenje in čut za ljudi. Socialnim delavkam pa se zdijo pomembni strpnost, sprejemanje drugačnosti, dojemanje psa kot živega bitja, pozornost, odprtost, fleksibilnost in umirjenost. Oseba ne sme izhajati iz sebe, biti zadržana ali se agresivno vesti do uporabnikov in živali.

Znanja, ki jih potrebuje, so strokovno znanje, kinološko znanje in znanje o psih. Kot pravi sogovornica (DT): *»Imaš različne načine, kako psa uporabiti. Terapevt potrebuje znanje, da ve, na kakšne načine ga bo uporabil in kako ga bo vključil« (A75).* Pomembno je poznavanje področja terapije s pomočjo psov in poznavanje lastne stroke, principov in umestitev psa v reševanje problemov: *»Kot strokovna oseba moraš res dobro poznati svojo stroko, tudi principe, kako bi probleme reševala brez psa in kako ga potem umestiti noter« (A153).*

Socialne delavke menijo, da so tiste pomembne sposobnosti, ki jih strokovna oseba nujno potrebuje, dobro poznavanje uporabnika in njegovih šibkih področij ter krepitev njihovih primanjkljajev: *»Da veš, na katerih področjih uporabnik potrebuje izboljšanje« (C9), »da krepiš primanjkljaje« (C10).* Poleg tega pa tudi aktivno poslušanje in prilagajanje potrebam uporabnika, ki mora biti v ospredju. *»Pomembno je, da zna odreagirati na uporabnikov odziv na psa« (E11).* Delovne terapevtke pa pravijo, da je pomembno upoštevanje etičnih načel in odpravljanje občutka manjvrednosti zaradi neznanja. Poleg tega tudi sposobnost preusmeriti pozornost in sposobnost pristopiti do človeka ter spodbuda pri razmišljanju. Pomembna pa je tudi sposobnost poskrbeti za varnost psa: *»Da opaziš spremembe v vedenju, da lahko preprečiš izgorelost psa in poškodbe« (A49).*

5.1.5 Vloga strokovne osebe

Vlogo strokovne osebe lahko glede na intervjuje razdelim na tri dele, in sicer priprava na terapevtsko uro, med terapevtsko uro in po terapevtski uri.

Priprava na terapevtsko uro: Od sogovornic sem izvedela, da njihova vloga pred terapevtsko uro zajema določitev terapevtskega psa uporabnikom, pripravo programa, izbor uporabnikov, ki bodo sodelovali, in določitev pripomočkov. V URI Soča strokovni delavci sami odločijo, kateri uporabnik bo delal s katerim psom, in sicer na podlagi karakterja psa in zdravstvenega stanja uporabnika ter njegovih ciljev. *»Če ti vidiš, da je pes ekstremno živahen, ga ne moraš uporabljati pri otrocih s posebnimi potrebami, ki se hitro lahko preveč vznemirijo. Tudi pri odraslih s posebnimi potrebami ne« (D30).* Poleg tega je njihova naloga tudi izbrati uporabnike, ki bodo sodelovali pri terapiji v skladu z željami in potrebami, ter oceniti, ali je terapija smiselna, in pripraviti program. V URI Soča srečanja planirajo sproti in pri tem upoštevajo sposobnosti psa in uporabnika. Kot del programa določijo cilje in vaje, ki pripeljejo do ciljev, ter kako čim bolj učinkovito uporabiti psa. Socialne delavke sestavijo program, v ospredju katerega so cilji postavljeni skupaj z uporabnikom. Program tudi posredujejo vodniku psa, da se ta lahko pripravi. Poleg tega v dogovoru z vodnikom tudi pripravijo različne pripomočke, kot so stožci, obroči, žogice, igrače.

Med terapevtsko uro: Strokovna oseba vodi proces. Delovne terapevtke med procesom skrbijo za varnost uporabnika in so osredotočene na gibanje, komunicirajo z uporabnikom in ga vodijo, pomirijo ga, če ima skrbi. Socialne delavke med uro dajejo navodila in hkratno upoštevajo zmožnosti psa in uporabnika.

Po terapevtski uri: Intervjuvanke so enotne, da po terapevtski uri sledi evalvacija. Gre za ocenjevanje programa prek različnih testov oziroma evalvacijo prek pogovora z uporabnikom, ki ga vprašajo za mnenje. V URI Soča ne preverjajo, ali so bili cilji doseženi, v VDC Kranj pa evalvacijo zapišejo in dodajo zapis o dosegu ciljev in možnostih izboljšav. Ena vprašana je povedala, da opredeli učnike, in sicer preveri procesne spretnosti – ali si je uporabnik zapomnil ime vodnika in psa.

5.1.6 Vloga uporabnika

Sogovornice so bile v odgovorih enotne, da so uporabniki posredno vključeni v načrtovanje procesa. V VDC Kranj socialne delavke z njimi naredijo individualiziran načrt, v katerem izpostavijo osebne cilje. V URI Soča pa ob prihodu v institucijo izpostavijo želje in težave, ki jih strokovne osebe vključijo v program terapije s pomočjo psov.

5.1.7 Terapevtski pes

Večina vprašanih je enotna v tem, da pasma ni pomembna in da gre za domačega ljubljénčka z dodatnim znanjem, ki obiskuje različne institucije. Pes se ne obremenjuje s tem, kakšni so uporabniki: *»Psi so tisti, ki so vedno veseli, se ne obremenjujejo s tem, kakšen si ti« (B102).* *»Tisto glavno sporočilo je, vse je okej, kakor se počutite, je okej (D41), in tudi žival nikoli ne sodi, obsoja« (D42).*

Delovne terapevtke menijo, da je pes pripomoček za doseg ciljev rehabilitacije, ki dobro vpliva na uporabnika in pritegne pozornost ter spodbudi človeka k dejavnostim. Socialne delavke menijo, da pomaga uporabnikom ozavestiti trenutna dejanja in jih pomiriti. Poleg tega je zaupnik in dober poslušalec. Je olajševalni in razbremenilni element terapije, ki poveča motivacijo in zaupanje uporabnikov v lastne občutke.

Ena sogovornica je spregovorila o testiranju terapevtskega psa. Testiranja so različna v različnih društvih. Gre za preizkus karakterja in reakcije na okolico: *»Reakcije na nenadne šume, nenaden pojav osebe, glasove, vonjave, reakcije, ko se sreča s kakšnim medicinsko-tehničnim pripomočkom – invalidski voziček, stojalo za infuzijo. Na kakšen način pes odreagira, ali gre samo mimo ali začne na predmet lajati« (A20).*

5.1.8 Učinki

Učinke sem glede na odgovore razdelila na pet področij, in sicer na učinke v mentalnem zdravju, telesnem vidiku, kognitivnem/izobraževalnem vidiku, socialnem vidiku in govoru.

Mentalno zdravje: Vprašane so enotne, da so uporabniki zaradi terapije bolj sproščeni. Socialne delavke menijo, da s pomočjo terapije uporabniki lahko premagajo različne strahove in so bolj umirjeni: *»Uporabnica je imela hud strah pred psi, ni se jim upala približati. Tukaj*

vidim napredek, saj sedaj sodeluje na urah» (C56). Delovne terapevtke menijo, da se uporabnikom zaradi terapije izboljša razpoloženje in počutje ter tudi, da sproščajo hormone sreče.

Telesni vidik: Večina sogovornic meni, da imajo uporabniki zaradi terapije s pomočjo psov večjo motivacijo: *»Velika motiviranost s strani uporabnikov« (E21). »Vidiš, kako jim je ta oblika terapije motivacijska, smiselna. So drugačni« (A96). Poleg tega so opazile učinke tudi v koordinaciji, motoriki, kognitivnih in procesnih sposobnostih ter večji vzdržljivosti: »Smo imeli gospoda, ki je bil res utrujen, a je vztrajal do konca in se trudil« (A95).*

Socialni vidik: Delovne terapevtke so mi povedale, da uporabniki med terapijo komunicirajo tako s psom kot z vodnikom in krepijo socialni stik. Poleg tega tudi bolj zaupajo strokovni osebi in so manj zadržani ter več povedo o sebi, zaradi česar strokovnjaki dobijo širšo sliko: *»Pred tabo je tuj človek, s katerim se moraš pogovarjat o zelo osebnih stvareh. Ampak, če je kuža, se pa zelo radi odprejo (B43). Tudi v navadni terapiji vidijo, da ti nisi »zatežena« oseba, ampak se ti bolj odprejo in mi tudi na ta način lažje pridemo do človeka« (B44). Tudi socialne delavke menijo, da uporabniki s terapijo delajo na socialnih veščinah in komunikaciji in da zaradi terapije več povedo o sebi in svojem življenju.*

Govor: Sogovornica iz VDC Kranj mi je povedala, da je po terapiji opazila pozitivne spremembe v govoru in zmanjšanju nerazločne artikulacije.

5.1.9 Mnenje strokovnih oseb

Sogovornice imajo o terapiji s pomočjo psov pozitivno mnenje. Iz odgovorov sem ugotovila, da je terapija po njihovo pozitivna izkušnja za uporabnike in koristna tako za uporabnike kot za terapevte, in to za vse populacije. Menijo, da je zabavna in sproščujoča in uporabniki radi sodelujejo. *»Je fajn na vseh področjih (motorično, kognitivno, govorno) (C38). Je res fajn (B97). Koristna je za vso populacijo – ljudi s posebnimi potrebami, starejše, otroke« (C39).*

5.1.10 Izkušnje

Sogovornice imajo pozitivne izkušnje s terapijo s pomočjo psov. Le ena je povedala, da uporabniki včasih ne želijo sodelovati, ker si zadnji trenutek premislijo: *»Velikokrat se zgodi tudi, da si pacienti v zadnjem trenutku premislijo ali dobijo obiske« (B74).*

5.1.11 Prednosti in slabosti

Kot prednosti socialne delavke vidijo, da je terapija pripomoček k izpolnitvi uporabnikovih ciljev in da se prek psa doseže veliko ciljev. Delovna terapevtka pa mi je povedala, da lahko hkrati vpliva na več področij: *»Več področij hkrati, čeprav je poudarek na enem. Zajamem pa tudi druge in zaradi tega je ta terapija hitrejša, učinkovitejša in bolj življenjska« (A117).*

V URI Soča so vprašane izpostavile, da so slabosti terapije dejstvo, da ni dovolj priznana oblika in da je njena prihodnost negotova zaradi financ in testov covid-19, ki jih potrebuješ za vstop v nekatere institucije. V VDC Kranj kot slabost vidijo neizvajanje terapij v času epidemije.

Glede na odgovore sem slabosti razdelila na slabosti v procesu in na organizacijske slabosti. Po mnenju večine sogovornic terapevtski proces nima nobenih slabosti ali negativnih učinkov. *»Slabosti ni« (E37).* *»Drugače ne vidim slabosti« (D69).* *»Nekih slabosti ne vidim« (C40).* So pa naštele veliko organizacijskih slabosti. Strinjajo se, da je premalo terapevtskih parov in premalo terapevtskih društev. Poleg tega je slabost tudi neskladje v izvajanju terapij in delovnem času vodnikov. Delovne terapevtke menijo, da je na voljo premalo časa in da je težko najti primerne uporabnike. Ena intervjuvanka (SD) je izpostavila tudi, da je težko zagotoviti primeren prostor, in opozorila na skrb glede čistoče in strah pred prenašanjem okužb.

5.1.12 Socialno delo

Socialne delavke menijo, da ima lahko terapija s pomočjo psov veliko vlogo v socialnem delu, in vidijo skupno prihodnost. Pomembno se jim zdi poznavanje osnov socialnega dela: *»Mislim, da bi mogla vsaka oseba, ki se loti terapije s psi, poznati vsaj osnovne elemente socialnega dela« (D77).*

Socialne delavke vlogo terapije v socialnem delu vidijo kot pomoč pri doseganju ciljev uporabnikov, izboljšanju spretnosti in ohranjanju zmožnosti. Ena sogovornica meni, da bi pes lahko bil dodatni pomočnik v socialnem delu, saj ima razbremenjevalni učinek. Ena od delovnih terapevtk pa vidi terapijo kot doprinos k socialnemu delu, reševanje socialno-delovnih problemov prek psa in pomoč pri vključevanju v okolje.

Socialne delavke so spregovorile tudi o socialno-delovnih pristopih, ki jih uporabljajo v svojem delu pri terapiji s pomočjo psov. Ena sogovornica je povedala, da pri svojem delu uporablja delovni odnos in elemente le-tega. Terapijo vodi s perspektive moči, upošteva etiko udeležnosti, usmerjena je v sedanjost, prav tako na začetku sklene dogovor o sodelovanju in opredeli vloge udeležnih, cilje in določi čas. Na koncu srečanj tudi vse reflektira in zapiše: *»Mogoče vzpostavljanje delovnega odnosa (C65). Ti greš v ta proces (C66). Na začetku skleneš dogovor o sodelovanju (C67), opredeliš čas, cilje, vlogo uporabnika in tvojo vlogo ter vlogo terapevtskega psa (C68). Pomembna je etika udeležnosti (C69) in na koncu refleksija (C70). Izhajamo iz perspektive moči uporabnika (C71), prav tako smo usmerjeni v sedanjost« (C72).* Druga socialna delavka je povedala, da gre tudi pri terapiji za raziskovanje življenjskega sveta uporabnika ter da mora biti strokovna oseba vsestranska in upoštevati vse možne vplive. Delovni terapevtki imata različno mnenje. Ena vidi podobnost v tem, da je tako kot v socialnem delu tudi v terapiji individualni pristop in upoštevanje uporabnikovih težav. Druga pa ima predstavo o socialnih delavcih, da urejajo vloge in delajo na denarnih nadomestilih, in jih ne vidi v vlogi strokovne osebe pri terapiji s pomočjo psov.

5.2 Uporabnice

5.2.1 Vključitev v proces

Razlogi za vključitev v proces terapije s pomočjo psov so različni. Ena uporabnica je želela premagati strah pred psi, ena se je vključila zaradi ljubezni do psov, ena pa zaradi rehabilitacije po covidu-19: *»S terapijo s pomočjo psov sem se prvič srečala oziroma seznanila v URI Soča (H1), kjer sem bila na rehabilitaciji po covidu« (H2).*

5.2.2 Učinki

Učinke, ki so jih opisale uporabnice, sem razdelila na učinke v mentalnem zdravju, učinke na kognitivnem oziroma izobraževalnem vidiku in učinke v telesnem zdravju. Ena sogovornica je povedala, da jo psi motivirajo in dajo spodbudo ter da je zaradi terapije boljše volje in ima več energije. Druga uporabnica pa je izpostavila, da je zaradi terapije s pomočjo psov premagala strah pred psi.

5.2.3 Mnenje uporabnikov

Sogovornice so bile enotne, da se želijo ponovno udeležiti terapevtskega srečanja (H21, G11, F11) in da jim je bila terapija všeč: *»Vse mi je bilo všeč« (G4). »Vse« (F4).*

5.2.4 Terapevtski proces

Sogovornice so spregovorile tudi o tem, kaj so počele med terapevtsko uro, kar sem skupno poimenovala tehnike dela in jih razdelila na fizične in miselne aktivnosti.

Fizične aktivnosti, ki so jih naštele uporabnice, so igranje s psom, čiščenje zob, vodenje po poligonu, držanje za povodec in vodenje po instituciji: *»Potem pa sem ga držala za povodec (H9) in me je vodil po hodniku URI Soča in dvorišču« (H10).* Pod miselne aktivnosti pa spada dajanje različnih ukazov terapevtskemu psu.

Intervjuvanka je tudi povedala: *»Ni bilo posebne priprave, ker je bilo spoznavno srečanje« (H3).*

5.2.5 Terapevtski pes

Ena sogovornica je spregovorila o tem, da so terapevtski psi dobri pomočniki ter da so potrpežljivi in srčni: *»Mislim, da so psi res dobri pomočniki (H16). Potrpežljivi (H17), srčni« (H18).*

5.2.6 Vloga strokovne osebe

Ena sogovornica je spregovorila o tem, da so ji na začetku terapevtskega srečanja predstavili karakter psa in ukaze, ki jih pes pozna (H7, H8).

6. RAZPRAVA

Dobljene rezultate bom v razpravi povezala s prebrano literaturo in zaključila s sklepi.

Psi znatno pripomorejo k vzdrževanju, ohranjanju in pridobivanju novih motoričnih in umskih spretnosti (Čehovin, 2020). Tudi moja raziskava je pokazala, da so po procesu terapije s pomočjo psov uporabnice in strokovne delavke opazile pozitivne učinke v mentalnem zdravju, kognitivnem oziroma izobraževalnem vidiku, telesnem zdravju, govoru in socialnih veščinah.

Strokovne delavke so poročale o tem, da terapija s pomočjo psov izboljša motoriko, koordinacijo, kognitivne in procesne sposobnosti ter vzdržljivost, kot lahko zasledimo tudi v literaturi, zato je to tudi ena ključnih ugotovitev v pričujočem diplomskem delu. Uporabniki so zaradi terapije s pomočjo psov bolj sproščeni in umirjeni, njihovo razpoloženje in počutje se izboljšata, poleg tega pa z njeno pomočjo lahko premagajo različne strahove. Na govornem področju je opazno zmanjšanje nerazločne artikulacije. Prav tako uporabniki izboljšujejo socialne veščine, saj komunicirajo z vodnikom, psom in strokovno osebo. Terapija jim pomaga povečati zaupanje v strokovno osebo, saj jo vidijo v drugi luči. Posledično se bolj odprejo in omogočijo strokovni osebi večji vpogled v njihovo življenje. Kot pravi Čehovin (2020), osebe s fizičnimi ali možganskimi okvarami pozabijo na lastne omejitve, se sprostijo, gibanje in komunikacija postaneta sproščena z opaznim izboljšanjem. Sogovornica s fizično okvaro je povedala, da jo psi motivirajo in ji dajo spodbudo ter da se zaradi terapije boljše počuti. Med pogovorom z uporabniki VDC Kranj sem opazila, kako so se ti razživel, ko so začeli govoriti o terapiji in psih.

Živali ljudi sprejemajo takšne, kot smo, ne glede na duševne sposobnosti, videz, status in starost, zato so odlične pri zadovoljevanju človekovih potreb po telesnem stiku, pozornosti in družabništvu (Česen in Gračnar, 2013, str. 24–29). Do podobnih ugotovitev sem prišla z raziskavo. Strokovne delavke so poročale, da je vloga psa v terapevtskem procesu pomagati uporabnikom ozavestiti trenutna dejanja in jih pomiriti. Poleg tega pritegne pozornost in spodbudi človeka k dejavnostim. Pes je pomočnik, zaupnik in dober poslušalec. Je olajševalni in razbremenilni element terapije, ki poveča motivacijo in zaupanje uporabnikov v njihove občutke. Pes nas ne sodi po zunanjih lastnostih; zanj ni pomembno, kako smo oblečeni, kakšen ugled imamo v družbi, koliko ničel ima naš bančni račun. Ob njem smo sproščeni in neobremenjeni. Tako pes s prijaznostjo in zvestobo postavlja mostove tam, kjer jih ljudje ne

zmoremo (Trampuš in Štefe, 2014, str. 32). Menim, da je ravno zato terapija s pomočjo psov lahko primerna in koristna za vse populacije.

Raziskava je pokazala, da so razlogi za vključitev uporabnikov v proces različni in odvisni predvsem od zdravstvenega stanja posameznika. Strokovne delavke in tudi uporabnice same so kot glavni razlog za vključitev uporabnikov navedle ljubezen do psov in izraženo željo po sodelovanju. Uporabniki se vključijo na povabilo zaposlenih, vključitev pa mora biti prostovoljna – imajo pravico zavrniti sodelovanje.

Terapija s pomočjo živali je definirana kot ciljno usmerjeno in strukturirano terapevtsko posredovanje, vodeno s strani strokovnih oseb s področja zdravstva, izobraževanja in psiho-socialne (Iahaio White Paper, 2018, str. 5, moj prevod). Intervjuje sem izvedla s strokovnimi delavkami s področja zdravstva in socialnega dela. Zanimalo me je, kje so skupne značilnosti v njihovem delu in pristopih in kje so razlike. Ugotovila sem, da razlike izvirajo predvsem iz različnih potreb uporabnikov, profesije strokovne osebe, institucije in ciljev, ki se jih želi doseči s terapijo. Strokovne osebe imajo pomembno vlogo pred in med terapevtsko uro ter po njej, o čemer je kar precej zaslediti tudi v literaturi. Kot piše Ilič (2013, str. 25–35), se njihova vloga razlikuje glede na fazo poteka procesa. Naloge pred začetkom terapevtske ure, ki so se pojavile pri vseh mojih sogovornicah, so izbor uporabnika, ki bo sodeloval na uri, v skladu z njegovimi željami in potrebami ter določitev primerne psa, ki ga določijo na podlagi karakterja psa in psihofizičnega stanja uporabnika. Menim, da je izbira primerne psa zelo pomembna naloga strokovne osebe. Ker imajo različni uporabniki različne potrebe, se mi zdi nujno, da je na voljo dovolj psov, med katerimi lahko strokovne osebe izbirajo. Naloga strokovne osebe je tudi pripraviti program, ki bo sledil ciljem, ki jih s terapijo želi doseči. Sem mnenja, da bodo z izbiro primerne psa lahko uspešneje in hitreje dosegali te cilje. Socialne delavke cilje postavijo skupaj z uporabnikom, delovne terapevtke pa cilje določijo same na podlagi glavnega rehabilitacijskega cilja, ki ga je opredelil uporabnik ob vstopu v institucijo in pri katerem je terapija s pomočjo psov ena od metod za doseg le-tega. Po poročanju mojih sogovornic je glavna naloga strokovne osebe med terapevtsko uro vodenje procesa. Ilič (2013, str. 25–35) trdi, da je vloga strokovne osebe med terapijo s pomočjo živali pozornost glede vsega povezanega z uporabnikom. Ne glede na profesijo so uporabnik in njegove potrebe v ospredju. Strokovne osebe z uporabnikom komunicirajo, ga vodijo, upoštevajo njegove zmožnosti in po potrebi prilagajajo vaje. Strokovno opažanje in mnenje sta izredno pomembna dela pravilno izvedene terapije s pomočjo živali. Strokovna ocena napredovanja oziroma vsakršno omembe vredno strokovno opažanje mora biti dokumentirano

v pisni obliki (Ilič, 2013, str. 25–35). Tako kot trdi Ilič, sem tudi sama prek raziskave prišla do ugotovitve, da sta evalvacija in opredelitev učinkov pomembna naloga strokovnih oseb po zaključku terapije s pomočjo psov. Strokovne osebe ocenijo program, zapišejo, ali so bili cilji doseženi in možnosti izboljšav.

Strokovna oseba za sodelovanje pri terapiji potrebuje določene kompetence. Da je nekdo kompetenten, pomeni, da je to tisti, ki temeljito pozna, obvlada določeno področje. Biti kompetenten pomeni biti sposoben, imeti znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekega dela (Golob, 2019). Med izvedbo raziskave sem izvedela veliko o zaželenih kompetencah. To se mi zdi pomembno, saj po mojem mnenju ni vsaka oseba primerna za tako delo. Poleg tega o tem nisem veliko zasledila v literaturi. Rezultati so pokazali, da so pomembni empatija, prilagodljivost, potrpežljivost, sprejemanje ljudi ne glede na njihove osebne okoliščine, prijaznost, sproščenost, odločnost, kreativnost, čut za ljudi, širok pogled na življenje, strpnost, sprejemanje drugačnosti, odprtost, umirjenost ter seveda čut in ljubezen do živali. Poleg tega tudi dobro poznavanje uporabnika in njegovih šibkih področij ter krepitev njihovih primanjkljajev, aktivno poslušanje in prilagajanje potrebam uporabnika, ki mora biti v ospredju, upoštevanje etičnih načel in odpravljanje občutka manjvrednosti zaradi neznanja. Pomembna je tudi sposobnost preusmeriti pozornost in sposobnost pristopiti do človeka. Menim, da so to tudi temeljne vrednote in načela socialnih delavcev, zato je socialno delo ena od profesij, ki ima lahko pomembno vlogo v terapiji s pomočjo psov oziroma bi terapija s psi lahko imela pomembno vlogo v socialnem delu. Kot pravi Golob (2019), so bistvene osebnostne lastnosti, ki naj bi jih socialni delavec imel, prav empatija, spoštovanje in avtentičnost. Avtentičnost pomeni, da je socialna delavka kljub profesionalnosti in odgovornemu delu v odnosu do uporabnikov sproščena, naravna, iskrena, spontana in odprta. Strokovna oseba potrebuje tudi določena znanja. Ugotavljam, da socialna delavka, ki je vključena v terapijo s pomočjo psov, potrebuje kinološko zanje, strokovno znanje iz svoje lastne stroke in principov ter znanje, kako umestiti psa v reševanje problema.

Ugotovitve moje raziskave so, da imajo strokovne delavke o terapiji s pomočjo psov pozitivno mnenje. Zdi se jim sproščujoča in zabavna, koristna tako za uporabnike kot za sodelujoče strokovne delavce, za vse populacije na različnih področjih. Poročale so, da uporabniki radi sodelujejo, kar so potrdile tudi uporabnice v intervjujih, ki so si bile enotne, da se želijo ponovno udeležiti terapevtskega srečanja in da jim je bila terapija všeč. Ker v literaturi nisem zasledila veliko napisanega o doživljanju in mnenju uporabnikov, se mi zdijo

odgovori dragoceni, si pa želim, da bi imela več časa za intervjuvanje več uporabnikov in daljše intervjuje ter posledično bolj poglobljene odgovore.

Čeprav socialni delavci v literaturi niso pogosto omenjeni, so po mojem mnenju lahko pomemben del terapije s pomočjo psov in vanjo vključijo socialno-delavske pristope. Moja raziskava je pokazala, da socialne delavke pri svojem delu v terapiji s pomočjo psov uporabljajo različne socialno-delovne pristope. Z uporabniki ustvarijo delovni odnos in v delo vključujejo elemente delovnega odnosa. Delovni odnos omogoča, da socialna delavka in uporabnik vzpostavita proces pomoči (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015). Na začetku sklenejo dogovor o sodelovanju, opredelijo vloge udeležencev, način dela in cilje. Terapijo s psi vodijo s perspektive moči, saj pomagajo uporabnikom doseči njihove cilje in odkriti njihovo moč. Upoštevajo etiko udeležnosti, saj gre za sodelovanje. Terapija s psi je usmerjena v sedanost, v to, kar se dogaja na vsakem srečanju sproti – vsako srečanje planirajo sproti in po potrebi prilagajajo potrebam uporabnika. Pri terapiji s pomočjo psov gre za raziskovanje življenjskega sveta uporabnika, pri čemer mora biti strokovna oseba vsestranska in upoštevati vse možne vplive. Po koncu vsakega srečanja sta pomembni evalvacija in refleksija – srečanja strokovne osebe reflektirajo in dokumentirajo. Socialne delavke vlogo terapije v socialnem delu vidijo kot pomoč pri doseganju ciljev, izboljšanju spretnosti in ohranjanju zmožnosti. Menim, da tudi delovni terapevti v terapijo s pomočjo psov vključujejo določene elemente in pristope socialnega dela. Prav tako gre za raziskovanje uporabnikovega življenjskega sveta in individualni pristop, ki temelji na sodelovanju in vodenju iz etike udeležnosti. Uporabnik in njegove potrebe in želje so na prvem mestu. Srečanja se sproti evalvirajo in dokumentirajo. Ugotovitve moje raziskave so, da socialnih delavcev, ki sodelujejo pri terapiji s pomočjo psov, ni veliko. Kljub temu pa sogovornice vidijo skupno prihodnost socialnega dela in terapije s pomočjo psov.

Čeprav sta Marinšek in Tušak že leta 2007 (Marinšek in Tušak, 2007, str. 152) trdila, da je v Sloveniji še veliko prostora za napredek na področju terapije s pomočjo psov, je raziskava pokazala, da to še danes velja in je še vedno prostor za napredek. Dejstvo je, da terapija s pomočjo psov še vedno ni dovolj priznana oblika v Sloveniji, da bi bila deležna večje pozornosti. Že tako negotova prihodnost terapije je postala v zadnjih nekaj letih zaradi epidemije še bolj negotova. Težave so se pojavile zaradi izbruha koronavirusa, ki je za dalj časa zaprl institucije in s tem onemogočil izvajanje terapije. V času izvedbe intervjujev so bili pogoj za vstop v nekatere institucije – med drugim tudi v URI Soča – plačljivi antigenski testi. Ne zdi se mi prav, da morajo vodniki, ki delo opravljajo prostovoljno, za to plačati. Prav

tako se mi to ne zdi prav do uporabnikov, ki ne prebivajo v instituciji. V času epidemije se je veliko psov postaralo, nekatere vodnike pa je veselje do dela minilo. Sogovorniki so povedali, da je v Sloveniji že tako premalo društev, ki bi se ukvarjala s terapijo, in posledično premalo terapevtskih parov, zaradi epidemije pa jih je zdaj še manj. Težava pa je tudi v neskladju med delovnim časom vodnikov in strokovnih oseb. Te bi rade terapijo izvajale v svojem delovnem času, kar pa je težko združljivo z delovnim časom vodnikov, ki delo opravljajo po svoji redni službi. Strokovne osebe si želijo spremembe sistema, več časa za pripravo, dodatno plačilo, da bi zavarovalnica krila več delovnih mest in da bi lahko sami izobrazili ljudi in pse. Kot pravi Juršič (kot navedeno v Miko, 2009), morajo učinki terapij in aktivnosti z živalmi priti na ušesa pravim ljudem, ki bodo lahko pomagali pri uveljavljanju, predvsem pa je treba strokovno izobraziti ljudi in njihove živali.

7. SKLEPI

Z raziskavo sem prišla do naslednjih sklepov:

- Pozitivni učinki terapije s pomočjo psov so vidni v mentalnem zdravju, kognitivnem oziroma izobraževalnem vidiku, telesnem zdravju, govoru in socialnih veščinah.
- Pes je olajševalni in razbremenilni element terapije, ki poveča motivacijo in zaupanje uporabnikov v njihove občutke.
- Vloga psa v terapevtskem procesu je pritegniti pozornost in spodbuditi človeka k dejavnostim.
- Vloga strokovne osebe v terapevtskem procesu je pripraviti program, ki bo sledil ciljem, ki jih s terapijo želi doseči.
- Glavna naloga strokovne osebe med terapevtsko uro je vodenje procesa.
- Pri terapiji s pomočjo psov se uporabljajo socialno-delovni pristopi.
- Socialnih delavcev, ki bi sodelovali pri terapiji s pomočjo psov, je malo.
- Socialne delavke vlogo terapije v socialnem delu vidijo kot pomoč pri doseganju ciljev, izboljšanju spretnosti in ohranjanju zmožnosti.
- Socialne delavke vidijo skupno prihodnost socialnega dela in terapije s pomočjo psov.
- V Sloveniji je na področju terapije s pomočjo psov še veliko prostora za napredek.
- Socialne delavke in delovne terapevte imajo o terapiji s pomočjo psov pozitivno mnenje.

- Uporabniki z motnjo v dušnem razvoju in uporabniki s fizičnimi ovirami radi sodelujejo pri terapiji s pomočjo psov.
- Glavna pogoja za vključitev uporabnikov v proces sta ljubezen do psov in izražena želja po sodelovanju.
- Vsaka strokovna oseba za sodelovanje pri terapiji potrebuje določene kompetence.
- Vsaka strokovna oseba, ki sodeluje v procesu terapije s pomočjo psov, potrebuje kinološko znanje, strokovno znanje in znanje, kako umestiti psa v reševanje problema.
- Najpomembnejše osebnostne lastnosti vsake strokovne osebe, ki sodeluje v procesu terapije s pomočjo psov, so empatija, prilagodljivost in potrpežljivost.
- V Sloveniji je premalo terapevtskih parov in premalo društev, ki se ukvarjajo s terapijo s pomočjo psov.
- Socialne delavke in delovne terapevtke si želijo spremembe sistema.

8. PREDLOGI

Predlagam vključitev izobraževanja o terapiji s pomočjo psov v izobraževalni proces Fakultete za socialno delo. Menim, da bi se lahko uvedlo izbirni predmet, pri katerem bi se izobraževalo o kinološkem znanju, pozitivnih učinkih terapije na ljudi z ovirami, kompetencah, ki jih socialni delavec potrebuje za sodelovanje, in socialno-delovnih pristopih, ki se uporabljajo pri terapiji s pomočjo psov.

Predlagam, da bi se v socialno-delovnih institucijah, v katerih se izvaja terapija s pomočjo psov, pripravilo usposabljanje za strokovne osebe, ki bi si želele sodelovati pri terapiji, o pozitivnih učinkih, kinološkem znanju in različnih pristopih, ki bi se jih lahko uporabljalo kot del terapije s pomočjo psov.

Dobro bi bilo, da bi se terapijo s pomočjo psov in njene pozitivne učinke na ljudi z ovirami še bolj promoviralo prek spletnih platform, člankov v revijah in socialnih omrežij, in sicer s strani strokovnih oseb, ki pri njej sodelujejo, lahko pa tudi vodnikov psov. Bolj bi morali biti vključeni tudi uporabniki in slišano njihovo mnenje in doživljanje.

Dobro bi bilo, da bi vključili terapijo s pomočjo psov v še več socialno-delovnih ustanov in društev, ki se ukvarjajo z ljudmi z ovirami, tako fizičnimi kot duševnimi. Kot primer predlagam Društvo distrofikov Slovenije, Združenje multiple skleroze Slovenije, Zvezo paraplegikov Slovenije, Društvo Vizija itd.

9. LITERATURA

- Bergel Pogačnik, J. (2019). *Kadar kuža spreminja odnose – Učenje socialnih veščin s pomočjo psa*. Ljubljana: DIGIARS.
- Cohut, M. (2018). *Dogs: Our best friends in sickness and in health*. Pridobljeno 10. 12. 2021 s <https://www.medicalnewstoday.com/articles/322868>
- Connor, K., & Miller, J. (2000). Animal-assisted therapy: An in-depth look. *Dimensions of Critical Care Nursing*, 19(3). Pridobljeno 9. 1. 2022 s <https://www.proquest.com/docview/229494739?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Curk, A. (2015). Jezik in komunikacija v vsakodnevni situaciji. *Zgodbe oseb z ovirami. Socialno delo*, 55(3). Pridobljeno 12. 1. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-EAD84199/?euapi=1&query=%27keywords%3d Jezik+in+komunikacija+v+vsakodnevni+situaciji+zgodb+oseb+z+ovirami%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>
- Čacinovič Vogrinčič, G., & Kobal, L., & Mešl, N., & Možina, M. (2015). *Vzpostavljanje delovnega odnosa*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani
- Čehovin, M. (2020). *Pomagajo pri branju, učenju matematike in so terapevti v procesu zdravljenja!* Pridobljeno 10. 1. 2022 s <https://www.pesmojiprijatelj.si/clanek/pomagajo-pri-branju-ucenju-matematike-in-so-terapevti-v-procesu-zdravljenja>
- Česen, M. (b.d.). *Kaj delamo, v kaj verjamemo*. Pridobljeno 11. 1. 2022 s <http://skupnost-vdc.si/predstavitev/v-kaj-verjamemo-kaj-delamo/>
- Česen, M., & Gračnar, A. (2013). Terapevtski psi v VDC Kranj. V J. Vešligaj-Damiš (ur.), *Magic touch: terapija z živalmi za osebe s posebnimi potrebami: zbornik posveta* (str. 24-29). Maribor: Center Naprej.
- Dermota, S., & Žnuderl, M. (2020). *Poslanica ob današnjem mednarodnem dnevu psov vodičev slepih*. Pridobljeno 10. 5. 2022 s <http://www.zveza-slepih.si/2020/04/poslanica-ob-danasnjem-mednarodnem-dnevu-psov-vodicev-slepih/>
- Hrastar, K. (2012). *Osnovne značilnosti oseb s posebnimi potrebami, ki imajo motnje v duševnem razvoju*. Pridobljeno 12. 1. 2022 s <https://www.vrtec-litija.si/wp->

content/uploads/2012/12/Osnovne-zna%C4%8Dilnosti-oseb-s-posebnimi-potrebami-ki-imajo-motnje-v-du%C5%A1evnem-razvoju.pdf

Hooker, S. D., & Holbrook Freeman, L., & Stewart, P. (2002). Pet Therapy Research: A Historical Review. *Holistic Nursing Practice*, 16(5). Pridobljeno 7. 1. 2022 s <http://www-personal.umich.edu/~lissargo/AAT/Hooker%20-%20pet%20therapy%20research%20historical%20review.pdf>

Horvat Kokalj, V. (2015). *Nove oblike odnosov človek - žival : terapevtski psi, njihova vloga in odnos do njih v sodobni družbi*. Pridobljeno 10. 1. 2022 s <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=72895>

Iahaio. (2014-2018). *The iahaio definitions for animal assisted intervention and guidelines for wellness of animals involved in AAI*. Pridobljeno 11. 10. 2022 s https://iahaio.org/wp/wp-content/uploads/2018/04/iahaio_wp_updated-2018-final.pdf

Ilič, N. (2013). *Terapija s pomočjo živali – kaj to je in kako jo lahko uporabim?* Ljubljana: Lunba.

Lipovšek Polc, V. (b.d.). *Osebe z motnjami v duševnem razvoju*. Pridobljeno 11. 10. 2022 s https://www.zveza-sozitie.si/media/uploads/files/2_poglavje.pdf

Majcenovič Cipot, D. (2013). Pes – prijatelj in terapevt – možnosti vključevanja terapevtskega psa v proces dolgotrajne rehabilitacije oseb z pridobljeno možgansko poškodbo. V J. Vešligaj-Damiš (ur.), *Magic touch: terapija z živalmi za osebe s posebnimi potrebami: zbornik posveta* (str. 8-17). Maribor: Center Naprej.

Marinšek, M., & Tušak, M. (2007). *Človek žival – zdrava naveza*. Maribor: Založba Pivec.

Maselj, B. (2015). *Magični odnos med človekom in živaljo, ki zdravi*. Pridobljeno 20. 12. 2021 s <https://old.delo.si/prosti-cas/zdravje/magicni-odnos-med-clovekom-in-zivaljo-ki-zdravi.html>

Miko, K. (2009). *Psi terapevti*. Pridobljeno 12. 1. 2022 s <https://old.delo.si/druzba/psi-terapevti.html>

Mesec, B. (2009). *Načrtovanje raziskave, študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo

Nepps, P., & Stewart, C. N., & Bruckno, S. R. (2014). Animal-Assisted Activity: Effects of a Complementary Intervention Program on Psychological and Physiological Variables. *Journal of Evidence-Based Complementary & Alternative Medicine*, 19(3). Pridobljeno 9. 11. 2021 s <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2156587214533570>

Ogrin Jurjevič, N., & Prosič, Z., & Novak, P., & Vidmar, G. (2020). Uporaba terapije s pomočjo psa v delovni terapiji pri pacientih s sindromom guillain-barre. *Slovenska revija za delovno terapijo*, 9(1). Pridobljeno 11. 1. 2022 s <https://www.zdts.si/index.php/dokumenti/send/20-slovenska-revija-za-delovno-terapijo/177-slovenska-revija-za-delovno-terapijo-letnik-9>

PET – Zavod za posredovanje s pomočjo psov. (b.d.). *Aktivnost s pomočjo psa*. Pridobljeno 10. 12. 2021 s <https://www.zavod-pet.si/aktivnost-s-pomocjo-psa/>

PET – Zavod za posredovanje s pomočjo psov. (b.d.). *Terapija s pomočjo psa*. Pridobljeno 10. 12. 2021 s <https://www.zavod-pet.si/terapija-s-pomocjo-psa/>

PET – Zavod za posredovanje s pomočjo psov. (b.d.). *Pozitivni učinki posredovanja*. Pridobljeno 10. 12. 2021 s <https://www.zavod-pet.si/pozitivni-ucinki-posredovanja/>

Povše, M. (2021). Odnosi med ljudmi in živalmi ter njihov vpliv na počutje in zdravje ljudi. *eSiNAPSA - Spletna revija za znanstvenike, strokovnjake in nevroznanstvene navdušence*, 20. Pridobljeno 9. 11. 2021 s https://www.sinapsa.org/eSinapsa/stevilke/2021-20/301/Odnosi_med_ljudmi_in_zivalmi_ter_njihov_vpliv_na_pocutje_in_zdravje_ljudi

Slovenia Medical. (b.d.). *Univerzitetni rehabilitacijski center Soča*. Pridobljeno 12. 1. 2022 s <http://www.slovenia-medical.com/si/o-nas/ponudniki/univerzitetni-rehabilitacijski-center-soca>

Skupnost varstveno delovnih centrov Slovenije. (b.d.). *Kdo smo*. Pridobljeno 11. 1. 2022 s <http://skupnost-vdc.si/predstavitev/kdo-smo/>

Smrcek.si. (2013 – 2022). *Psi pomočniki*. Pridobljeno 11. 1. 2022 s <https://smrcek.si/spoznaj-svet-psov/splosno-o-psih/psi-pomocniki-slepih-ter-slabovidnih-oseb/>

Šola za pse vodnike in pse pomočnike. (b.d.). *Pes pomočnik*. Pridobljeno 10. 12. 2021 s <https://pespomocnik.si/>

Tačke pomagačke. (b.d.). *Terapije s pomočjo psov*. Pridobljeno 20. 12. 2021 s https://www.tackepomagacke.si/terapevtski_programi/terapije_s_pomocjo_psov/

The Ohio State University, College of Social Work. (2021). *Learn More About Social Work*. Pridobljeno 15. 7. 2021 s <https://csw.osu.edu/degrees-programs/msw/learn-more-about-social-work/>

Trampuš, M., & Štefe, Š. (2014). *Delo terapevtskega psa v šolah - opis primera*. Pridobljeno 8. 1. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-TLDX7Y9Y>

Urednik Spominčice. (2020). *Aktivnosti z živalmi in društvo Tačke pomagačke*. Pridobljeno 10. 12. 2021 s <https://www.spomincica.si/?p=100620>

VDC Kranj. (2000 – 2022). *Tačke pomagačke*. Pridobljeno 20. 11. 2022 s <https://vdc-kranj.com/2022/10/04/take-pomagake/>

Vešligaj-Damiš, J., & Čeh, M. (2013). Ustvarjanje vezi med človekom in živaljo – zdravilni medsebojni vplivi. V J. Vešligaj-Damiš (ur.), *Magic touch: terapija z živalmi za osebe s posebnimi potrebami: zbornik posveta* (str. 30-43). Maribor: Center Naprej.

Volarić, K. (2015/2016). *Posredovanje s pomočjo psa*. Pridobljeno 10. 12. 2021 s https://www.tackepomagacke.si/puscamo_sledi/strokovna_gradiva/

Zaviršek, D. (2000). *Hendikep kot kulturna travma*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Združenje za osebno asistenco Slovenije. (2017-2022). *Motnja v duševnem razvoju*. Pridobljeno 11. 1. 2022 s <https://osebna-asistenca.si/motnja-v-dusevnem-razvoju/>

10.PRILOGE

10.1 Vprašalnik

Strokovni delavci

1. Kako ste se seznanili s tem področjem, oz. kako ste prišli na področje terapije s pomočjo psov?
2. Kdo mislite, da je primerna strokovna oseba za izvajanje te vrste terapije? Mora imeti katere posebne lastnosti? Kaj pa znanja?
3. Kdo pa po vašem mnenju ni primeren?
4. Kako ste se usposobili za delo za terapijo s pomočjo psov? Kje ste dobili znanje?
5. Imate stike tudi z drugimi po Sloveniji? Kaj pa s tujino?
6. Kakšno vlogo ima po vašem prisotnost živali?
7. Kakšno je vaše mnenje o terapiji?
8. Kako se določi cilje procesa terapije s pomočjo psov?
9. Kako se preveri, ali so bili doseženi cilji?
10. Ali načrtovanje poteka skupaj z uporabnikom? Do kakšne mere je vključen sam uporabnik?
11. Kakšna je bila vaša vloga pri terapiji?
12. Ali ste pri uporabnikih po izvedbi terapij opazili kakšne spremembe in če katere?
13. Kje vidite pomen terapije?
14. Kje vidite prednosti in kje slabosti terapije?
15. Ali menite, da ima tudi socialno delo oz. pristopi iz socialnega dela vlogo v procesu terapije kakšno vlogo? Kakšno vlogo ima? Kateri pristopi so relevantni (če oseba pozna socialno delo)?

Uporabniki

1. Kako ste se prvič srečali s terapijo s pomočjo psov?
2. Ali ste se na proces terapije morali pripraviti in če kako?
3. Ali vas je kaj skrbelo pred terapijo?
4. Kako je potekala terapija? Kakšne vaje ste izvajali?

5. Kakšne spremembe je terapija vnesla v vaše življenje?
6. Kakšno je vaše mnenje o terapiji?
7. Bi se terapije s pomočjo psov ponovno udeležili?

10.2 Intervjuji

Strokovne delavke

Intervju A: delovna terapevtka – URI Soča

A: Kako ste seznanili s tem področjem oziroma kako ste prišli na področje terapije s pomočjo psov?

B: Za to sem slišala že med samim študijem (A1). Vedno me je zanimala vez med človekom in živaljo (A2), ampak bolj terapija z delfini oziroma z morskimi sesalci, kar je v tujini zelo razvito, pri nas pa tega ni, ali pa terapija s konji. Potem sem šla v te terapevtske vode, vedno sem želela nekako to združevati v prihodnosti. Tako je bila že od srednje šole naprej in na fakulteti ves čas ena misel, da bi začela povezovati to vez človek-žival (A3).

A: Kako vam je pa uspelo, da ste s tem dejansko začeli?

B: Zaposlila sem se v domu starejših občanov in sem začela spreminjati način dela delovnega terapevta in sem v svoje delo želela vključiti pse (A4) in sem se pozanimala, kako je to v tujini, ker takrat tega v Sloveniji sploh še ni bilo (A5). Odločila sem se, da si bom kupila psa, ki bo primeren po karakterju, lastnostih – vse to sem preučila (A6). Stopila sem v stik z kinoloških društvom in povedala svojo idejo (A7). Imela sem srečo, ker je bila tam ena punca, ki je šla istočasno delat v Avstrijo za prvega šolanega terapevtskega psa. In midve sva se povezali in še ena kinologinja. Dobile smo se v domu, naredile načrt. Povedala sem katere stvari bi delali, ker imaš tri različne oblike, kako lahko vključiš psa, in kaj bi jaz delala, na kakšen način. One so povedale svoje predloge (A8). Ta punca, ki je hodila v Avstrijo je rekla, da bo takrat že imela izšolanega terapevtskega psa. In potem smo povabili še druge pse, ki sicer niso imeli prave šole, ampak nekje smo morali začeti (A9). In potem se je začelo to razvijati. Na začetku smo imeli težave že pripeljati psa v inštitucijo (A10), ker smo bili prva inštitucija, ki se je odprla, prepričati zaposlene, da je to ena oblika, ki bi bila dobra za stanovalce (A11). Izobraziti zaposlene in okolico, kako se obnašati do teh psov (A12). Bilo je veliko dela (A13), ampak na ta način se je začelo. Svojo lastno željo sem probala umestiti

(A14). Vedno sem sodelovala z kinološkim društvom (A15) in potem smo pse naučili, postavili temelje, jih izobrazili - in vodnike in pse (A16), in smo potem začeli delat.

A: Kakšne teste pa potrebujejo psi?

B: Gre za preizkus samega karakterja (A17). Tukaj ni pomembna pasma (A18) – sicer so določene pasme nagnjene k določenim lastnostim, ni pa nujno. Testiranja so različna od društva do društva (A19), ampak načeloma reakcije na nenadne šume, nenaden pojav osebe, glasove, vonjave, reakcije, ko se sreča s kakšnim medicinsko-tehničnim pripomočkom – invalidski voziček, stojalo za infuzijo. Na kakšen način pes odreagira, ali gre samo mimo ali začne na predmet lajat (A20)... Vse električne aparature spuščajo zvok, ki ga mi ne slišimo, psi pa. Psi se do teh pripomočkov različno obnašajo in že to pogledamo, kako reagira na določene predmete ter na tuje osebe. V institucijah psi srečajo in gredo mimo ogromnega števila ljudi. In ljudje so glasni, imajo vonje (A21).. Vse to se pogleda in se vidi reakcija psa. Če na eno stvar reagira preveč burno ali če je za psa ena stvar preveč stresna, to ne pomeni, da pes ni naredil, ampak da je tukaj pomenljivost in potem pri društvih delajo na teh šibkih področjih in psi gredo kasneje lahko še enkrat na testiranje, da se preveri ali se je kaj izboljšalo. Pes se uči in se navadi določenih stresnih situacij. Tako, da to vse pogledajo na testiranjih.

A: Kdo vse pa sodeluje pri terapiji s pomočjo psov?

B: Ključni so trije dejavniki. Uporabnik, ki izpostavi željo po sodelovanju s psom ali vključitvi v ta program (A22) in terapevt – brez terapevta ni terapije (A23). Ta terapevtska oseba pa je lahko delovni terapevt (A24), fizioterapevt (A25), psiholog (A26), logoped (A27), socialni delavec (A28).. Izobražena oseba, ki ima cilj kaj želi doseči s tem obiskom (A29). Potem pa je še vodnik, ki vodi in usmerja psa skozi terapevtski program (A30). In pa seveda izobražen in pripravljen terapevtski pes (A31). Ti faktorji so nujno potrebni, da se sploh lahko izpelje. Lahko pa ima terapevt izobraženega psa, ki ga vključuje v svoje delo (A32). V tem primeru pa vodnik odpade, ker je terapevt v dvojni vlogi – v vlogi vodnika in terapevta (A33). To zna biti zelo težko, predvsem iz stališča delovnega terapevta, ko smo osredotočeni na gibanje in moramo paziti, da pacient ne pade in da se kaj ne zgodi (A34). Psiholog pa ima bolj umirjeno vlogo, on se bolj pogovarja (A35), pes pa je prisoten in je zraven uporabnika (A36). Ni toliko tega gibanja in nevarnosti. Psiholog lažje kombinira dvojno vlogo.

A: Kakšna znanja mora po vašem mnenju imeti strokovna oseba in kakšne osebnostne lastnosti?

B: Biti mora prijazen (A37), da sprejema (A38) in ima rad ljudi, ne glede na to kakšni so in kakšne težave imajo ter od kod izhajajo (A39). Vsa ta etična načela (A40). Poleg tega mora imeti rad živali (A41). Če ne maraš psov ne boš mogel z njimi delat, ali če se jih bojiš (A42). Pri tem delu moraš biti res sproščen (A43). Moraš biti odločen, ker moraš vedeti zakaj boš delal (A44). Poleg strokovnega znanja iz svojega področja (A45) pa moraš imeti tudi vsaj osnove ali kaj več kinološkega znanja (A46). Moraš vedeti kaj o psih ali kar veliko – kaj določene pasme zmorejo in kaj ne (A47). Da poznaš stresne dejavnike pri psih, ki se lahko pojavijo tekom terapije (A48). Da opaziš spremembe v vedenju, da lahko preprečiš izgorelost psa in poškodbe (A49). Moraš imeti kinološko (A50) in strokovno znanje (A51).

A: Ali se dobi tudi licenca za izvajanje terapije s pomočjo psov?

B: Prav licence ni, se pa dela na tem. Vodniki morajo obnavljati status vodnika. Društva jim ga lahko odvzamejo, če niso dejavni (A52). Če si vodnik pri določenem društvu moraš opravljati ure (A53). Če ti ne opravljaš ur, potem to pomeni, da nisi aktiven in tudi pes potem pozabi vse znanje. Če ne delaš nisi več tapravi vodnik. Je pa pravilo, da nihče ne more tega delati – razen strokovne osebe, če ima svojega psa izobraženega psa – mlade upokojenke, študentje, če niso člani določenega društva (A54). Da so pripadni določenemu društvu in da upoštevajo pravila društva (A55). Sami ne morejo delovati. Tudi ne bodo imeli dovoljenja v inštitucijah (A56).

A: Katera društva pa imamo v Sloveniji?

B: Petke (A57), Tačke pomagačke (A58), Ambasadorji nasmeha (A59), okoli Celja so bili Kosmati smrčki (A60), pa v Mariboru je eno, za katero se ne spomnim imena. Ampak oni so že bolj inštruktorji za slepe in slabovidne, tako da potem nekaj kombinirajo. Nekaterim ne moreš razložiti, da je to čisto druga oblika dela. Ali boš učil psa za vodnika, pomočnika ali terapijskega psa. To je kot dan ali noč, kot ekonomija ali zdravstvo.

A: Kakšna pa je razlika?

B: Vodnik vodi slepo osebo, pomočnik pa pomaga invalidnim osebam. Sofinancirana oziroma krita sta s strani države, se pravi vodnika krije ministrstvo za zdravje, pomočnika pa ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter enake možnosti. Vodniki in pomočniki živijo z temi osebami. Načeloma so jim v pomoč v vključevanju v širše okolje, v življenje na

sploh. In zato so z njimi. Pes pomočnik postane njihova last, ko naredijo izpite in ko jih invalidna oseba prevzame. Medtem ko pes vodnik pa ne. Če društva opazijo, da se z psi vodniki slabo dela, ga lahko slepi osebi odvzamejo nazaj. *Terapevtski psi pa so domači ljubljenci z dodatnim znanjem (A61) in te potem enkrat tedensko, enkrat na 14-dni, odvisno od starosti, zmožnosti psa in vodnika, hodijo na eno-urne obiske oziroma terapevtske programe po različnih institucijah (A62).*

A: S katerimi društvi pa sodelujete v URI-Soča?

B: Jaz imam dva društva. *Tačke pomagačke (A63) in Petke (A64)*, ki hodita k meni na terapevtske programe.

A: Kako poteka terapevtska ura?

B: *Terapevtski program traja od 45-minut do 60-minut (A65). To pomeni vmesne postanke (A66). Ti narediš vedno terapevtski program, da pomisliš najprej na sposobnost uporabnika (A67) in tudi na sposobnosti in spretnosti psa, ki ga imaš – zato rabiš kinološko znanje (A68). In ko pripraviš program, reče cilj današnjega dne je ta (A69) in za ta cilj bomo delali te naloge in znotraj teh nalog bomo delali še te vaje (A70). In rečemo po prvi nalogi bo pavza, da se lahko pes razbremeni, jaz pa uporabnika preusmerim v drug položaj (A71). Potem se spet dela in spet pavza – to pomeni minuta in dve, da gre kuža nekaj spit (A72). Psa uporabljamo recimo tako, da stoji in se ga oseba dotika (A73). Potem so te statični položaji, ki so za psa naporni. Lažje se igra in giba, kot stoji na mestu. In zato moraš vedet, kdaj pes in uporabnik potrebujeta odmor (A74). Imaš različne načine, kako psa uporabiti. Terapevt potrebuje znanje, da ve na kakšne načine ga bo uporabil in kako ga bo vključil (A75).*

A: Ali vi sestavite cilje?

B: Ravno zato je pomembno, da si terapevt. *Če imam jaz v popoldanskem času svojega pacienta in delava na cilju in ugotovim pri čem ima težave, bom jaz vse kar opazim da mu zmanjka, da še ni osvojil, bom probala na tem še delat s psom (A76). To je tista kreativnost, ki jo moraš kot terapevt imeti (A77). Da veš, kako boš uporabil psa, da boš delal na določenem cilju (A78). Vedno moraš vedeti kaj je cilj, ne samo cilj terapevtske ure s psom, ampak cilj v tvoji terapevtski obravnavi z enim pacientom. In pes je »pripomoček« za dosego tega cilja (79). Če oseba že takoj pove, da ima doma psa ali da ima rada pse, ga vprašamo, če bi sodelovali v tem programu (A80). In če imajo radi pse nihče ne odkloni. Pri nas naredimo uvodni intervju in tam ljudje izpostavijo, kaj si želijo (A81). Na primer ena gospa je*

izpostavila, da bi šla rada na sprehod s svojim psom v domačem okolju. Trenutno je gospa na vozičku in ne more hoditi (A82). In delamo na tem, da bo šla lahko na sprehod s psom že v terapiji. In jaz potem pogledam aha ima slabo ravnotežje in ne more dvigniti noge. In potem jaz napišem program – kako bi delali na tem, da bi ona imela boljše ravnotežje in ne bo potrebovala zunanje opore, ko bo hodila – in kako bi jaz psa uporabila (A83). Napišem različne vaje, ki jih potem izvajam v terapijski uri (A84).

A: Ali po izvedbi terapijske ure napišete evalvacijo?

B: Da, ko izvedeš program ga tudi oceniš (A85). Obstaja več testov (A86). Ocenjuješ ali je uporabnik pogledal psa, ali se je psa dotaknil (A87), ali si je zapomnil psa po imenu (A88), bolj te procesne spretnosti oziroma kognitivni nivo (A89), ali si je zapomnil ime vodnika (A90). Potem pa še drugi test, ki ga je naredila Delta society – delta test, ki je razdeljen na motorični del in na psihološki vidik (A91). Ocenjuješ ali je pokazal stabilnost, ravnotežje, medtem ko je delal s psom (A92). To bi lahko po vsakem programu ocenili, če bi bil pacient res vključen samo v terapijo s psi. Ker pa imam jaz pacienta enkrat na štirinajst dni, ali celo samo enkrat, pa velikokrat ne naredim tega, ker imam druge teste znotraj moje stroke in tam vidim ali se je kaj izboljšalo. Ne morem pa reči, da se je zaradi terapije s psi, ker ni uporabnik samo na tem programu. Ampak tudi če nimam napisano jaz vidim razliko (A93). Na primer pri tej gospe, kakšna motivacija in vzdržljivost je bila, ko je bil prisoten pes ali ko psa ni (A94). Včeraj smo imeli gospoda, ki je bil res utrujen, a je vztrajal do konca in se trudil (A95). Takoj vidiš, kako jim je ta oblika terapije motivacijska, smiselna. So drugačni (A96).

A: Kako bi z enim stavkom opredelili vlogo psa?

B: Najboljši terapevti (A97). Imajo terapijsko vlogo (A98). Ne znam povedati z besedami. So terapevti, ki nevede pozitivno vplivajo na vse v pacientu (A99). Vem, da ne morejo biti terapevti, a ne znam drugače ubesediti.

A: Kaj pa glede vključitve uporabnikov v proces. Prej ste povedali, da oni sami izrazijo željo po sodelovanju. Ali potem lahko sodeluje kdorkoli?

B: Prvi pogoj je, da izrazi željo (A100). Pacienti tukaj ne vedo, da imamo tako obliko terapije. Veliko jih ne ve, da obstaja terapija s psi. Ampak je na tebi kot terapevtu, da ko narediš uvodni intervju, ko spoznavaš uporabnika in če ti namigne da ima rad živali in da doma živali, da mu lahko ponudiš tudi to obliko (A101). Ubistvu lahko sodeluje kdorkoli izrazi željo (A102), oziroma, da ima izkušnje z sobivanjem z živalmi (A103). Ne smejo pa

sodelovati kljub izraženi želji, vsi tisti, ki so v izolaciji, zaradi bolnišničnih okužb, saj jih lahko prenesejo na psa (A104). Tukaj moramo mi paziti, da psom ne povzročimo dodatnih zdravstvenih težav, to bi bilo neodgovorno od nas (A105). Te pacienti pa ne morejo sodelovati.

A: Ali so uporabniki vključeni v samo načrtovanje terapevtske ure?

B: Pri psu ne, ker so bili vključeni prej (A106). To je samo nadgradnja moje delovno-terapevtske obravnave. So pa aktivni del procesa delovne terapije. Tam, ko se pogovorimo, skupaj z njimi določimo težave, ki so njemu zelo pomembne in bi jih rad obravnaval in na podlagi tistih izpostavljenih težav potem naredimo načrt v delovni terapiji. Jaz potem to vpletem v ta program, ki ga napišem sama, ker je tukaj potrebno res široko znanje. Črпам pa iz tistega sodelovanja (A107). Posredno je še vedno aktiven (A108). Ne sediva pa skupaj za mizo in piševa. To bi bilo sicer čudovito, ampak časovno je neizvedljivo.

A: Kje vidite prednosti in kje slabosti terapije?

B: Slabosti ni. Če grem samo na obravnavo jih ni (A109). Od 2005, ko aktivno izvajam terapijo, do sedaj nisem videla da bi imela negativne učinke na uporabnika (A110). Pozitivnih učinkov pa je ogromno (111), pa ne govorimo samo o dobrem počutju (112), ampak govorimo o vsem tem, kar lahko naenkrat delam na različnih področjih (113). Se pravi, da tudi če bom jaz delala na seganju, bom delala hkrati na senzornem prilivu, saj se bo dotikal dlake, več bo komunikacije, saj bo pacient ogovarjal psa in razmišljal o psu (114) in bo komunikacija tudi z vodnikom (115), se pravi socialni kontakt (116). Se pravi več področij hkrati, čeprav je poudarek na enem. Zajamem pa tudi druge in zaradi tega je ta terapija hitrejša, učinkovitejša in bolj življenjska (117). V primerjavi z tem, da ni psa in na terapiji pacientu rečem zdaj pa se bova desetkrat prepognila in segala proti tlom. Je razlika ali je seganje proti tlom ali seganje proti živemu bitju (118). Sproščajo se tudi hormoni sreče, ki še dodatno vplivajo na samo počutje uporabnika (119), tako da je ogromno pozitivnih učinkov (120). Negativnih v sami obliki terapije ni (121). So pa organizacijske slabosti (122). Če hočeš delati tako obliko terapije je potreben čas (123) – priprava programa ti vzame kar nekaj časa, ki ga je včasih ob vsem drugem delu v službi premalo. Ta oblika še ni tako cenjena (124), da bi rekli terapevti, ki delate to obliko imate več časa za pripravo in pisanje programa. Večinoma ga pišemo doma, kar pa ni prav. Potem je organizacijsko težko dobiti dovolj psov (125). Terapijo bi radi imeli v našem delovnem času, seveda pa so vodniki v službah in ne preostane drugega kot da so terapije popoldan (126). Sistem še ni naravnan, da bi lahko bilo drugače organizirano, ni

še tako priznana oblika (127). Vsi vidijo da je fajn, dobra, kaj več pa se še ni zgodilo, da bi bila bolj priznana v Sloveniji (128). Da bi dobili ekstra plačilo (129), da bi zavarovalnica krila, da bi lahko delalo več delovnih terapevtov na tem področju (130), več časa za pripravo (131), delali bi z več psi, ker bi lahko sami izobrazili določene pse in ljudi (132).

A: Je pa verjetno opazen znaten napredek od vaših začetkov na tem področju?

B: Definitivno. Hočem reči, da je to zdaj naslednji korak, ki bi se moral zgoditi. Ko smo mi začeli 2005 s tem delom smo morali izobraževati od tajnice naprej, kaj je ta oblika (A133) Borili smo se, da so se institucije odprle za izvajanje terapije (A134). Na začetku je bilo več psov kot inštitucij (A135). Veliko je bilo vodnikov, ki so bili zainteresirani za dodatno izobrazbo, za treniranje psov (A136). Zdaj je obratno. Več je inštitucij in premalo vodnikov (A137). Tudi covid je prispeval, ker vodniki niso mogli delati, marsikoga je minilo, psi so se postarali (A138). Nekaj časa bo trajalo, da se bomo nazaj vzpostavili. Na začetku smo se borili tudi za vzpostavitev društev in pravil v društvih (A139). Kolegice aktivne v društvih delajo čudovito delo in je to zdaj prepoznavna oblika. So premiki ampak zdaj potrebujemo en velik sistemski premik (A140). Prej je bilo začeti s tem, s to obliko, da je dostopna (A141) zdaj pa jo nadgradit, kako jo naredit še bolj dostopno (A142) in še bolj strokovno (A143). Ker se še vedno dogaja, da se menja oblika aktivnosti in terapije (A144), tudi med mojimi kolegi. Govorijo, da delaj terapijo a če smo strogi kaj je terapija, so še vedno daleč na nivoju aktivnosti. Pri terapiji imaš program, točno veš za kaj boš imel psa in kako ga boš uporabil. Vse kar imaš more biti smiselno in povezano s ciljem (A145). Če pa pride terapevtski par in rečeš kaj bomo pa danes počeli in ima vodnik več besede, je pa to že družabništvo. Še za aktivnosti bi bilo dobro imeti plan. V Sloveniji je razumevanje pojma prave terapije s pomočjo psov še vedno problem (A146).

A: Še zadnje vprašanje. Sicer ste po poklicu delovna terapevtka a me vseeno zanima ali menite, da ima tudi socialni delo kakšno vlogo v procesu terapije s pomočjo psov?

B: Jaz mislim, da vsaka strokovna oseba, ki ima dovolj znanja o svoji stroki in ko ve točno kaj želi, lahko umesti psa noter (A147). Je pa socialno delo zelo široko področje. Poglejva na primer težave v duševnem zdravju. Vedno moraš pristopiti individualno (A148). Pri vsakem, ki ti iz socialnega dela opaziš kakšen problem je, lahko rečeš tole težavo imam, jo bova probala rešiti preko psa (A149). Po mojem mnenju bi bila terapija s pomočjo psov velik doprinos v socialnem delu, samo socialni delavec mora vedeti kaj in kako (A150). Poglejva na primer vključevanje v okolje. Če je kdo, ki se ne znajde v okolju, ki nima socialnih stikov ali se

jih boji navezat. Pa uporabiš psa. Dokazano je, da ko greš s psom ven imaš spontane pogovore – te ogovorijo, povprašajo o psu. Že s tem se pridobivaš kontakte, premagaš strah, ker zaupaš psu (A151). Odvisno od težav uporabnika (A152). Kot strokovna oseba moraš res dobro poznati svojo stroko, tudi principe, kako bi probleme reševala brez psa in kako ga potem umestiti noter (A153). Vsa strokovna oseba lahko to naredi, samo mora imeti ljubezen do psov (A154), ljubezen do svojega poklica (A155) in to skombinirati.

Intervju B: delovna terapevtka – URI Soča

A: Kako ste se seznanili oziroma kako ste prišli na področje terapije s pomočjo psov?

B: Nadrejena me je vprašala, če bi se vključila v terapijo s pomočjo psa (B1). Prej je pri terapiji sodelovala delovna terapevtka, ki je s tem želela zaključiti in jaz sem rekla ja, da bi sodelovala (B2).

A: Vi pa ste po poklicu delovna terapevtka?

B: Ja, zaposlena sem na nevrološkem oddelku (B3). Tam so pacienti zelo raznoliki z veliko težavami (B4), ne samo na gibalnem področju (B5), ampak tudi na kognitivnem (B6), emocionalnem (B7) in govornem (B8). Vse je skupek. Nikoli se ne moreš izolirati. (B9) Zato je težko postaviti samo en cilj oziroma se cilji lahko spremenijo, tudi med samo uro (B10). Na primer zaradi tega, ker je utrujen. Utrudljivost je pri nevroloških bolnikih zelo pogosta motnja. Je nek skupni imenovalac (B11). Največkrat je utrudljivost v ospredju in takrat moramo spremeniti način dela (B12). Kot primer bi navedla, da namesto na gibalnem področju začnemo pri govornih aktivnostih.. (B13)

A: Ali imate pred začetkom terapije narejen plan dela?

B: da, plan naredimo skupaj s fizioterapevtkami (B14). Zmenimo se, katera bi imela katerega pacienta, ki jih opazujemo že prej v terapiji (B15). Seveda paciente vprašamo ali so pripravljeni sodelovati (B16), če imajo radi pse (B17) in če jim je to v veselje (B18). Če ja, se odločimo katere paciente, kdo bo s katerim delal (B19). Vključimo tudi logopede (B20), psihologe (B21), ampak najpogosteje smo pa delovni terapevti (B22) in fizioterapevti (B23). Cilje si določimo na podlagi rehabilitacijskega cilja (B24). Tukaj je rehabilitacija in terapija s pomočjo psa je dodatna terapija, ki pripomore k izboljšanju rehabilitacije (B25). Vse je doprinos do izboljšanja (B26), ali na motoričnem področju (B27) ali na kognitivnih – mi

rečemo procesnih – spretnostih (B28), motoričnih spretnostih (B29). Za konkretno aktivnost je zelo odvisno kakšnega pacienta imaš pred sabo (B30).

A: Kakšen pa bi bil primer konkretne aktivnosti?

B: Na primer, z pacientom lahko že ko je sprejet, naredita načrt, da bosta delala na presedanju in skrbi zase – da si umije zobe, da si počese lase, nanese kremo. In potem na ta način določiš, tukaj imamo kužka, kako bi ga lahko implementirali, vključili. Vse te aktivnosti – tudi na področju skrbi zase – zahtevajo veliko spretnosti za roke. In potem gremo – *kako bi kužka počesal (B31), mu pripel povodec (B32), mu pripravil hrano (B33). Za trening presedanja se lahko pacient presede na mizo, kuža pa se postavi pred njega (B34). Lahko če je seganje, kuža bolj oddaljen, pa potem proba ga pacient doseči najprej z eno, potem drugo roko (B35). Če ima povišan tonus lahko tudi samo polaga roke, če se tako sprosti (B36).* Zelo različno.

A: Razumem. Opisali ste mi terapijo z gibalno oviranimi. Kako pa recimo izgleda za tiste, ki okrevajo po možganski kapi?

B: *Mi imamo bolj poškodbe glave (B37). Terapevtski pari imajo velikokrat že pripravljene kartice z vprašanji (B38) in potem gremo s kakšno tako aktivnostjo. Na primer pacient prebere kaj piše na kartici in potem skuša odgovoriti na naša vprašanja (B39). Ni pa zdaj tisto, da če česa ne ve, da ga zafrkavaš ali da pričakuješ. Če ve ve, če ne skupaj razmišljamo (B40). Da nima občutka, da je manjvreden, ker nečesa ne ve (B41). Preko kartic izve tudi zanimivosti o psih, na primer koliko zob ima pes. Če je naslednjič spet vključen v terapijo se lahko na ta način preveri spomin, če si je zapomnil od prejšnjega srečanja (B42).*

A: Ali imate primer osebe, ki je hodila čez več terapij in so se pri njej pokazali neki napredki?

B: Tudi so bili primeri tistih, ki so bili dlje časa na rehabilitaciji. Ampak je težko reči ali je do napredka prišlo do terapije psi. To zato ker imajo vse. Imajo fizioterapijo, delovno terapijo, logopedijo, psihoterapijo. Pes pripomore na ta način: *pri nas pri terapiji so velikokrat zelo zadržani, kar je logično. Pred tabo je tuj človek, s katerim se moraš pogovarjat o zelo osebnih stvareh. Ampak, če je kuža se pa zelo radi odprejo (B43). In potem tudi v navadni terapiji vidijo, da ti nisi »zatežena« oseba, ampak se ti bolj odprejo in mi tudi na način lažje pridemo do človeka (B44).* Tudi to je en pozitiven vidik.

A: Da se bolj povežeš z uporabnikom zaradi prisotnosti psa. Kdo pa mislite, da je primerna oseba za izvajanje terapije s pomočjo psa. Kakšne osebnostne lastnosti bi morala imeti po vašem mnenju oziroma kakšna posebna znanja?

B: *Imeti mora zelo širok spekter znanj iz svojega področja (B45) in pa tudi širok pogled na življenje (B46), ne samo na eno stvar - recimo v tistem trenutku, ko je pacient pred tabo in se zelo veseli terapije s psi, potem pa mu ne gre tako dobro in se umakne nazaj, postane malo zadržan, kot da ne bi hotel. Ti moraš oceniti, da to ni zaradi utrujenosti ali ker mu mišice ne delajo, ampak lahko zaradi tega ker so prevladala čustva in da znaš potem preusmeriti pozornost (B47). Potem moraš poznati tudi področje kinologije (B48) in vedenja psa. Da veš kaj pričakovati in kako se pes obnaša – da veš zakaj tam stoji in zakaj je sedel (B49). Meni se zdi to zelo pomembno, čeprav ni tvoje področje. Kdorkoli dela terapijo s psi se mi zdi pomembno, da to pozna. Literature o vedenju psov sem kar nekaj zasledila.*

A: Ali obstajajo kakšna posebna usposabljanja, ali je treba imeti za sodelovanje kakšno licenco?

B: Tukaj nimamo, mislim pa da bi bilo to zelo dobro. V Sloveniji tega ni. *Sodelavka na srečo organizira delavnice (B50), ker če jih ne bi, bi vse temeljilo na aktivnostih, tako pa veš zakaj nekaj počneš.*

A: Torej, ko prvič prideš na terapijo s psi, se moraš če prav razumem sam pozanimati kako deluje?

B: *Jaz sem se morala sama (B51). Takrat ni bilo tako. Šele nekaj let kasneje je bila organizirana delavnica in sem dobila širši pogled (B52). Prej me je pa vpeljala sodelavka z besedami »saj ni nič posebnega, pridi zraven in boš videla, je »ful dobr« (B53). Pri sebi sem potem razmišljala aha to delam zaradi tega, to je zato. Po drugi strani pa še dodatni vidik psa, ker je pes že sam po sebi ena blazinica, ki dobro vpliva na pacienta, uporabnika (B54).*

A: Kdo pa ni primeren po vašem mnenju? Kakšna oseba ne sme biti po osebnosti?

B: *Empatična more biti tudi (B55), imeti mora čut za ljudi (B56) in živali (B57). Ne sme biti preveč zadržana (B58), neprilagodljiva (B59).*

A: Kje pa vidite problem, če je oseba zadržana? Zakaj bi to odsvetovali?

B: *Ker moraš nekako znati pristopiti do človeka (B60). Pozdravit (B61). Če ne ima oseba na drugi strani občutek, da je nekaj narobe. Nekaj moraš reči, da navežeš pogovor – tudi če o*

kako je danes lepo vreme, kako lep kuža (B62). Da je pacientu lažje, da se lažje odpre in da mu nič ni treba znati na terapiji s psi. Pridejo in jih skrbi, kako bodo oni to. Povedati jim, da nič ne rabijo, da morajo samo uživati (B63).

A: Potem se uporabnikom ni potrebno posebno pripraviti na terapevtsko uro?

B: Strokovnjaki se moramo pripraviti (B64). Je pa široko področje, zato je odvisno kdo je pred tabo (B65). Moraš se pripraviti, moraš vedeti zakaj si dal neko aktivnost v tistem trenutku, kaj želiš pri pacientu doseči (B66). Ampak moraš pa biti toliko prilagodljiv, da če veš da mu ne gre, ne da na vsak način to moramo, ker potem nastane napet odnos – terapija ni več terapevtska ampak prisila (B67). Terapija more biti tudi malo vesela, zabavna (B68). Terapija s psi je, da si bolj vesel. Kljub terapevtskim ciljem, ki si jih zadaš more biti sproščujoča (B69). Če ti ves čas slediš samo enemu cilju – to moramo doseči, nobenih odstopanj. Da uporabnika ne »zamoriš«, ker potem sploh noče sodelovat.

A: Ali imate pozitivne izkušnje s terapijo s psi?

B: Da, same pozitivne (B70). Edino pacient je rekel: tega pa ne morem, tega pa ne bi (B71). Ampak so bili v ospredju še drugi problemi. Takrat si rečeš potem pa ne bomo tega na vsak način, probaš naokrog spremenit pozornost pri psu na nekaj drugega in potem šele na tisto kar bi ti rad kot terapevt dosegel. Prilagodljiv moraš biti kot terapevt (B72). poleg tega je zelo pomembna potrpežljivost (B73). Velikokrat se zgodi tudi, da si pacienti v zadnjem trenutku premislijo ali dobijo obiske (B74) in takrat nimaš kaj. Ima pravico reči ne bom (B75). In potem moraš hitro poiskati drugega pacienta. Ker v ozadju imaš terapevtski par, ki je prostovoljno prišel. Ne moreš reči oprosti nimamo lahko greš. Lahko pa dobiš drugega pacienta, ki ga moraš tudi poznati in vedeti kaj se pri njem dela.

B: Kaj pa če nekdo odpove in se odločite, da boste vključili drugega uporabnika. Kako je potem glede ciljev, saj jih nimate že vnaprej določenih. Ali je to problem?

A: Potem imamo v ozadju rehabilitacijski cilj – kaj si želiš od rehabilitacije in potem slediš tem ciljem. Pes kot da je en pripomoček, čeprav ni, ker je živ in to tudi upoštevaš. Psa uporabiš kot pripomoček (B76).

B: Koliko časa pa poteka terapevtska ura?

A: Pri nas eno uro (B77). Ker so nevrološki bolniki in imajo pogosto težave z koncentracijo, pozornostjo in utrudljivostjo (B78) se na pol ure zamenjata – v eni uri imamo dva pacienta (B79).

B: Ali je ura zasnovana po kakšnem posebnem poteku?

A: najprej je prvi stik, seznaitve z vodnikom - da se predstavi in predstavi kučka. Potem gremo proti ciljem in na koncu da se poslovita (B80). Ljudi vprašamo ali jim je bilo všeč ali bi kaj spremenili, vprašamo ali bi tudi naslednjič prišli – naredimo načrte za naprej (B81).

A: Ali se osebe vključijo večkrat ali so terapije zasnovane kot enkratne?

B: Če se da pacienta vključimo večkrat, se pa zgodi tudi da je samo enkrat, če vidimo namen v temu (B82).

A: Planirate pa za vsako srečanje posebej?

B: Da (B83)

A: Imate stike tudi z drugimi v Sloveniji, ki se ukvarjajo s tem področjem ali s tujino?

B: Ne s Slovenijo (B84) in tudi ne s tujino (B85). Sodelujemo pa z društvom tačke pomagačke (B86).

A: Kdo določi katerega psa bodo uporabili pri določenemu uporabniku in na podlagi česa?

B: To se me zmenimo pred terapijo, ko vidimo kateri psi bodo prišli (B87). Rečemo aha ta bi bil primeren za tega. Na primer imamo minimalno odzivnega pacienta in rečemo aha ta kuža je majhen, kaj če bi tega majhnega psa dali njemu, da mu gre lahko v naročje, da ga bo lažje probal doseči (B88).

A: Ali ima vpliv na določitev tudi osebnost psa?

B: Ja karakternost pse bolj spoznamo, ko že več časa delamo z nekaterimi (B89). Ponavadi hodijo stalni (B90). Zdaj zaradi korone ne, ampak pred tem smo imeli stalne pse, ki smo jih poznali. In smo recimo vedeli kateri kuža je živahen. Pa imamo pacienta pri katerem moramo slediti gibanju in pa recimo da ima tudi on doma psa, ki ga mora peljati na sprehod (B91). Če je uporabnik bolj upočasnen izberemo bolj umirjenega kužka, saj potrebuje več časa in tudi kuža more biti bolj potrpežljiv (B92).

A: Med korono torej niste izvajali terapije?

B: Ne in tudi v naprej ne vemo kaj bo zaradi financ in testov (B93). Terapija stane 7 eur (B94). Vodniki, pari prihajajo prostovoljno (B95), kar pomeni, da se od nekje pripeljejo. Naša hiša je vedno krila stroške, a še to minimalno. In potem se jim praktično ne splača prihajati,

razen če imajo srčno željo, da v tem delujejo. In potem so še ti *testi za vstop* (B96). Z zunanje obiskovalce so obvezni hitri antigeni testi, ki ne sme biti starejši od 24 ur oziroma more biti narejen isti dan in ga je treba plačati.

A: Torej je prihodnost terapije negotova?

B: Tako. Upam, da bo ker je res »fajn« (B97).

A: Kakšna je po vašem vloga živali?

B: *Pes ima svoje karakterne prednosti in sposobnosti. Pes takšen kot je vedno pozitivno vpliva na ljudi okrog sebe* (B98). *Ko je v prostoru pes, bodo ljudje gledali tistega psa, kaj počne, kako se vede, ga občudovali* (B99). Je pa res, da oseba more biti za psa. Če tega nima v sebi potem mu je to »brezveze« in takih ne vključimo v terapijo (B100). Tiste, ki imajo strah pa po drugi strani skušamo spodbuditi (B101). Jih vprašamo, če bi prišli samo pogledat in morda izrazijo željo, da bi naslednjič tudi oni sodelovali. Načeloma so psi tisti, ki so vedno veseli, se ne obremenjujejo s tem kakšen si ti (B102).

A: Ali kakšni uporabniki sami izrazijo željo po sodelovanju, ker so videli terapijo?

B: *Da tudi to se dogaja. Seveda če je prostor potem ga v naslednji uri vključimo* (B103). *Tukaj je problem z organizacijo. Število psov je omejeno* (B104). *Pred korono smo imeli 3 pse, kar pomeni da se je v tisti uri lahko izmenjalo 6 pacientov – vsak par je imel dva* (B105). *To smo imeli enkrat na teden* (B106). Ampak je tudi vprašanje koliko časa so ljudje pri nas. Tri tedne je maksimalna doba pri nas, če je obnovitvena rehabilitacija. Če pa so prvi sprejemi ali poškodbe glave pa ostanejo dlje časa. Potem pa so problem bolnišnične okužbe, ki se lahko prenesejo na psa in ga ne moremo vključiti zraven.

A: Kdo pa sodeluje pri eni uri terapije? Delovni terapevt, fizioterapevt, oba naenkrat?

Če je zelo težak pacient ja. Če ti zmanjka rok zaradi zagotavljanja položaja, sicer pa se zmenimo kaj pri osebi najbolj pomembno in na čem bomo delali – tisto kar je večji problem in skušamo izboljšati.

A: Ali ste pri tem sodelovali kdaj s socialnimi delavci?

B: *Ne, tukaj pri nas ne. Verjetno jih nismo videli v vlogi terapevtov* (B107). *Največkrat se vključi logopedi* (B108) *in psihologi* (B109).

A: Kaj pa počnejo psihologi?

B: *Psihologi delajo na emocijah (B110). Verjetno imamo predstavo o socialnih delavcih, da urejajo razne vloge, delajo na denarnih nadomestilih (B111). Večina ljudi pozna socialne delavce na centrih za socialno delo, kjer sprejemajo in urejajo vloge, se pa zavedam da so še druga področja.*

A: Kako se preveri ali so cilji doseženi?

B: *Na koncu je evalvacija, ki poteka preko pogovora (B112). Ampak ne rečemo ali so bili cilji doseženi ali ne (B113). Ljudi sprašujemo ali jim je bilo všeč ali bi kaj spremenili (B114), v tem smislu. Ubistvu ne preverjamo ciljev (B115). Terapija je dodatna terapija, ki pripomore k celotnemu izidu rehabilitacije (B116). Teste naredimo ob sprejemu in v tednu, ko je odpust in takrat vidimo napredke. Bolj opazujemo napredek v smislu razpoloženja (B117) in se vidi razlika in tudi naslednji dan na terapiji (B118)– so bolj sproščeni (B119), veseli (B120), pes jih motivira za naprej (B121). Tudi če so bili na terapiji enkrat imajo to v glavi.*

A: Kakšno je vaše mnenje o terapiji?

B: *Je koristna iz paciente in za nas terapevte (B122) in radi sodelujemo (B123). Za nas je sproščujoča (B124).*

A: Ali načrtovanje terapevtske ure poteka skupaj z uporabniki?

B: *Vprašamo jih ali so pripravljeni sodelovati (B125) in povemo, kako to poteka znotraj teh aktivnosti (B126). Ker pacient je utrudljiv in zato razdelimo na manjše aktivnosti – da ni samo gibalno, ampak da je tudi v sede (B127). In če ne more več z rokami, delaš na govoru, kogniciji. Odvisno od ovire (B128).*

A: Kakšna je vaša vloga pri terapiji?

B: *Vodenje pacienta (B129), da previdiš položaj in kako pacient najbolje dostopa do psa (B130).*

A: Ali je treba uporabnike učiti, kako se vesti okoli psov?

B: *Morda pri tistih, ki imajo poškodbe glave, ker so bolj eksplozivni. Ampak nikoli nisem imela negativne izkušnje, da bi bili recimo preglasni. Vse kar sem rekla je bilo ja ja, kar pri navadni terapiji ni vedno. Imam same pozitivne izkušnje.*

A: Ali ste pri uporabnikih opazili kakšne spremembe?

B: *Izboljšanje razpoloženja (B131) in da v terapiji naslednje dneve niso bili več tako zadržani (B132), ker so tudi tebe spoznali v drugačni vlogi na način in da jim želiš pomagat (B133), več so ti povedali o sebi in si dobil širšo sliko o njih ne z namenom obsojanja, ampak kako jim pomagat, da čim bolj kvalitetno zaživijo (B134). Ali s pripomočki ali s svetovanjem.*

A: Kakšne so prednosti in slabosti, kakšen je namen?

B: *Terapija je sproščujoča (B135), ker preusmeriš pozornost iz pacientovega fizičnega stanja, kako jih vse boli in nič ne morejo. In potem imaš tam eno živo stvar in potem se vsi usmerijo v psa in ga hočejo prijet – spodbudi človeka k dejavnostim (B136). Slabosti pa so vsa ta organizacija (B137), da poiščeš primerne paciente, ker ena interakcija s psi more biti in pa da pacienti nenapovedano odpovejo, ker se jim ne da, ker so utrujeni, ker so dobili obiske (B138).*

A: Ali menite, da ima tudi socialno delo lahko kakšno vlogo v procesu terapije s pomočjo psov in kakšno?

B: *moje mnenje je, da vsaka stroka lahko izvaja terapijo s psom, samo poznati moraš področje (B139). Poznam pa premalo delo socialnih delavcev in pristopov.*

A: Prišli sva do konca vprašanj, hvala za odgovore.

Intervju C: socialna delavka – VDC Kranj

A: Kako ste se seznanili s področjem terapije s pomočjo psov?

B: *V VDC sem želela uvesti terapijo s pomočjo psov (C1). Če nimaš usposabljanja ne gre (C2). Rabiš potrdilo (C3). Prav s tem namenom sem kontaktirala društvo Tačke Pomagačke, ki redno izvajajo usposabljanja (C4) in se udeležila 2-dnevnega izobraževanja (C5) ter na koncu dobila licenco (C6).*

A: Koliko časa pa že sodelujete oziroma izvajate terapije?

B: *Od leta 2018, takrat sem dobila licenco. Čeprav v času epidemije nismo izvajali terapij, saj je bil VDC zaprt (C7). Zdaj pa se spet odpira. Ravno danes pridejo iz Tačke pomagačke s kužkom.*

A: Kakšna mislite, da je primerna strokovna oseba za izvajanje te terapije? Mora imeti kakšne posebne osebnostne lastnosti? Kaj pa znanja?

B: *Strokovna oseba mora dobro poznati uporabnike, saj lahko samo na ta način načrtuje potek same terapije (C8). Da veš na katerih področjih uporabnik potrebuje izboljšanje (C9), da krepiš primanjkljaje (C10). Osebnostno pa mora biti strokovna oseba empatična (C11), umirjena (C12), znati mora aktivno poslušati (C13).*

A: Kdo pa ni primeren po vašem mnenju?

B: *Tisti, ki izhaja iz sebe in ne iz uporabnikov (C14). Uporabnik mora biti v ospredju (C15), strokovna oseba mora najprej gledati nanj in njegove potrebe, se mu po potrebi prilagajati (C16)*

A: Na koliko časa izvajate terapijo?

B: *Enkrat mesečno (C17). Težava je, ker je malo terapevtskih parov – torej pes in vodnik (C18). Gre pa za to, da mi storitev lahko izvajamo samo v dopoldanskem času in takrat so vodniki še v službi. Ker seveda terapijo izvajajo prostovoljno in v prostem času (C19). Tako, da je kužkov malo (C20).*

A: Ali imate stalne pare?

B: *Ja in uporabniki so navajeni na njih (C21). Čeprav danes, ko imamo prvič po dolgem času pride nov kuža in nova vodnica.*

A: Ali izvajate prav terapijo ali predvsem aktivnosti?

B: *Oboje, tako terapijo, ki je ena na ena in individualna (C22) ter družabništvo kjer je skupina.*

A: Kako pa poteka terapija?

B: *Jaz sestavim konkreten program (C23) in ga vnaprej pošljem vodnici psa, da se pripravi (C24) V ospredju tega programa so cilji (C25). Po koncu napišem evalvacijo (C26).*

A: Kako pa izgleda evalvacija?

B: *Zapišem ali so cilji doseženi, zakaj niso, če niso, kaj bi lahko bilo boljše (C27).*

A: Kako pa se uporabniki vključijo v proces?

B: *Nobenega ne silimo (C28), sami izrazijo željo (C29). Po tem dobimo soglasje od staršev (C30). Potem pa sama izberem v skladu z željami in potrebami kdo bo sodeloval (C31).*

A: Koliko časa pa poteka ena terapevtska ura. Če sem prav razumela izvajate terapevtske ure enkrat mesečno. Kaj to pomeni, da je udeležen en uporabnik na mesec?

B: *Terapevtska ura pri nas poteka eno uro, a se uporabniki zamenjajo na 30 min, tako da sta vključena dva uporabnika (C32). Razlog je pa v tem, da po 30 minutah ni več fokusa in potem ni več pomena v terapiji.*

A: Kakšno vlogo ima po vašem prisotnost psa?

B: *Zelo veliko terapevtsko vlogo (C33). Uporabnik se ob psu zelo umiri (C34), je zaupnik (C35), dober poslušalec (C36) – tukaj ne mislim toliko na terapijo, ampak na branje s tačkami.*

A: Kakšno pa je vaše mnenje o terapiji?

B: *Spodbudno (C37). Je »fajn« na vseh področjih (motorično, kognitivno, govorno..) (C38). Koristna je za vso populacijo – ljudi z posebnimi potrebami, starejše, otroke.. (C39)*

A: Kje vidite prednosti in slabosti?

B: *Nekih slabosti ne vidim (C40), razen mogoče, da ni dovolj terapevtskih parov (C41) in je težko dobit psa (C42). Predvsem je v Sloveniji težko dobiti društva, ki se ukvarjajo s terapijo, ker se večina društev osredotoča na aktivnosti in družabništvo in ne izvajajo terapije – Tačke pomagačke so izjema (C43). Drugače pa vidim same prednosti. Tudi če ni nekih vidnih izboljšav. Jaz vidim samo premike na boljše, kar je tudi namen terapije (C44)*

A: Kakšna pa je vaša vloga pri terapiji?

B: *Priprava programa ure (C45), priprava pripomočkov – o tem se dogovorim skupaj z vodnico (C46). Pripomočki so kakšni stožci (C47), obroči (C48), sami kaj naredimo za miselne aktivnosti (C49), potem žogice (C50), igrače (C51). Moja vloga je, da vodim celotno uro (C52), dajem navodila, vodnik s psom mi pa sledi (C53).*

A: Ali ste pri uporabnikih po izvedbi terapij opazili kakšne spremembe in če katere?

B: *Bom povedala primer. Uporabnica je imela hud strah pred psi, ni se jim upala približat. Tukaj vidim napredek, saj sedaj sodeluje na urah (C54). Pri nas so dokaj samostojni*

uporabniki (C55). Delamo na področjih premagovanja strahu (C56) in na socialnih veščinah – komunikacija (C57), nerazločna artikulacija (C58), govor (C59), umirjenost (C60)..

A: Do kakšne mere bi rekli, da je uporabnik vključen v samo načrtovanje?

B: V načrtovanje samo je lahko vključen (C61). Z vsakim uporabnikom imamo narejen osebni, individualiziran načrt (C62). Takrat lahko pove, kakšne ima cilje in na katerih področjih si želi napredovati. Te cilje lahko vključim v terapevtsko uro s psom (C63). Je terapija pripomoček k izpolnitvi uporabnikovih ciljev (C64).

A: Ali menite, da ima tudi socialno delo oziroma pristopi socialnega dela v procesu terapije kakšno vlogo in če kakšno?

B: Mogoče vzpostavljanje delovnega odnosa (C65). Ti greš v ta proces (C66). Na začetku skleneš dogovor o sodelovanju (C67), opredeliš čas, cilje, vlogo uporabnika in tvojo vlogo ter vlogo terapevtskega psa (C68). Pomembna je etika udeležенosti (C69) in na koncu refleksija (C70). Izhajamo iz perspektive moči uporabnika (C71), prav tako smo usmerjeni v sedanost (C72).

Intervju D: socialna delavka – URI Soča

A: Kako ste se seznanili s tem področjem, oz. Kako ste prišli na področje terapije s pomočjo psov?

B: Na način kot terapijo izvajamo tukaj, preko naše delovne terapevte (D1). O terapevtskih psih sem pa že prej slišala. Kot prostovoljka sem delala na društvu slepih in slabovidnih (D2). Tam so najprej kot psi vodniki za slepe. Je bilo pa tudi nekaj psov terapevtov, kar sta dve popolnoma različni stvari. Takrat sem se najprej srečala s pojmom. Glede na to, da sem študirala psihoterapijo, je žival lahko ena od olajševalnih, razbremenilnih elementov pri terapijah (D3). Ne za vsakega, pri nekaterih pa. Torej že kar nekaj let nazaj. XX je začela tukaj delati kasneje. Pred tem so k nam na Sočo občasno prihajale Tačke pomagačke (D4), samo nisem bila povezana z njimi. Potem se je zaposlila XX in sva skupaj sodelovali. Ona je dejansko vpeljala, pripeljala k nam kužke s tem namenom.

A: Ali potem sodelujete z njo pri terapijah?

B: Ne samo občasno. Nazadnje sva sodelovali pri eni družini, kjer se je deklica zelo bala kužkov. Šlo je za primarni strah. Nevarno je bilo, da bi, ko bi zagledala kužka, skočila na

glavno cesto (D5). Midve sva imeli svojo psihoterapijo. Potem pa sva se dogovorili z XX, da pride malo kasneje s svojim kužkom in da se strah pred kužki postopoma zmanjša z tehnikami (D6), ki jih je XX poznala. Midve sva tudi naredili cel načrt kako in kaj, do katere točke (D7). Tukaj je usklajenost zelo pomembna (D8). Glede na to, da je bila primarno v ospredju psihoterapija, je bilo zelo pomembno da sva midve z XX usklajeni, da XX razume kaj jaz počnem, ko se je potem z kužkom približevala (D9). Če bi bilo pa nekaj drugega v ospredju, bi pa XX bila tista ki pelje proces in bi se jaz priključila zraven in bi bila kot psihoterapevtka sekundarni človek, pa bi bila terapija s psom prva.

A: Mi lahko poveste primer tehnik?

Z dekletom sva se prej ene trikrat srečali, ker sva se morali naučiti nekatere osnovne stvari, kako se soočiti ob stiku, kako zmanjšati anksioznost, kako avtomatski odziv speljat po drugem kanalu. Ko je nekatere stvari že obvladala sva najprej naredili eno pot po domačem naselju. Terapija je potekala doma. Sprehodili sva se po naselju, kjer smo vedeli, da so kužki. Že ko je videla ali slišala kužka se je videla njena reakcija telesa. Postopoma se je učila zmanjševati strah. Ko je bila tukaj že zelo gotova, takrat sva se začeli z dekletom – in hkrati z XX – pogovarjati ali je to izvedljivo. XX je bila za. Vidiva eno skupno prihodnost v sodelovanju socialnega dela in terapevtskih kužkov (D10). Meni je bilo lažje da je posebej nekdo ki ima terapevtskega kužka in jaz posebej kot socialna delavka oz. psihoterapevtka (D11). Je lažje, ker je nekdo ki je osredotočen na vodenje procesa in končni cilj (D12). Hkrati moraš opazovati kužka in kako se odziva ter deklico in da se vnese primerne vaje (D13). Z XX sva prej sestavili primeren načrt nekih postopnih korakov (D14).

A: Ali sta načrt korakov sproti prilagajali?

B: Ja. Delno sva prilagajali (D15). Tudi kuža mora biti pripravljen na to kar ga čaka (D16). More vedeti približno kako je. Jaz se pripravila dekle, da je vedela, da se bo srečala, da ni nobenih pritiskov. Za prvo srečanje bi bilo dovolj da sta v istem odprtem prostoru na razdalji par metrov. In potem se približuješ. Kuža mora vedeti da tukaj v interakciji ni igra. Ne išče on stika z človekom, ampak dekle išče stik z kužkom.

A: Ali mora biti vodnik psa prisoten pri terapevtskih srečanjih?

Obvezno (D17). XX je bila tukaj zraven kot vodnica. Igrala se je z psom in ga božala, da je dekle lahko opazovalo kaj se dogaja z kužkom in kako se odziva. Končni rezultat je bil enkrat. Dekle je božalo, česalo kužka. Peljala ga je sama na sprehod. Ni tega naredila da bi

premagala strah ampak je začela v tem odnosu uživati. Pri dekletu je bil ta strah zelo primaren in nevaren. Pozitivna izkušnja, primer dobre prakse.

A: Kdo mislite, da je primerna strokovna oseba za izvajanje te terapije? Mora imeti katere posebne lastnosti? Kaj pa znanja?

Strpnost (D18), sprejemanje drugačnosti (D19). Karakterno predvsem da je miren človek (D20). Bistvo je da sam ne sevaš nevrotične energije (D21). Meni je na prvem mestu strpnost. Biti moraš izjemno potrpežljiv (D22), tako pri treniranju kužka – da te zastopi in uboga, da nisi agresiven (D23). Da se znaš spoprijemat če kdaj ne gre po tvojem planu (D24). To je živo bitje ne robot, možno je da ima kdaj slab dan. In predvsem da psa tretiraš kot živo bitje, ki ima svoje občutke, bolečine, ne kot predmet za dosego nečesa (D25). Ni robot, pripomoček, ki ga lahko kjerkoli uporabiš. Moraš biti pozoren (D26). Nujno so potrebna znanja iz terapije s pomočjo psov (D27).

A: Ali mora imeti socialni delavec kakšna posebna znanja?

B: Nujno. Če hoče biti vodnik, da opravi vsaj klasično šolanje za kužka (D28). Bistvo je, da se upošteva karakter kužka (D29). Če ti vidiš, da je pes ekstremno živahen, ga ne moraš uporabljati pri otrocih s posebnimi potrebami, ki se hitro lahko preveč vznemirijo. Tudi pri odraslih z posebnimi potrebami ne (D30).

A: Kakšno vlogo ima po vašem pes lahko v socialnem delu?

B: Jaz pri svojem delu, bolj v smislu socialno-delavskega, vidim kužka kot dodatnega pomočnika (D31). Kot razbremenjevalni efekt (D32). Imela sem primer najstnice, ki si je ekstremno želela kužka, ampak ga zaradi razmer v domačem okolju ni mogla imeti. Z mamo sta prišli k meni na terapijo – brez živali. In smo se pogovarjali in ni prišlo do dialoga in je dekle čisto utihnilo, prišlo je do blokade. Rekla sem ji naj vizualizira, da ima pri sebi kužka. Dovolj je bilo že to da si je predstavljala da je tam in ga boža in so se spustile vse zapornice in je mami povedala kar ji je ležalo na duši. Če imaš ti živo bitje je to neverjetno kaj lahko dosežeš preko tega. Pomaga, da ozaveš kaj nek moment počneš (D33). Upam, da mi bo v prihodnosti imeti terapije skupaj z kužkom. Ne na način terapevtskih kužkov. Bolj na način spremljanja psihoterapije, zmanjševanje anksioznosti pri tistih, ki imajo težave pri stikih z živaljo.

A: Kdo pa ni primeren?

B: Kdor nima čuta za živali (D34). Agresivno in intenzivno vedenje do živali je ne (D35).

A: Ali je vsaka pasma lahko terapevtski pes?

B: *Vsaka pasma ima svoje lastnosti ampak vsako pasmo lahko naučiš, da je terapevtski kuža (D36). Kuža mora bit šolan. So znanja, ki jih nujno rabi (D37). Pes, ki se šola za terapevtskega psa ima več dodatnih izobraževanj.*

A: Ali imate kaj stikov z tujino?

B: Ne, samo vem da obstaja. *Se seznanim iz literature in strokovnih člankov (D38). Samo posredno, ko se je XX snemala za Ameriko za nek prispevek (D39). To je bil moj stik.*

A: Kaj pa v Sloveniji izven Soče?

B: To pa ne.

A: Kakšno vlogo ima po vašem pes?

B: *Razbremenjevalno (D40). Tisto glavno sporočilo je vse je okej, kakor se počutite je okej (D41) in tudi žival nikoli ne sodi, obsoja (D42). Nimaš občutka, da če boš nekaj rekel bo takoj zadaj aja kako pa to. Res neobremenjujoče. Nekdo ki ni sodnik (D43). Zato je žival tako pomemben pomočnik pri kateremkoli profilu. Dodana vrednost, motivacija (D44).*

A: Kje so pa ovire, da ni terapija bolj razširjena v Soči?

B: *Naše vodstvo skrbi zaradi čistoče (D45) . Ker tukaj smo v bolnišničnem okolju. Veliko je okužb z bakterijami (D46). Ljudje imajo slab imunski sistem – da ne bi bilo kakšno prenašanje (D47). Pa zagotovit primeren prostor (D48). Ampak žival je dodana vrednost, ne glede na starost.*

A: Kako se uporabniki vključijo v proces?

B: *Na naš predlog (D49). V mojih primerih je tako. Če jaz z nekom delom in če zaznam, da bi bilo dobrodošlo potem sem jaz pobudnica in se povežem z XX (D50). Sem tista, ki ocenim ali bi bilo smiselno kužka pripeljat (D51). Ni smiselno samo takrat ko gre za ekstremen strah pred živalmi (D52). In potem se uporabniki sami odločijo ali želijo sodelovati (D53). In nihče še ni rekel ni.*

A: Kako si postavite cilje?

B: *Z tisto deklico je sproti dozorevalo. Nisva že na začetku opredelili končnega cilja (D54)– da bo ona nekoč prišla v stik z psom in ga božala. Midve sva si delali dnevne cilje za vsako terapijo posebej, kaj bi si ona želela (D55).*

A: Kaj pa je vaše področje delovanja? S katerimi uporabniki delate?

B: Z vsemi. Ne glede na oviro. *Na našem oddelku so predvsem ljudje po hujših prometnih nesrečah (D56) ali z boleznimi živčevja (D57).* In raznorazne kombinacije.

A: Kako preverite ali so bili cilji doseženi?

B: *Pri meni odvisno od namena (D58). Če se nekdo sprosti ob prisotnosti živali (D59) in deli z mano stvari, ki jih drugače zaradi blokade ne bi bil sposoben (D60). Če se nekdo boji je cilj stik z živaljo (D61).*

A: Ali načrtovanje poteka skupaj z uporabnikom?

B: Da in ne. *Pri postavljanju ciljev brez uporabnika ni nič. Samo skupaj in v dogovoru (D62). Na kakšen način vključiš psa pa je stvar strokovne osebe (D63). Za način se težko dogovoriš z uporabnikom, ker ni nujno da vedno veš, kako boš to speljal. Ker včasih ne veš vnaprej. Nekaterih stvari tudi ne moreš razložiti uporabnikom. To je kot da bi razlagala v detajle svoje pristope dela. Razložiš toliko da nekdo razume in je pripravljen (D64). Cilje pa seveda.*

A: Kakšna je vaša vloga v terapiji?

B: *Enkrat sem jaz tista, ki pelje proces (D65), včasih sem samo sodelujoča oziroma opazovalec (D66).*

A: Kje vidite prednosti in kje slabosti terapije?

B: O prednostih sem že veliko povedala. Glede slabosti pa – *pes ima svoje biološke potrebe. Treba mu je zagotoviti prostor, da opravi svoje (D67). Do določene mere je higiena, ker so dlake. Pri nas je to pomembno, ker je lahko kakšen alergik. (D68) Drugače ne vidim slabosti (D69).*

A: Kako dolgo poteka ena terapevtska ura?

B: *Ne predolgo ker tudi kužku pade koncentracija (D70). Tukaj je treba v enaki meri upoštevati zmožnosti psa in uporabnika (D71). Če vidimo da kuža ne more več se ga umakne (D72). Tako da jaz vidim, da več kot 45 minut ni dobro (D73).*

A: Ali menite da ima tudi socialno delo vlogo v procesu terapije?

B: Seveda. *Socialni delavci smo tisti, ki raziskujemo cel življenjski svet (D74). In naš pristop se mi zdi univerzalen. Terapevtski psi so eni od naših pomagačev (D75). Socialno delo gre lahko z roko v roki z terapevtskimi kužki (D76). Socialno delo je že v osnovi tako z svojim*

pristopom, načinom, prepoznavanjem človeka. *Mislim, da bi mogla vsaka oseba, ki se loti terapije s psi poznati vsaj osnovne elemente socialnega dela (D77). Ker smo tako vsestranski, ker smo osredotočeni na vse možne vplive (D78). Mi gledamo sistemsko in ne individualno. Gledamo da smo ljudje del sistema (D79). Ta širina socialnega dela je prednost (D80).*

A: Hvala za odgovore

Intervju E: socialna delavka – VDC Kranj

A: Kako ste se seznanili s tem področjem, oz. kako ste prišli na področje terapije s pomočjo psov?

B: *V okviru službe (E1). Izrazila sem željo po izobraževanju (E2). Obstaja usposabljanje za strokovne delavce za terapijo s pomočjo psov (E3). Na koncu usposabljanja sem dobila certifikat v okviru društva Tačke pomagačke (E4).*

A: Kdo mislite, da je primerna strokovna oseba za izvajanje te terapije? Mora imeti katere posebne lastnosti? Kaj pa znanja?

B: *Pomembno je, da je odprta oseba (E5), empatična (E6), fleksibilna (E7) in da ima rada živali (E8). Mora imeti občutek za živali (E9). Plus obvezno izobraževanje – brez tega ne smeš delati (E10). Pomembno je, da zna odreagirat na uporabnikov odziv na psa (E11).*

A: Kdo pa po vašem mnenju ni primeren?

B: *Nekdo, ki je nepotrpežljiv (E12), nefleksibilen (E13).*

A: Kako ste se usposobili za delo na to področje? Kje ste dobili znanje?

B: *Od sodelavk (E14), prenos informacij (E15), preko literature (E16), usposabljanje (E17), Tačke pomagačke (E18).*

A: Imate stike tudi z drugimi po Sloveniji? Kaj pa s tujino?

B: *Nimam (E19), sem pa na izobraževanju sodelovala z 2 vodnicama iz tujine (E20).*

A: Kakšno vlogo ima po vašem prisotnost živali?

B: *Velika motiviranost s strani uporabnikov (E21), dober občutek (E22) in sproščenost (E23). Če je prisotna žival je pri uporabnikih opazna sprememba. Ljudje se občutno bolj sprostijo (E24), prisoten je občutek varnosti (E25). Za uporabnike je to pozitivna izkušnja (E26).*

A: Kako se določi cilje procesa terapije s pomočjo psov?

B: Cilji so različni (E27). Da povem na primeru. Imeli smo gospo, ki se je bala voženj s kombijem. Cilj je bil, da strah premaga (E28). Gospa je imela rada pse in jim metala žogico. Žogico smo postavili v kombi in jo je morala iti iskat (E29). Lahko delamo na motoriki (E30). Imamo različne terapevtske pripomočke (E31). Uporabniki morajo na primer dati psu rokavičke na tačke (E32). Potem lahko se šteje, dela na spominu. Da si uporabniki zapomnijo podatke o psu (E33). Delamo tudi na koordinaciji (E34) in fizičnih aktivnostih – recimo metanje žogice (E35).

A: Kje vidite prednosti in kje slabosti terapije?

B: Prednosti so, da se preko psa doseže veliko ciljev (E36), slabosti ni (E37).

A: Ali menite, da ima tudi socialno delo oz. pristopi iz socialnega dela vlogo v procesu terapije kakšno vlogo? Kakšno vlogo ima? Kateri pristopi so relevantni?

B: Ima veliko vlogo (E38). Uporabnikom pomagamo pri doseganju ciljev (E39), izboljšanju določenih spretnosti (E40), ohranjanju zmožnosti (E41). Po mojem mnenju na lepši način.

A: Hvala za vas čas in odgovore.

Uporabnice

Intervju F: uporabnica VDC Kranj

A: Zakaj si se udeležila terapije?

B: Ker me je bilo strah kužkov in sem želela premagati strah (F1).

A: Kako si premagala strah?

B: /

A: Ali te je še strah kužkov?

B: Ne (F2)

A: Ali ti je bilo na terapiji všeč?

B: Zelo (F3)

A: Kaj ti je bilo najbolj všeč?

B: Vse (F4)

A: Kaj si počela na terapiji s pomočjo psov?

B: Tina je pripeljala Baka. Počistili smo mu zobke (F5). Dal je tačko (F6). Rekli smo mu lezi (F7). Vse je ubogal. Metala sem mu igračko (F8) in lovil je frizbi (F9). Imeli smo tudi poligon in smo mu pomagali čez (F10).

A: Ali bi se terapije še kdaj udeležila?

B: Jaz bi še šla (F11)

Intervju G: uporabnica VDC Kranj

A: Zakaj si se udeležila terapije?

B: Ker imam doma koker španjela (G1) in imam rada kužke (G2).

A: Ali ti je bilo na terapiji všeč?

B: Ja (G3)

A: Kaj ti je bilo najbolj všeč?

B.: Vse mi je bilo všeč (G4).

A: Kaj si počela na terapiji s pomočjo psov?

B: Bak je prišel. Igrali smo se z njim (G5). Metali smo žogo (G6). Večkrat je tudi šel okoli noge (G7). Iskal je priboljške po poligonu (G8). Pa dal je tačko (G9) in se ulegel (G10).

A: Ali bi se terapije še kdaj udeležila?

C: Ja (G11)

Intervju H: uporabnica URI Soča

A: Kako ste se prvič srečali s terapijo s pomočjo psov?

B: S terapijo s pomočjo psov sem se prvič srečala oziroma seznanila v URI Soča (H1), kjer sem bila na rehabilitaciji po Covidu (H2).

A: Ali ste se na proces terapije morali pripraviti in če, kako?

B: Ni bilo posebne priprave, ker je bilo spoznavno srečanje (H3)

A: Ali vas je pred terapijo kaj skrbelo?

B: Ne nič (H4). Rada imam pse. Morda le to, da me ne bo potegnil in bova skupaj padla (H5), ker sem bila še zelo nestabilna (H6).

A: Kako je potekala terapija? Kakšne vaje ste izvajali?

B: Povedali so mi, da je pes miren (H7) in predstavili ukaze, ki jih pes pozna (H8). Potem pa sem ga držala za povodec (H9) in me je vodil po hodniku URI Soča in dvorišču (H10). Delala sva odpoklic (H11) in sedi (H12).

A: Kakšne spremembe je terapija vnesla v vaše življenje?

B: Veliko dobre volje (H13), psi imajo poseben šarm in ti dajo voljo (H14) in energijo (H15).

A: Kakšno je vaše mnenje o terapiji?

B: Mislim, da so psi res dobri pomočniki (H16). Potrpežljivi (H17), srčni (H18) in vzpodbujajoči (H19). So dobra motivacija (H20).

A: Bi se terapije ponovno udeležili?

B: Seveda se bi (H21)

10.3 Odprto kodiranje

Strokovne delavke

Intervju A:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Tema
A1	Za to sem slišala že med samim študijem	Študij	/	Seznanitev	Strokovna oseba	Vključitev v proces
A2	Vedno me je zanimala vez med človekom in živaljo	Zanimanje za vez med človekom in živaljo	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces
A3	Je bila že od srednje šole	Zanimanje za vez med	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces

	naprej in na fakulteti ves čas ena misel, da bi začela povezovat to vez človek-žival	človekom in živaljo				
A4	Sem v svoje delo želela vključit pse	Želja po vključitvi psov v lastno delo	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces
A5	In sem se pozanimala, kako je to v tujini, ker takrat tega v Sloveniji sploh še ni bilo	Seznanitev z potekom terapije v tujini	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A6	Odločila sem se, da si bom kupila psa, ki bo primeren po karakterju, lastnostih – vse to sem preučila	Nakup psa	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A7	Stopila sem v stik z kinoloških društvom in povedala svojo idejo	Sodelovanje z kinološkim društvom	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A8	In midve sva se povezali in še ena kinologinja. Dobile smo se v domu, naredile načrt. Povedala sem katere stvari bi delali, ker imaš tri različne oblike, kako lahko vključiš psa, in kaj bi jaz delala, na kakšen način	Povezava z kinologinjo in vodnico, dogovor o načinu dela	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A9	Smo povabili še druge pse, ki sicer niso imeli prave šole, ampak nekje smo morali začeti	Pridobitev psov primernih za terapijo	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A10	Na začetku smo imeli težave že pripeljati psa v inštitucijo	Pripeljati pse v institucije	Težave	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A11	Prepričati zaposlene, da je to ena oblika, ki bi bila dobra za stanovalce	Prepričati zaposlene o primernosti terapije za uporabnike	Težave	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A12	Izobrazit zaposlene in okolico, kako se obnašati do teh psov	Izobrazba okolice o vedenju do psov	Težave	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13	Bilo je veliko dela	Veliko dela	Težave	Začetki	/	Terapija s

						pomočjo psov v Sloveniji
A14	Svojo lastno željo sem probala umestiti	Umestitev lastne želje	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A15	Vedno sem sodelovala z kinološkim društvom	Sodelovanje z kinološkim društvom	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A16	Smo pse naučili, postavili temelje, jih izobrazili – in vodnike in pse	Izobrazba psov in vodnikov	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A17	Gre za preizkus samega karakterja	Preizkus karakterja	Preizkus temperamenta	Testiranje	/	Terapevtski pes
A18	Tukaj ni pomembna pasma	Pasma ni pomembna	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
A19	Testiranja so različna od društva do društva	Testiranja različna v različnih društvih	Vrsta testa	Testiranje	/	Terapevtski pes
A20	Reakcije na nenadne šume, nenaden pojav osebe, glasove, vonjave, reakcije, ko se sreča s kakšnim medicinsko-tehničnim pripomočkom – invalidski voziček, stojalo za infuzijo. Na kakšen način pes odreagira, ali gre samo mimo ali začne na predmet lajati	Reakcije na okolico	Preizkus temperamenta	Testiranje	/	Terapevtski pes
A21	Pogledamo, kako reagira na določene predmete ter na tuje osebe. V inštitucijah psi srečajo in gredo mimo ogromnega števila ljudi. In ljudje so glasni, imajo vonje.	Reakcije na predmete in tuje ljudi	Preizkus temperamenta	Testiranje	/	Terapevtski pes
A22	Uporabnik, ki izpostavi željo po sodelovanju s psom ali vključiti v ta program	Uporabnik z izraženo željo po sodelovanju	/	Uporabnik	Udeleženci	Terapevtski proces
A23	Terapevt – brez terapevta ni terapije	Terapevt	/	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces

A24	Ta terapevtska oseba pa je lahko delovni terapevt	Delovni terapevt	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A25	Fizioterapevt	Fizioterapevt	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A26	Psiholog	Psiholog	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A27	Logoped	Logoped	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A28	Socialni delavec	Socialni delavec	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A29	Izobražena oseba, ki ima cilj kaj želi doseči s tem obiskom	Izobražena oseba s jasnim ciljem	/	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A30	Potem pa je še vodnik, ki vodi in usmerja psa skozi terapevtski program	Vodnik, ki usmerja psa	/	Vodnik	Udeleženci	Terapevtski proces
A31	Izobražen in pripravljen terapevtski pes	Izobražen in pripravljen terapevtski pes	/	Terapevtski pes	Udeleženci	Terapevtski proces
A32	Lahko pa ima terapevt izobraženega psa, ki ga vključuje v svoje delo	Terapevt in njegov izobražen pes	Dvojna vloga terapevtske osebe	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A33	Tem primeru pa vodnik odpade, ker je terapevt v dvojni vlogi – v vlogi vodnika in terapevta	Terapevt v vlogi vodnika in terapevta	Dvojna vloga terapevtske osebe	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
A34	Delovnega terapevta, ko smo osredotočeni na gibanje in moramo paziti, da pacient ne pade in da se kaj ne zgodi	Varnost uporabnika in osredotočenost na gibanje	Delovni terapevt	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A35	Psiholog pa ima bolj umirjeno vlogo, on se bolj pogovarja	Pogovor	Psiholog	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A36	Pes pa je prisoten in je zraven uporabnika	Prisotnost zraven uporabnika	/	Vloga	/	Terapevtski pes
A37	Biti mora prijazen	Prijaznost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
A38	Da sprejema in ima rad ljudi, ne glede na to kakšni so in kakšne težave imajo ter od kod izhajajo	Sprejemanje in ljubezen do ljudi ne glede na njihove osebne okoliščine	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
A39	Vsa ta etična načela	Upoštevanje etičnih načel	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
A40	Poleg tega mora	Ljubezen do	Primerne	Osebnostne	/	Primernost

	imeti rad živali	živali	osebne lastnosti	lastnosti		strokovne osebe
A41	Če ne maraš psov ne boš mogel z njimi delat, ali če se jih boji	Ljubezen do psov	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
A42	Pri tem delu moraš biti res sproščen	Sproščenost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
A43	Moraš biti odločen, ker	Odločnost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
A44	Moraš vedeti zakaj boš delal	Vedenje zakaj delaš	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
A45	Strokovnega znanja iz svojega področja	Strokovno znanje	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A46	Vsaj osnove ali kaj več kinološkega znanja	Kinološko znanje	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A47	Moraš vedeti kaj o psih ali kar veliko – kaj določene pasme zmorejo in kaj ne	Znanje o psih	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A48	Da poznaš stresne dejavnike pri psih, ki se lahko pojavijo tekom terapije	Poznavanje za pse stresnih dejavnikov	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A49	Da opaziš spremembe v vedenju, da lahko preprečiš izgorelost psa in poškodbe	Sposobnost poskrbeti za varnost psa	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
A50	Kinološko	Kinološko znanje	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A51	In strokovno znanje	Strokovno znanje	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A52	Vodniki morajo obnavljati status vodnika. Društva jim ga lahko odvzamejo, če niso dejavni	Obnavljanje statusa in aktivno delovanje	/	Pogoji	Vodnik	Vključitev v proces
A53	Če si vodnik pri določenem društvu moraš opravljati ure	Opravljanje ur pri društvu	/	Pogoji	Vodnik	Vključitev v proces
A54	Nihče ne more tega delati - razen strokovne osebe, če ima svojega psa izobraženega psa – mlade upokojenke, študentje, če niso člani določenega	Članstvo v društvu	/	Pogoji	Vodnik	Vključitev v proces

	društva					
A55	Da upoštevajo pravila društva	Upoštevanje pravil društva	/	Pogoji	Vodnik	Vključitev v proces
A56	Sami ne morejo delovati. Tudi ne bodo imeli dovoljenja v institucijah	Članstvo v društvu	/	Pogoji	Vodnik	Vključitev v proces
A57	Petke	Petke	/	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A58	Tačke pomagačke	Tačke pomagačke	/	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A59	Ambasadorji nasmeha	Ambasadorji nasmeha	/	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A60	Kosmati smrčki	Kosmati smrčki	/	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A61	Terapevtski psi pa so domači ljubljenci z dodatnim znanjem	Domači ljubljenci z dodatnim znanjem	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
A62	Te potem enkrat tedensko, enkrat na 14-dni, odvisno od starosti, zmožnosti psa in vodnika, hodijo na eno-urne obiske oziroma terapevtske programe po različnih institucijah	Obiskovanje različnih institucij	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
A63	Tačke pomagačke	Tačke pomagačke	Uri-Soča	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A64	Petke	Petke	Uri-Soča	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A65	Terapevtski program traja od 45-minut do 60-minut	45-60 minut	/	Potek	Značilnosti	Terapevtski proces
A66	To pomeni vmesne postanke	Vmesni postanki	Odmori	Potek	Značilnosti	Terapevtski proces
A67	Ti narediš vedno terapevtski program, da pomisliš najprej na sposobnost uporabnika	Upoštevanje sposobnosti uporabnika	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A68	In tudi na sposobnosti in spretnosti psa, ki ga imaš - zato rabiš kinološko	Upoštevanje sposobnosti psa	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe

	znanje					
A69	In ko pripraviš program, reče cilj današnjega dne je ta	Določitev ciljev	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A70	In za ta cilj bomo delali te naloge in znotraj teh nalog bomo delali še te vaje	Določitev vaj, ki pripeljejo do ciljev	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A71	Pavza, da se lahko pes razbremeni, jaz pa uporabnika preusmerim v drug položaj	Premestitev uporabnika v drug položaj	Delovni terapevt	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A72	Pavza – to pomeni minuta in dve, da gre kuža nekaj spit	Razbremenite v psa	/	Odmori	Potek	Terapevtski proces
A73	Psa uporabljamo recimo tako, da stoji in se ga oseba dotika	Pes stoji, uporabnik se ga dotika	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
A74	Moraš vedet, kdaj pes in uporabnik potrebujeta odmor	Redni odmori	/	Odmori	Potek	Terapevtski proces
A75	Imaš različne načine, kako psa uporabiti. Terapevt potrebuje znanje, da ve na kakšne načine ga bo uporabil in kako ga bo vključil	Znanje o različnih načinih uporabe psa	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A76	Če imam jaz v popoldanskem času svojega pacienta in delava na cilju in ugotovim pri čem ima težave bom jaz vse kar opazim da mu zmanjka, da še ni osvojil, bom probala na tem še delat s psom	Doseganje ciljev rehabilitacije z pomočjo psa	/	/	/	Vloga strokovne osebe
A77	Kreativnost, ki jo moraš kot terapevt imeti	Kreativnost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
A78	Da veš, kako boš uporabil psa, da boš delal na določenem cilju	Znanje o uporabi psa za doseg določenega cilja	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A79	Vedno moraš vedeti kaj je cilj, ne samo cilj terapevtske ure s psom, ampak cilj	Pes kot pripomoček za doseg ciljev rehabilitacije	/	Vloga	/	Terapevtski pes

	v tvoji terapevtski obravnavi z enim pacientom. In pes je »pripomoček« za doseg tega cilja.					
A80	Če oseba že takoj pove, da ima doma psa ali da ima rada pse, ga vprašamo, če bi sodelovali v tem programu.	Povabilo k sodelovanju v primeru izražene ljubezni do psov	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
A81	Pri nas naredimo uvodni intervju in tam ljudje izpostavijo, kaj si želijo	Izpostavitev želja ob prihodu	/	Načrtovanje	/	Vloga uporabnika
A82	Gospa je izpostavila, da bi šla rada na sprehod s svojim psom v domačem okolju. Trenutno je gospa na vozičku in ne more hoditi	Želja po pridobitvi sposobnosti sprehoditi lastnega psa v domačem okolju	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
A83	Napišem program – kako bi delali na tem, da bi ona imela boljše ravnotežje in ne bo potrebovala zunanje opore, ko bo hodila - in kako bi jaz psa uporabila	Način uporabe psa za doseganje uporabnikov ciljev	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A84	Napišem različne vaje, ki jih potem izvajam v terapevtski uri	Določitev vaj, ki pripeljejo do ciljev	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A85	Ko izvedeš program ga tudi oceniš	Ocenjevanje programa	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
A86	Obstaja več testov	Različni testi	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
A87	Ocenjuješ ali je uporabnik pogledal psa, ali se je psa dotaknil	Stik z psom	Opredelitev učinkov	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
A88	Ali si je zapomnil psa po imenu	Zapomnil ime psa	Opredelitev učinkov	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
A89	Procesne spretnosti oziroma kognitivni nivo	Procesne spretnosti	Opredelitev učinkov	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
A90	Si je zapomnil ime vodnika	Zapomnil ime vodnika	Opredelitev učinkov	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe

A91	Test, ki ga je naredila Delta Society – delta test, ki je razdeljen na motorični del in na psihološki vidik.	Delta test	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
A92	Ocenjuješ ali je pokazal stabilnost, ravnotežje, medtem ko je delal s psom	Stabilnost in ravnotežje	Opredelitev učinkov	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
A93	Tudi če nimam napisano jaz vidim razliko	Opazna razlika	/	/	/	Učinki
A94	Kakšna motivacija in vzdržljivost je bila, ko je bil prisoten pes ali ko psa ni	Vzdržljivost	/	Kognitivni/i zobraževalni vidik	/	Učinki
A95	Smo imeli gospoda, ki je bil res utrujen, a je vztrajal do konca in se trudil	Vztrajanje kljub utrujenosti	/	Kognitivni/i zobraževalni vidik	/	Učinki
A96	Vidiš, kako jim je ta oblika terapije motivacijska, smiselna. So drugačni	Motivacija	/	Kognitivni/i zobraževalni vidik	/	Učinki
A97	Najboljši terapevti	Terapevtska vloga	/	Vloga	/	Terapevtski pes
A98	Imajo terapevtsko vlogo	Terapevtska vloga	/	Vloga	/	Terapevtski pes
A99	Nevede pozitivno vplivajo na vse v pacientu	Pozitiven vpliv na vseh področjih	/	/	/	Učinki
A100	Da izrazi željo	Želja	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
A101	Je na tebi kot terapevtu, da ko narediš uvodni intervju, ko spoznaš uporabnika in če ti namigne da ima rad živali in da doma živali, da mu lahko ponudiš tudi to obliko	V skladu z željami in potrebami	/	Izbor uporabnikov	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
A102	Lahko sodeluje kdorkoli izrazi željo	Želja	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
A103	Ima izkušnje z sobivanjem z živalmi	Izkušnje s sobivanjem z živalmi	/	Pogoji	Uporabniki	Vključitev v proces
A10	Ne smejo pa	Bolnišnične	/	Prepoved	Uporabniki	Vključitev v

4	sodelovati kljub izraženi želji, vsi tisti, ki so v izolaciji, zaradi bolnišničnih okužb, saj jih lahko prenesejo na psa	okužbe		sodelovanja		proces
A10 5	Tukaj moramo mi paziti, da psom ne povzročimo dodatnih zdravstvenih težav, to bi bilo neodgovorno od nas	Poskrbeti za zdravstveno varnost psov	/	/	/	Vloga strokovne osebe
A10 6	Pri psu ne, ker so bili vključeni prej	Niso neposredni del načrtovanja terapije s pomočjo psov	Posredna vključenost	Načrtovanje	/	Vloga uporabnikov
A10 7	So pa aktivni del procesa delovne terapije. Tam, ko se pogovorimo, skupaj z njimi določimo težave, ki so njemu zelo pomembne in bi jih rad obravnaval in na podlagi tistih izpostavljenih težav potem naredimo načrt v delovni terapiji. Jaz potem to vpletem v ta program, ki ga napišem sama, ker je tukaj potrebno res široko znanje. Črpam pa iz tistega sodelovanja	Izpostavitev težav, ki jih strokovna oseba vključi v program.	Posredna vključenost	Načrtovanje	/	Vloga uporabnikov
A10 8	Neposredno je še vedno aktiven	Posredna aktivnost	Posredna vključenost	Načrtovanje	/	Vloga uporabnikov
A10 9	Slabosti ni. Če grem samo na obravnavo jih ni	Slabosti ni	Proces	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A11 0	Nisem videla da bi imela negativne učinke na uporabnika	Ni negativnih učinkov	Proces	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A11 1	Pozitivnih učinkov pa je ogromno	Veliko pozitivnih učinkov	/	/	/	Učinki
A11 2	Pa ne govorimo samo o dobrem počutju	Dobro počutje	/	Mentalno zdravje	/	Učinki

A11 3	Govorimo o vsem tem, kar lahko naenkrat delam na različnih področjih	Vplivanje na več področjih hkrati	/	Prednosti	/	Prednosti in slabosti
A11 4	Več bo komunikacije, saj bo pacient ogovarjal psa in razmišljal o psu	Komunikacija s psom	/	Socialni vidik	/	Učinki
A11 5	Komunikacija tudi z vodnikom	Komunikacija z vodnikom	/	Socialni vidik	/	Učinki
A11 6	Socialni kontakt	Socialni kontakt	/	Socialni vidik	/	Učinki
A11 7	Več področij hkrati, čeprav je poudarek na enem. Zajamem pa tudi druge in zaradi tega je ta terapija hitrejša, učinkovitejša in bolj življenjska	Hitrejša, učinkovitejša in bolj življenjska oblika terapija	/	Prednosti	/	Prednosti in slabosti
A11 8	Je razlika ali je seganje proti tlom ali seganje proti živemu bitju	Prisotnost živega bitja	/	Prednosti	/	Prednosti in slabosti
A11 9	Sproščajo se tudi hormoni sreče, ki še dodatno vplivajo na samo počutje uporabnika	Sproščanje hormonov sreče	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
A12 0	Ogromno pozitivnih učinkov	Veliko pozitivnih učinkov	/	/	/	Učinki
A12 1	Negativnih v sami obliki terapije ni	Ni slabosti	Proces	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A12 2	So pa organizacijske slabosti	Organizacijske slabosti	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A12 3	Če hočeš delati tako obliko terapije je potreben čas	Premalo časa	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A12 4	Ta oblika še ni tako cenjena	Ni dovolj priznana oblika	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A12 5	Je organizacijsko težko dobiti dovolj psov	Premalo terapevtskih psov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A12 6	Terapijo bi radi imeli v našem delovnem času, seveda pa so vodniki v službah in ne preostane drugega kot da so terapije popoldan	Neskladje v izvajanju terapij in delovnem času vodnikov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A12	Sistem še ni	Ni dovolj	/	Slabosti	/	Prednosti in

7	naravnano, da bi lahko bilo drugače organizirano, ni še tako priznana oblika	priznana oblika				slabosti
A12 8	Vsi vidijo da je fajn, dobra, kaj več pa se še ni zgodilo, da bi bila bolj priznana v Sloveniji	Ni dovolj priznana oblika	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A12 9	Da bi dobili ekstra plačilo	Ekstra plačilo	Potrebne spremembe	Prihodnost	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 0	Da bi zavarovalnica krila, da bi lahko delalo več delovnih terapevtov na tem področju	Kritje s strani zavarovalnice	Potrebne spremembe	Prihodnost	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 1	Več časa za pripravo	Več časa	Potrebne spremembe	Prihodnost	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 2	Delali bi z več psi, ker bi lahko sami izobrazili določene pse in ljudi	Več psov	Potrebne spremembe	Prihodnost	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 3	Ko smo mi začeli 2005 s tem delom smo morali izobraževati od tajnice naprej, kaj je ta oblika	Izobraževanje okolice o tej vrsti terapije	Način	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 4	Borili smo se, da so se institucije odprle za izvajanje terapije	Pripeljati pse v institucije	Težave	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 5	Na začetku je bilo več psov kot institucij	Več psov kot institucij	Težave	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 6	Veliko je bilo vodnikov, ki so bili zainteresirani za dodatno izobrazbo, za treniranje psov	Velika zainteresiranost vodnikov	Način	Začetki		Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 7	Več je institucij in premalo vodnikov	Več institucij kot vodnikov	Težave	Danes	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13 8	Covid je prispeval, ker vodniki niso mogli delati, marsikoga je minilo, psi so se postarali	Covid	Težave	Danes	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A13	Na začetku smo	Borba za	Težave	Začetki	/	Terapija s

9	se borili tudi za vzpostavitev društev in pravil v društvih	vzpostavitev društev in pravil				pomočjo psov v Sloveniji
A14 0	Zdaj potrebujemo en velik sistemski premik	Velik sistemski premik	Potrebne spremembe	Prihodnost	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A14 1	Prej je bilo začeti s tem, s to obliko, da je dostopna	Dostopnost terapije	Težave	Začetki	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A14 2	Zdaj pa jo nadgradit, kako jo naredit še bolj dostopno	Večja dostopnost terapije	Potrebne spremembe	Prihodnost	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A14 3	In še bolj strokovno	Večja strokovnost terapije	Potrebne spremembe	Prihodnost	/	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
A14 4	Se menja oblika aktivnosti in terapije	Razumevanje pojma	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A14 5	Pri terapiji imaš program, točno veš za kaj boš imel psa in kako ga boš uporabil. Vse kar imaš more biti smiselno in povezano s ciljem	Točno določen program, smiselnost, cilji	/	/	/	Terapevtski proces
A14 6	V Sloveniji je razumevanje pojma prave terapije s pomočjo psov še vedno problem	Razumevanje pojma	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
A14 7	Vsaka strokovna oseba, ki ima dovolj znanja o svoji stroki in ko ve točno kaj želi, lahko umesti psa noter	Strokovno znanje	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A14 8	Vedno moraš pristopiti individualno	Individualni pristop	/	Pristopi	/	Socialno delo
A14 9	Pri vsakem, ki ti iz socialnega dela opaziš kakšen problem je, lahko rečeš tole težavo imam, jo bova probala rešiti preko psa	Reševanje socialno-delovnih problemov preko psa	/	Vloga terapije	/	Socialno delo
A15 0	Terapija s pomočjo psov velik doprinos v socialnem delu, samo socialni delavec mora vedeti kaj in kako	Doprinos k socialnemu delu	/	Vloga terapije	/	Socialno delo

A15 1	Vključevanje v okolje. Če je kdo, ki se ne znajde v okolju, ki nima socialnih stikov ali se jih boji navezat. Pa uporabiš psa. Dokazano je, da ko greš s psom ven imaš spontane pogovore – te ogovorijo, povprašajo o psu. Že s tem se pridobivaš kontakte, premagaš strah, ker zaupaš psu	Pomoč pri vključevanju v okolje	/	Vloga terapije	/	Socialno delo
A15 2	Ovisno od težav uporabnika	Upoštevanje uporabnikovih težav	/	Pristopi	/	Socialno delo
A15 3	Kot strokovna oseba moraš res dobro poznati svojo stroko, tudi principe, kako bi probleme reševala brez psa in kako ga potem umestiti noter	Poznavanje lastne stroke, principov in umestitev psa v reševanje problemov	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
A15 4	Vsa strokovna oseba lahko to naredi, samo mora imeti ljubezen do psov,	Ljubezen do psov	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces
A15 5	Ljubezen do svojega poklica	Ljubezen do svojega poklica	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces

Intervju B:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Propozicija
B1	Nadrejena me je vprašala, če bi se vključila v terapijo s pomočjo psa.	Povabilo nadrejenih	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces
B2	Jaz sem rekla ja, da bi sodelovala	Želja po sodelovanju	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces

B3	Zaposlena sem na nevrološkem oddelku.	Nevrološki oddelek	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B4	Tam so pacienti zelo raznoliki z veliko težavami	Raznolikost uporabnikov in njihovih težav	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B5	Na gibalnem področju	Težave na gibalnem področju	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B6	Na kognitivnem	Težave na kognitivnem področju	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B7	Emocionalnem	Težave na emocionalnem področju	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B8	Govornem	Težave na govornem področju	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B9	Vse je skupek. Nikoli se ne moreš izolirati	Skupek različnih problemov	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B10	Je težko postaviti samo en cilj oziroma se cilji lahko spremenijo, tudi med samo uro. Na primer zaradi tega, ker je utrujen	Sprememba ciljev med samo uro zaradi utrujenosti	/	Težave	Potek	Terapevtski proces
B11	Utrudljivost je pri nevroloških bolnikih zelo pogosta motnja. Je nek skupni imenovalec	Utrudljivost kot skupni imenovalec	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B12	Največkrat je utrudljivost v ospredju in takrat moramo spremeniti način dela.	Sprememba načina dela zaradi utrudljivosti uporabnika	/	Težave	Potek	Terapevtski proces
B13	Namesto na gibalnem področju začnemo pri govornih aktivnostih..	Sprememba vrstnega dela aktivnosti	/	Težave	Potek	Terapevtski proces
B14	Plan naredimo skupaj s fizioterapevtkami	Priprava plana skupaj s fizioterapevtkami	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B15	Zmenimo se, katera bi imela katerega pacienta, ki jih opazujemo že prej v terapiji	Določitev strokovne osebe uporabnikom	/	Izbor uporabnikov	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B16	Paciente vprašamo ali so	Želja	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces

	pripravljeni sodelovati					
B17	Če imajo radi pse	Ljubezen do psov	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
B18	Če jim je to v veselje	Vesetje	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
B19	Se odločimo katere paciente, kdo bo s katerim delal	Izbira uporabnikov	/	Izbor uporabnikov	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B20	Vključimo tudi logopede,	Logoped	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
B21	Psihologe,	Psiholog	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
B22	Najpogosteje smo pa delovni terapevti	Delovni terapevt	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
B23	Fizioterapevti	Fizioterapevt	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
B24	Cilje si določimo na podlagi rehabilitacijskega cilja.	Določitev ciljev na podlagi rehabilitacijskega cilja	/	/	Cilji	Terapevtski proces
B25	Tukaj je rehabilitacija in terapija s pomočjo psa je dodatna terapija, ki pripomore k izboljšanju rehabilitacije	Terapija s pomočjo psa kot dodatna terapija rehabilitacije	/	/	Značilnosti	Terapevtski proces
B26	Vse je doprinos do izboljšanja	Vse doprinos k izboljšanju	/	/	/	Učinki
B27	Na motoričnem področju	Motorika	/	Telesni vidik	/	Učinki
B28	Na kognitivnih – mi rečemo procesnih – spretnostih	Kognitivne/procesne spretnosti	/	Kognitivni/i zobraževalni vidik	/	Učinki
B29	Motoričnih spretnostih	Motorika	/	Telesni vidik	/	Učinki
B30	Za konkretno aktivnost je zelo odvisno kakšnega pacienta imaš pred sabo	Konkretna aktivnost odvisna od uporabnika	/	/	Tehnike dela	Terapevtski proces
B31	Kako bi kučka počesal	Počesati psa	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B32	Mu pripel povodec	Pripeti povodec	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B33	Mu pripravil hrano	Pripraviti hrano	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B34	Za trening presedanja se lahko pacient presede na mizo, kuža pa se postavi pred njega	Trening presedanja – pacient se presede, pes stoji pred njim	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces

B35	Lahko če je seganje, kuža bolj oddaljen, pa potem proba ga pacient doseči najprej z eno, potem drugo roko	Seganje proti psu	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B36	Če ima povišan tonus lahko tudi samo polaga roke, če se tako sprosti	Polaganje rok	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B37	Mi imamo bolj poškodbe glave	Poškodbe glave	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B38	Terapevtski pari imajo velikokrat že pripravljene kartice z vprašanji	Kartice z vprašanji	/	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B39	Pacient prebere kaj piše na kartici in potem skuša odgovoriti na naša vprašanja	Branje kartic in odgovarjanje na vprašanja	/	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B40	Če ve ve, če ne skupaj razmišljamo	Spodbuda pri razmišljanju	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
B41	Da nima občutka, da je manjvreden, ker nečesa ne ve	Odpravljanje občutka manjvrednosti zaradi neznanja	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
B42	Če je naslednjič spet vključen v terapijo se lahko na ta način preveri spomin, če si je zapomnil od prejšnjega srečanja	Preverjanje spomina na naslednjem srečanju	/	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
B43	Pri nas pri terapiji so velikokrat zelo zadržani, kar je logično. Pred tabo je tuj človek, s katerim se moraš pogovarjat o zelo osebnih stvareh. Ampak, če je kuža se pa zelo radi odprejo	Manjša zadržanost	/	Socialni vidik	/	Učinki
B44	Tudi v navadni terapiji vidijo, da ti nisi »zatežena« oseba, ampak se ti bolj odprejo in mi tudi na način lažje pridemo do človeka	Večje zaupanje strokovni osebi	/	Socialni vidik	/	Učinki
B45	Imeti mora zelo	Strokovno	/	Znanja	/	Primernost

	širok spekter znanj iz svojega področja	znanje				strokovne osebe
B46	Širok pogled na življenje	Širok pogled na življenje	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B47	Da znaš potem preusmeriti pozornost	Sposobnost preusmeriti pozornost	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
B48	Moraš poznati tudi področje kinologije	Kinološko znanje	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
B49	In vedenja psa. Da veš kaj pričakovati in kako se pes obnaša – da veš zakaj tam stoji in zakaj je sedel	Znanje o psih	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
B50	Sodelavka na srečo organizira delavnice	Delavnica	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
B51	Jaz sem se morala sama	Sama se je pozanimala	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
B52	Šele nekaj let kasneje je bila organizirana delavnica in sem dobila širši pogled	Delavnica	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
B53	Me je pa vpeljala sodelavka z besedami »saj ni nič posebnega, pridi zraven in boš videla, je »ful dobr	Sodelavke	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
B54	Pes že sam po sebi ena blazinica, ki dobro vpliva na pacienta, uporabnika	Blazinica, ki dobro vpliva na uporabnika	/	Vloga	/	Terapevtski pes
B55	Empatična more biti tudi	Empatija	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B56	Imeti mora čut za ljudi	Čut za ljudi	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B57	In živali	Občutek za živali	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B58	Ne sme biti preveč zadržana	Zadržanost	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B59	Neprilagodljiva	Neprilagodljivost	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B60	Ker moraš nekako znati	Znati pristopiti do človeka	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe

	pristopit do človeka					
B61	Pozdravit	Komunikacija z uporabnikom	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B62	Nekaj moraš reči, da navežeš pogovor – tudi če o kako je danes lepo vreme, kako lep kuža	Komunikacija z uporabnikom	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B63	Da je pacientu lažje, da se lažje odpre in da mu nič ni treba znati na terapiji s psi. Pridejo in jih skrbi, kako bodo oni to. Povedati jim, da nič ne rabijo, da morajo samo uživati	Pomiritev uporabnika glede njegovih skrbi	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B64	Strokovnjaki se moramo pripraviti	Priprava	/	/	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B65	Je pa široko področje, zato je odvisno kdo je pred tabo	Konkretna aktivnost odvisna od uporabnika	/	/	Tehnike dela	Terapevtski proces
B66	Moraš se pripraviti, moraš vedeti zakaj si dal neko aktivnost v tistem trenutku, kaj želiš pri pacientu doseči	Priprava	/	/	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B67	Moraš pa biti toliko prilagodljiv, da če veš da mu ne gre, ne da na vsak način to moramo, ker potem nastane napet odnos – terapija ni več terapevtska ampak prisila	Prilagodljivost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B68	Terapija more biti tudi malo vesela, zabavna	Zabavna in vesela	/	/	Značilnosti	Terapevtski proces
B69	Terapija s psi je, da si bolj vesel. Kljub terapevtskim ciljem, ki si jih zadaš more biti sproščujoča	Sproščujoča	/	/	Značilnosti	Terapevtski proces
B70	Same pozitivne	Pozitivne izkušnje	/	Pozitivne izkušnje	/	Izkušnje

B71	Pacient je rekel: tega pa ne morem, tega pa ne bi	Pacient ni želel sodelovati	/	Negativne izkušnje	/	Izkušnje
B72	Prilagodljiv moraš biti kot terapevt	Prilagodljivost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B73	Potrpežljivost	Potrpežljivost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
B74	Velikokrat se zgodi tudi, da si pacienti v zadnjem trenutku premislijo ali dobijo obiske	Pacienti si premislijo ali dobijo obiske	/	Negativne izkušnje	/	Izkušnje
B75	Ima pravico reči ne bom	Pravica do zavrnitve sodelovanja	/	/	Uporabniki	Vključitev v proces
B76	Pes kot da je en pripomoček, čeprav ni, ker je živ in to tudi upoštevaš. Psi uporabiš kot pripomoček	Pes kot pripomoček	/	Vloga	/	Terapevtski pes
B77	Pri nas eno uro	Ena ura	/	/	Potek	Terapevtski proces
B78	Ker so nevrološki bolniki in imajo pogosto težave z koncentracijo, pozornostjo in utrudljivostjo	Težave z koncentracijo, pozornostjo in utrudljivostjo	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
B79	Se na pol ure zamenjata – v eni uri imamo dva pacienta	Dva pacienta v eni uri	/	/	Potek	Terapevtski proces
B80	Najprej je prvi stik, seznanitev z vodnikom - da se predstavi in predstavi kužka. Potem gremo proti ciljem. Na koncu da se poslovita	Prvi stik z vodnikom in psom, sledenje ciljem, slovo	/	/	Potek	Terapevtski proces
B81	Ljudi vprašamo ali jim je bilo všeč ali bi kaj spremenili, vprašamo ali bi tudi naslednjič prišli – naredimo načrte za naprej	Vprašanje uporabnikov o mnenju in načrti za naprej	/	/	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
B82	Če se da pacienta vključimo večkrat, se pa zgodi tudi da je samo enkrat, če vidimo namen v	Večkratna ali enkratna vključitev uporabnika	/	/	Značilnosti	Terapevtski proces

	temu					
B83	Da	Planiranje srečanj sproti	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B84	Ne s slovenijo	Ni stikov v sloveniji	/	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
B85	Ne s tujino	Ni stikov	/	Tujina	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
B86	Sodelujemo pa z društvom tačke pomagačke	Tačke pomagačke	Uri-Soča	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
B87	To se me zmenimo pred terapijo, ko vidimo kateri psi bodo prišli	Strokovni delavci sami določijo	/	Določitev terapevtskega psa uporabnikom	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B88	Imamo minimalno odzivnega pacienta in rečemo aha ta kuža je majhen, kaj če bi tega majhnega psa dali njemu, da mu gre lahko v naročje, da ga bo lažje probal doseči	Minimalno odziven uporabnik – majhen pes, ki ga lahko vzame v naročje	/	Določitev terapevtskega psa uporabnikom	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B89	Karakterno pse bolj spoznamo, ko že več časa delamo z nekaterimi	Karakterno poznavanje psov	/	/	/	Vloga strokovne osebe
B90	Ponavadi hodijo stalni	Stalni terapevtski psi	/	/	Značilnosti	Terapevtski proces
B91	Smo recimo vedeli kateri kuža je živahen. Pa imamo pacienta pri katerem moramo slediti gibanju in pa recimo da ima tudi on doma psa, ki ga mora peljati na sprehod	Uporabnik dela na gibanju – živahen kuža	/	Določitev terapevtskega psa uporabnikom	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B92	Če je uporabnik bolj upočasnen izberemo bolj umirjenega kužka, saj potrebuje več časa in tudi kuža more biti bolj potrpežljiv	Upočasnen uporabnik – umirjen in potrpežljiv pes	/	Določitev terapevtskega psa uporabnikom	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B93	Ne in tudi v naprej ne vemo kaj bo zaradi financ in testov	Negotova prihodnost zaradi financ in testov	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti

B94	Terapija stane 7 eur	Terapija stane 7 eur	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
B95	Vodniki, pari prihajajo prostovoljno	Vodniki prihajajo prostovoljno	/	/	Značilnosti	Terapevtski proces
B96	Testi za vstop	Testi z vstop v institucije	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
B97	Je res »fajn«	Je »fajn«	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
B98	Pes ima svoje karakterne prednosti in sposobnosti. Pes takšen kot je vedno pozitivno vpliva na ljudi okrog sebe	Karakterne prednosti in sposobnosti	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
B99	Ko je v prostoru pes, bodo ljudje gledali tistega psa, kaj počne, kako se vede, ga občudovali	Pes pritegne pozornost	/	Vloga	/	Terapevtski pes
B100	Oseba more biti za psa. Če tega nima v sebi potem mu je to »brezveze« in takih ne vključimo v terapijo	Ljubezen do psov	/	Pogoji	Uporabniki	Vključitev v proces
B101	Tiste, ki imajo strah pa po drugi strani skušamo spodbuditi	Spodbuda uporabnikov k udeležbi	/	Izbor uporabnikov	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B102	Psi tisti, ki so vedno veseli, se ne obremenjujejo s tem kakšen si ti	Se ne obremenjujejo s tem kakšen si	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
B103	Da tudi to se dogaja. Seveda če je prostor potem ga v naslednji uri vključimo	Želja	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
B104	Tukaj je problem z organizacijo. Število psov je omejeno	Premalo terapevtskih psov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
B105	Pred korono smo imeli 3 pse, kar pomeni da se je v tisti uri lahko izmenjalo 6 pacientov – vsak par je imel dva	3 psi in 6 pacientov v eni uri – vsak terapevtski par dva pacienta	/	/	Potek	Terapevtski proces
B106	Imeli enkrat na teden	Enkrat na teden	/	/	Potek	Terapevtski proces
B107	Ne, tukaj pri nas ne. Verjetno jih nismo videli v	Ne vidijo jih v vlogi terapevtov	/	Predstave drugih strokovno socialnem	/	Socialno delo

	vlogi terapevtov			delu		
B108	Največkrat se vključi logopede	Logoped	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
B109	Psihologe	Psiholog	Stroke	Terapevtska oseba	Udeleženci	Terapevtski proces
B110	Psihologi delajo na emocijah	Emocije	Psiholog	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B111	Predstavo o socialnih delavcih, da urejajo razne vloge, delajo na denarnih nadomestilih	Predstave, da urejajo vloge in delajo na denarnih nadomestilih	/	Predstave drugih strok o socialnem delu	/	Socialno delo
B112	Na koncu je evalvacija, ki poteka preko pogovora	Evalvacija preko pogovora	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
B113	Ne rečemo ali so bili cilji doseženi ali ne	Ne preverjajo ali bili cilji doseženi	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
B114	Ljudi sprašujemo ali jim je bilo všeč ali bi kaj spremenili	Spraševanju uporabnikov o mnenju	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
B115	Ubistvu ne preverjamo ciljev	Ne preverjajo ali bili cilji doseženi	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
B116	Terapija je dodatna terapija, ki pripomore k celotnemu izidu rehabilitacije	Terapija s pomočjo psa kot dodatna terapija rehabilitacije	/	/	/	Terapevtski proces
B117	Opazujemo napredek v smislu razpoloženja	Izboljšanje razpoloženja	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
B118	Se vidi razlika in tudi naslednji dan na terapiji	Opazna razlika	/	/	/	Učinki
B119	So bolj sproščeni	Sproščenost	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
B120	Veseli	Veselje	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
B121	Pes jih motivira za naprej	Motivacija	/	Kognitivni/i zobraževalni vidik	/	Učinki
B122	Je koristna iz paciente in za nas terapevte	Koristna za paciente in terapevte	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
B123	In radi sodelujemo	Radi sodelujejo	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
B124	Za nas je sproščujoča	Sproščujoča	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
B125	Vprašamo jih ali	Povabilo k	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces

	so pripravljeni sodelovati	sodelovanju				
B126	Povemo, kako to poteka znotraj teh aktivnosti	Poučitev uporabnikov o poteku terapevtskega procesa	/	/	/	Vloga strokovne osebe
B127	Ker pacient je utrudljiv in zato razdelimo na manjše aktivnosti – da ni samo gibalno, ampak da je tudi v sede	Razdelitev aktivnosti na manjše aktivnosti	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B128	In če ne more več z rokami, delaš na govoru, kogniciji. Odvisno od ovire	Sprememba vaj v primeru utrujenosti uporabnika	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B129	Vodenje pacienta	Vodenje pacienta	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B130	Da previdiš položaj in kako pacient najbolje dostopa do psa	Predvidevanje položaja uporabnika in dostopa do psa	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
B131	Izboljšanje razpoloženja	Izboljšanje razpoloženja	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
B132	V terapiji naslednje dneve niso bili več tako zadržani	Manjša zadržanost	/	Socialni vidik	/	Učinki
B133	Ker so tudi tebe spoznali v drugačni vlogi na način in da jim želiš pomagat	Terapevta spoznali v drugačni vlogi in da jim želi pomagat	/	Socialni vidik	/	Učinki
B134	Več so ti povedali o sebi in si dobil širšo sliko o njih ne z namenom obsojanja, ampak kako jim pomagat, da čim bolj kvalitetno zaživijo	Uporabniki več povedo o sebi – širša slika	/	Socialni vidik	/	Učinki
B135	Terapija je sproščujoča	Sproščujoča	/	/	Značilnosti	Terapevtski proces
B136	Se vsi usmerijo v psa in ga hočejo prijet – spodbudi človeka k dejavnostim	Pes spodbudi človeka k dejavnostim	/	Vloga	/	Terapevtski pes
B137	Slabosti pa so vsa ta organizacija	Organizacijske slabosti	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
B138	Da poiščeš primerne paciente, ker ena interakcija s psi more biti in pa da	Iskanje primernih pacientov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti

	pacienti nenapovedano odpovejo, ker se jim ne da, ker so utrjeni, ker so dobili obiske					
B139	Vsaka stroka lahko izvaja terapijo s psom, samo poznati moraš področje	Poznavanje področja terapije s pomočjo psov	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe

Intervju C:

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Propozicija
C1	V VDC sem želela uvesti terapijo s pomočjo psov	Želja po uvedbi terapije s pomočjo psov v VDC	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces
C2	Če nimaš usposabljanja ne gre	Usposabljanje	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces
C3	Rabiš potrdilo	Potrdilo	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces
C4	Sem kontaktirala društvo tačke pomagačke, ki redno izvajajo usposabljanja	Usposabljanje	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces
C5	Se udeležila 2- dnevnega izobraževanja	Izobraževanje	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces
C6	Dobila licenco	Licenca	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces
C7	V času epidemije nismo izvajali terapij, saj je bil VDC zaprt	Neizvajanje terapij v času epidemije	/	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
C8	Strokovna oseba mora dobro poznati uporabnike, saj lahko samo na ta način načrtuje potek same terapije	Dobro poznavanje uporabnikov	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
C9	Da veš na katerih področjih uporabnik potrebuje izboljšanje	Dobro poznavanje uporabnikovih šibkih področij	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
C10	Da krepiš primanjkljaje	Krepitev primanjkljajev	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe

		uporabnikov				
C11	Osebnostno pa mora biti strokovna oseba empatična	Empatija	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
C12	Umirjena	Umirjenost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
C13	Znati mora aktivno poslušati	Aktivno poslušanje	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
C14	Tisti, ki izhaja iz sebe in ne iz uporabnikov	Izhajanje iz sebe	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
C15	Uporabnik mora biti v ospredju	Uporabnik je v ospredju	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
C16	Strokovna oseba mora najprej gledati nanj in njegove potrebe, se mu po potrebi prilagajati	Prilagajanje potrebam uporabnika	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
C17	Enkrat mesečno	Enkrat mesečno	/	/	Potek	Terapevtski proces
C18	Težava je, ker je malo terapevtskih parov – torej pes in vodnik	Premalo terapevtskih parov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
C19	Storitev lahko izvajamo samo v dopoldanskem času in takrat so vodniki še v službi. Ker seveda terapijo izvajajo prostovoljno in v prostem času.	Neskladje v izvajanju terapij in delovnem času vodnikov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
C20	Je kužkov malo	Premalo terapevtskih psov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
C21	Ja in uporabniki so navajeni na njih	Stalni terapevtski pari	/	/	Potek	Terapevtski proces
C22	Terapijo, ki je ena na ena in individualna	Individualna terapija	/	/	Potek	Terapevtski proces
C23	Jaz sestavim konkreten program	Sestava programa	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C24	Ga vnaprej pošljem vodnici psa, da se pripravi	Posredovanje programa vodniku psa	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C25	V ospredju tega programa so cilji	Cilji v ospredju programa	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C26	Po koncu napišem	Zapis evalvacije	/	Evalvacija	Po terapevtski	Vloga strokovne osebe

	evalvacijo.				uri	
C27	Zapišem ali so cilji doseženi, zakaj niso, če niso, kaj bi lahko bilo boljše	Zapis o dosegu ciljev in možnostih izboljšav	/	Evalvacija	Po terapevtski uri	Vloga strokovne osebe
C28	Nobenega ne silimo	Prostovoljna vključitev	/	Pogoji	Uporabniki	Vključitev v proces
C30	Sami izrazijo željo	Želja	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
C31	Dobimo soglasje od staršev	Soglasje od staršev	/	Pogoji	Uporabniki	Vključitev v proces
C32	Sama izberem v skladu z željami in potrebami kdo bo sodeloval	V skladu z željami in potrebami	/	Izbor uporabnikov	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C32	Terapevtska ura pri nas poteka eno uro, a se uporabniki zamenjajo na 30 min, tako da sta vključena dva uporabnika	30-minutna terapevtska ura	/	/	Potek	Terapevtski proces
C33	Zelo veliko terapevtsko vlogo	Velika terapevtska vloga	/	Vloga	/	Terapevtski pes
C34	Uporabnik se ob psu zelo umiri	Umiritev uporabnika	/	Vloga	/	Terapevtski pes
C35	Je zaupnik	Zaupnik	/	Vloga	/	Terapevtski pes
C36	Dober poslušalec	Dober poslušalec	/	Vloga	/	Terapevtski pes
C37	Spodbudno	Spodbudno	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
C38	Je »fajn« na vseh področjih (motorično, kognitivno, govorno..)	»fajn« na vseh področjih	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
C39	Koristna je za vso populacijo – ljudi z posebnimi potrebami, starejše, otroke..	Koristna za vse populacije	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
C40	Nekih slabosti ne vidim	Ni slabosti	Proces	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
C41	Ni dovolj terapevtskih parov	Premalo terapevtskih parov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
C42	Je težko dobit psa	Premalo terapevtskih psov	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
C43	Predvsem je v Sloveniji težko dobiti društva, ki se ukvarjajo s	Premalo društev, ki se ukvarjajo s terapijo	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti

	terapijo, ker se večina društev osredotoča na aktivnosti in družabništvo in ne izvajajo terapije – tačke pomagačke so izjema					
C44	Drugače pa vidim same prednosti. Tudi če ni nekih vidnih izboljšav. Jaz vidim samo premike na boljše, kar je tudi namen terapije	Premiki na boljše	/	Prednosti	/	Prednosti in slabosti
C45	Priprava programa ure	Sestava programa	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C46	Priprava pripomočkov – o tem se dogovorim skupaj z vodnico	Priprava pripomočkov v dogovoru z vodnico	/	Pripomočki	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C47	Pripomočki so kakšni stožci	Stožci	/	Pripomočki	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C48	Obroči	Obroči	/	Pripomočki	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C49	Sami kaj naredimo za miselne aktivnosti	Pripomočki za miselne aktivnosti	/	Pripomočki	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C50	Žogice	Žogice	/	Pripomočki	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C51	Igrače	Igrače	/	Pripomočki	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C52	Vodim celotno uro	Vodenje terapevtske ure	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C53	Dajem navodila, vodnik s psom mi pa sledi	Dajanje navodil	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
C54	Uporabnica je imela hud strah pred psi, ni se jim upala približat. Tukaj vidim napredek, saj sedaj sodeluje na urah	Premagati strah	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
C55	Pri nas so dokaj samostojni	Samostojnost	/	Motnje v duševnem	/	Področje oviranosti

	uporabniki			razvoju		
C56	Delamo na področjih premagovanja strahu	Premagati strah	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
C57	Na socialnih veščinah – komunikacija	Socialne veščine in komunikacija	/	Socialni vidik	/	Učinki
C58	Nerazločna artikulacija	Zmanjšanje nerazločne artikulacije	/	Govor	/	Učinki
C59	Govor	Govor	/	Govor	/	Učinki
C60	Umirjenost	Umirjenost	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
C61	V načrtovanje samo je lahko vključen.	Posredna vključenost v načrtovanje	/	Načrtovanje	/	Vloga uporabnika v terapevtskem procesu
C62	Z vsakim uporabnikom imamo narejen osebni, individualiziran načrt	Individualiziran načrt	/	Načrtovanje	/	Vloga uporabnika v terapevtskem procesu
C63	Lahko pove, kakšne ima cilje in na katerih področjih si želi napredovati. Te cilje lahko vključim v terapevtsko uro s psom.	Izpostavitev osebnih ciljev v individualiziranem načrtu	/	Načrtovanje	/	Vloga uporabnika v terapevtskem procesu
C64	Je terapija pripomoček k izpolnitvi uporabnikovih ciljev	Terapija kot pripomoček k izpolnitvi uporabnikovih ciljev	/	Prednosti	/	Prednosti in slabosti
C65	Vzpostavljane delovnega odnosa	Vzpostavitev delovnega odnosa	/	Pristopi	/	Socialno delo
C66	Ti greš v ta proces	Proces	/	Pristopi	/	Socialno delo
C67	Na začetku skleneš dogovor o sodelovanju	Dogovor o sodelovanju	/	Pristopi	/	Socialno delo
C68	Opredeliš čas, cilje, vlogo uporabnika in tvojo vlogo ter vlogo terapevtskega psa	Opredelitev časa, ciljev in vloge udeležencev	/	Pristopi	/	Socialno delo
C69	Pomembna je etika udeležencev	Etika udeležencev	/	Pristopi	/	Socialno delo
C70	Na koncu refleksija	Refleksija	/	Pristopi	/	Socialno delo
C71	Izhajamo iz perspektive moči	Perspektiva moči	/	Pristopi	/	Socialno delo

	uporabnika					
C72	Prav tako smo usmerjeni v sedanjost	Usmerjenost v sedanjost	/	Pristopi	/	Socialno delo

Intervju D

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Propozicija
D1	Na način kot terapijo izvajamo tukaj, preko naše delovne terapevtke	Preko delovne terapevtke	/	Seznanitev	Strokovna oseba	Vključitev v proces
D2	Kot prostovoljka sem delala na društvu slepih in slabovidnih	Društvo slepih in slabovidnih	/	Seznanitev	Strokovna oseba	Vključitev v proces
D3	Je žival lahko ena od olajševalnih, razbremenilnih elementov pri terapijah	Žival kot olajševalni in razbremenilni element terapije	/	Vloga	/	Terapevtski pes
D4	So k nam na Sočo občasno prihajale tačke pomagačke	Tačke pomagačke	Uri-Soča	Slovenija	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
D5	Deklica zelo bala kužkov. Šlo je za primarni strah. Nevarno je bilo, da bi, ko bi zagledala kužka, skočila na glavno cesto	Želja premagati primarni strah pred psi	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
D6	Da se strah pred kužki postopoma zmanjša z tehnikami	Zmanjšanje strahu pred psi z tehnikami	/	/	Cilji	Terapevtski proces
D7	Midve sva tudi naredili cel načrt kako in kaj, do katere točke	Priprava načrta	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D8	Je usklajenost zelo pomembna	Pomembna usklajenost med vodnikom in	/	/	Potek	Terapevtski proces

		strokovno osebo				
D9	Je bilo zelo pomembno da sva midve z xx usklajeni, da xx razume kaj jaz počnem, ko se je potem z kužkom približevala	Pomembno razumevanje dela med vodnikom in strokovno osebo	/	/	Potek	Terapevtski proces
D10	Vidiva eno skupno prihodnost v sodelovanju socialnega dela in terapevtskih kužkov	Skupna prihodnost socialnega dela in terapevtskih psov	/	/	/	Socialno delo
D11	Posebej nekdo ki ima terapevtskega kužka in jaz posebej kot socialna delavka oz. Psihoterapevtka	Prisotnost strokovne osebe in vodnika	/	/	Potek	Terapevtski proces
D12	Je nekdo ki je osredotočen na vodenje procesa in končni cilj	Osredotočenost na vodenje in končni cilj	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D13	Hkrati moraš opazovati kužka in kako se odziva ter deklico in da se vnese primerne vaje	Hkratno opazovanje uporabnika in psa	/	/	Potek	Terapevtski proces
D14	Z xx sva prej sestavili primeren načrt nekih postopnih korakov	Priprava načrta z postopnimi koraki	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D15	Delno sva prilagajali	Sprotno prilaganje načrta	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D16	Tudi kuža mora biti pripravljen na to kar ga čaka	Priprava psa na terapijo	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
D17	Obvezno	Obvezna prisotnost vodnika	/	/	Potek	Terapevtski proces
D18	Strpnost	Strpnost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D19	Sprejemanje drugačnosti	Sprejemanje drugačnosti	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe

D20	Karakterno predvsem da je miren človek	Umirjenost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D21	Bistvo je da sam ne sevaš nevrotične energije	Nevrotična Energija	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D22	Biti moraš izjemno potrpežljiv	Potrpežljivost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D23	Da nisi agresiven	Agresivnost	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D24	Da se znaš spoprijemat če kdaj ne gre po tvojem planu	Prilagodljivost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D25	Da psa tretiraš kot živo bitje, ki ima svoje občutke, bolečine, ne kot predmet za dosego nečesa	Dojemanje psa kot živega bitja	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D26	Moraš biti pozoren	Pozornost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D27	Nujno so potrebna znanja iz terapije s pomočjo psov	Poznavanje področja terapije s pomočjo psov	/	Znanja	/	Primernost strokovne osebe
D28	Če hoče biti vodnik, da opravi vsaj klasično šolanje za kužka	Klasično šolanje psa	/	Pogoji	Vodnik	Vključitev v proces
D29	Bistvo je, da se upošteva karakter kužka	Upoštevanje karakterja psa	/	Določitev terapevtskega a psa uporabnikom	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D30	Če ti vidiš, da je pes ekstremno živahen, ga ne moraš uporabljati pri otrocih s posebnimi potrebami, ki se hitro lahko preveč vznemirijo. Tudi pri odraslih z posebnimi potrebami n.	Živahnega psa ne uporabljajo pri ljudeh z posebnimi potrebami	/	Določitev terapevtskega a psa uporabnikom	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D31	Jaz pri svojem	Pes kot	/	Vloga	/	Socialno

	delu, bolj v smislu socialno-delavskega, vidim kužka kot dodatnega pomočnika	dodatni pomočnik v socialnem delu		terapije		delo
D32	Kot razbremenjevalni i efekt	Pes kot razbremenjevalni efekt	/	Vloga terapije	/	Socialno delo
D33	Če imaš ti živo bitje je to neverjetno kaj lahko dosežeš preko tega. Pomaga, da ozaveš kaj nek moment počneš	Pomoč pri ozaveščanju trenutnih dejanj	/	Vloga	/	Terapevtski pes
D34	Kdor nima čuta za živali	Občutek za živali	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D35	Agresivno in intenzivno vedenje do živali je ne	Agresivno in intenzivno vedenje do živali	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
D36	Vsaka pasma ima svoje lastnosti ampak vsako pasmo lahko naučiš, da je terapevtski kuža	Pasma ni pomembna	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
D37	Kuža mora bit šolan. So znanja, ki jih nujno rabi	Pes je šolan in ima določena znanja	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
D38	Se seznanim iz literature in strokovnih člankov	Literatura in strokovni članki	/	Tujina	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
D39	Samo posredno, ko se je xx snemala za Ameriko za nek prispevek	Posredni stiki preko snemanja prispevkov	/	Tujina	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
D40	Razbremenjevalno	Razbremenjevalna	/	Vloga	/	Terapevtski pes
D41	Tisto glavno sporočilo je vse je okej, kakor se počutite je okej	Povečanje zaupanja v uporabnikove občutke	/	Vloga	/	Terapevtski pes
D42	Žival nikoli ne sodi, obsoja	Se ne obremenjujejo s tem kakšen si	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
D43	Res neobremenjujejo e. Nekdo ki ni sodnik.	Se ne obremenjujejo s tem kakšen si	/	Značilnosti	/	Terapevtski pes
D44	Dodana	Dodana	/	Vloga	/	Terapevtski pes

	vrednost, motivacija	vrednost in motivacija				
D45	Naše vodstvo skrbi zaradi čistoče	Skrb glede čistoče	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
D46	Tukaj smo v bolnišničnem okolju. Veliko je okužb z bakterijami	Strah pred prenašanjem okužb	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
D47	Ljudje imajo slab imunski sistem – da ne bi bilo kakšno prenašanje	Strah pred prenašanjem okužb	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
D48	Pa zagotoviti primeren prostor	Težko zagotoviti primeren prostor	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
D49	Na naš predlog	Na predlog zaposlenih	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
D50	Če jaz z nekom delom in če zaznam, da bi bilo dobrodošlo potem sem jaz pobudnica in se povežem z xx	Pobuda za izvedbo terapije	/	Izbor uporabnikov	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D51	Sem tista, ki ocenim ali bi bilo smiselno kužka pripeljati	Ocenitev ali je smiselno	/	Izbor uporabnikov	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D52	Ni smiselno samo takrat ko gre za ekstremen strah pred živalmi	Ekstremen strah pred živalmi	/	Prepoved sodelovanja	Uporabniki	Vključitev v proces
D53	Potem se uporabniki sami odločijo ali želijo sodelovati	Prostovoljna vključitev	/	Pogoji	Uporabniki	Vključitev v proces
D54	Nisva že na začetku opredelili končnega cilja	Sprotni cilji	/	/	Cilji	Terapevtski proces
D55	Midve sva si delali dnevne cilje za vsako terapijo posebej, kaj bi si ona želela	Dnevni cilji	/	/	Cilji	Terapevtski proces
D56	Na našem oddelku so predvsem ljudje po hujših prometnih nesrečah	Hujše prometne nesreče	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
D57	Ali z boleznimi živčevja	Bolezni živčevja	/	Nevrologija	/	Področje oviranosti
D58	Pri meni	Preverjanje	/	/	Cilji	Terapevtski proces

	odvisno od namena	ciljev odvisno od namena terapije				
D59	Če se nekdo sprosti ob prisotnosti živali	Sproščenost	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
D60	z mano stvari, ki jih drugače zaradi blokade ne bi bil sposoben	Uporabniki več povedo o sebi – širša slika	/	Socialni vidik	/	Učinki
D61	Če se nekdo boji je cilj stik z živaljo	Premagati strah	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
D62	Pri postavljanju ciljev brez uporabnika ni nič. Samo skupaj in v dogovoru	Postavljanje ciljev skupaj z uporabnikom	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D63	Na kakšen način vključiš psa pa je stvar strokovne osebe	Način uporabe psa za doseganje uporabnikov ciljev	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D64	Razložiš toliko da nekdo razume in je pripravljen	Razlaga terapije uporabnikom	/	Program	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D65	Enkrat sem jaz tista, ki pelje proces	Vodenje procesa	/	/	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D66	Včasih sem samo sodelujoča oziroma opazovalec	Zunanji opazovalec	/	/	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D67	Pes ima svoje biološke potrebe. Treba mu je zagotoviti prostor, da opravi svoje	Biološke potrebe psa	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
D68	Do določene mere je higiena, ker so dlake. Pri nas je to pomembno, ker je lahko kakšen alergik	Higiena	Organizacija	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
D69	Drugače ne vidim slabosti	Ni slabosti	Proces	Slabosti	/	Prednosti in slabosti
D70	Ne predolgo ker tudi kužku pade koncentracija	Psu lahko pade koncentracija	/	Odmori	Potek	Terapevtski proces
D71	Tukaj je treba v enaki meri upoštevati zmožnosti psa in uporabnika	Hkratno poštevanje zmožnosti psa in uporabnika	/	Vodenje	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
D72	Če vidimo da	Umaknitev	/	Odmori	Potek	Terapevtski proces

	kuža ne more več se ga umakne	psa, če ne zmore več				
D73	Tako da jaz vidim, da več kot 45 minut ni dobro	45-minut	/	/	Potek	Terapevtski proces
D74	Socialni delavci smo tisti, ki raziskujemo cel življenjski svet	Raziskovanje življenjskega sveta	/	Pristopi	/	Socialno delo
D75	Terapevtski psi so eni od naših pomagačev	Terapevtski psi kot pomočniki	/	/	/	Socialno delo
D76	Socialno delo gre lahko z roko v roki z terapevtskimi kužki	Terapevtski psi kot pomočniki	/	/	/	Socialno delo
D77	Mislim, da bi mogla vsaka oseba, ki se loti terapije s psi poznati vsaj osnovne elemente socialnega dela	Pomembno poznavanje osnov socialnega dela	/	/	/	Socialno delo
D78	Ker smo tako vsestranski, ker smo osredotočeni na vse možne vplive	Vsestranskost – osredotočenost na vsem možne vplive	/	Pristopi	/	Socialno delo
D79	Mi gledamo sistemsko in ne individualno	Sistemiški pogled	/	Pristopi	/	Socialno delo
D80	Ta širina socialnega dela je prednost	Širina socialnega dela	/	Pristopi	/	Socialno delo

Intervju E

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Propozicija
E1	V okviru službe	Služba	/	Seznanitev	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E2	Izrazila sem željo po izobraževanju	Želja po izobraževanju	/	Razlogi	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E3	Obstaja usposabljanje za strokovne delavce za terapijo s pomočjo psov	Usposabljanje	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E4	Na koncu usposabljanja	Certifikat	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces

	sem dobila certifikat v okviru društva Tačke pomagačke					
E5	Pomembno je, da je odprta oseba	Odprtost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
E6	empatična	Empatija	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
E7	fleksibilna	Fleksibilnost	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
E8	da ima rada živali	Ljubezen do živali	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
E9	Mora imeti občutek za živali	Občutek za živali	Primerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
E10	Plus obvezno izobraževanje – brez tega ne smeš delati	Izobraževanje	/	Pogoji	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E11	Pomembno je, da zna odreagirat na uporabnikov odziv na psa	Zna odreagirat na uporabnikov odziv na psa	/	Sposobnosti	/	Primernost strokovne osebe
E12	Nekdo, ki je nepotrpežljiv	Nepotrpežljivo st	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
E13	Nefleksibilen	Nefleksibilnos t	Neprimerne osebnostne lastnosti	Osebnostne lastnosti	/	Primernost strokovne osebe
E14	Od sodelavk	Sodelavke	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E15	Prenos informacij	Prenos informacij	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E16	Preko literature	Literatura	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E17	Usposabljanje	Usposabljanje	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E18	Tačke pomagačke	Tačke pomagačke	/	Pridobivanje znanj	Strokovna oseba	Vključitev v proces
E19	Nimam	Ni stikov	/	Stiki z tujino	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
E20	Sem pa na izobraževanju sodelovala z 2 vodnicama iz tujine	Sodelovanje z vodniki iz tujine na izobraževanju	/	Stiki z tujino	Društva	Terapija s pomočjo psov v Sloveniji
E21	Velika motiviranost s strani uporabnikov	Motivacija	/	Kognitivni/i zobraževalni vidik	/	Učinki
E22	Dober občutek	Dober občutek	/	Mentalno zdravje	/	Učinki

E23	Sproščenost	Sproščenost	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
E24	Če je prisotna žival je pri uporabnikih opazna sprememba. Ljudje se občutno bolj sprostijo	Sproščenost	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
E25	Prisoten je občutek varnosti	Občutek varnosti	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
E26	Za uporabnike je to pozitivna izkušnja	Pozitivna izkušnja	/	/	/	Mnenje strokovnih oseb
E27	Cilji so različni	Raznolikost ciljev	/	/	Cilji	Terapevtski proces
E28	Imeli smo gospo, ki se je bala voženj s kombijem. Cilj je bil, da strah premaga	Premagati strah	/	Mentalno zdravje	/	Učinki
E29	Gospa je imela rada pse in jim metala žogico. Žogico smo postavili v kombi in jo je morala iti iskat	Metanje žogice v prostor, ki je vir strahu	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	/	Terapevtski proces
E30	Lahko delamo na motoriki	Motorika	/	Telesni vidik	/	Učinki
E31	Imamo različne terapevtske pripomočke	Različni terapevtski pripomočki	/	Pripomočki	Priprava na terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
E32	Uporabniki morajo na primer dati psu rokavičke na tačke	Dati psu rokavičke na tačke	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	/	Terapevtski proces
E33	Potem lahko se šteje, dela na spominu. Da si uporabniki zapomnijo podatke o psu	Štetje in zapomnitev podatkov o psu	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	/	Terapevtski proces
E34	Delamo tudi na koordinaciji	Koordinacija	/	Telesni vidik	/	Učinki
E35	In fizičnih aktivnostih – recimo metanje žogice	Metanje žogice	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	/	Terapevtski proces
E36	Prednosti so, da se preko psa doseže veliko ciljev	Preko psa se doseže veliko ciljev	/	Prednosti	/	Prednosti in slabosti terapije s pomočjo psov
E37	Slabosti ni	Ni slabosti	Proces	Slabosti	/	Prednosti in slabosti terapije s pomočjo

						psov
E38	Ima veliko vlogo	Velika vloga socialnega dela	/	Vloga terapije	/	Socialno delo
E39	Uporabnikom pomagamo pri doseganju ciljev	Pomoč pri doseganju ciljev	/	Vloga terapije	/	Socialno delo
E40	Izboljšanje določenih spretnosti	Izboljšanje spretnosti	/	Vloga terapije	/	Socialno delo
E41	Ohranjanje zmoglosti	Ohranjanje zmoglosti	/	Vloga terapije	/	Socialno delo

Uporabnice

Intervju F

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Propozicija
F1	Ker me je bilo strah kužkov in sem želela premagati strah	Premagati strah pred psi	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
F2	Ne	Premagati strah pred psi	/	/	Mentalno zdravje	Učinki
F3	Zelo	Terapija jim je všeč	/	/	/	Mnenje uporabnikov
F4	Vse	Terapija jim je všeč	/	/	/	Mnenje uporabnikov
F5	Počistili smo mu zobke	Čiščenje zob	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
F6	Dal je tačko	Tačka	Dajanje ukazov	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
F7	Rekli smo mu lezi	Prostor	Dajanje ukazov	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
F8	Metala sem mu igračko	Metanje igrače	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
F9	Lovil je frizbi	Lovljenje frizbija	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
F10	Imeli smo tudi poligon in smo mu pomagali čez	Poligon	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
F11	Jaz bi še šla	Želja po ponovni udeležbi na terapiji	/	/	/	Mnenje uporabnikov

Intervju G

Št.	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Propozicija
-----	--------	-------	---------------	------------	---------------	-------------

Izjave						
G1	Ker imam doma Koker španjela	Doma ima psa	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
G2	In imam rada kužke	Ljubezen do psov	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
G3	Ja	Terapija jim je všeč	/	/	/	Mnenje uporabnikov
G4	Vse mi je bilo všeč	Terapija jim je všeč	/	/	/	Mnenje uporabnikov
G5	Igrali smo se z njim	Igranje	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
G6	Metali smo žogo	Metanje žoge	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
G7	Večkrat je tudi šel okoli noge	Okoli	Dajanje ukazov	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
G8	Iskal je priboljške po poligonu	Poligon	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
G9	Pa dal je tačko	Tačka	Dajanje ukazov	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
G10	In se ulegel	Prostor	Dajanje ukazov	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
G11	Ja	Želja po ponovni udeležbi na terapiji	/	/	/	Mnenje uporabnikov

Intervju H

Št. Izjave	Izjava	Pojem	Podkategorija	Kategorija	Nadkategorija	Propozicija
H1	S terapijo s pomočjo psov sem se prvič srečala oziroma seznanila v URI Soča	URI-Soča	/	Seznanitev	Uporabniki	Vključitev v proces
H2	kjer sem bila na rehabilitaciji po Covidu	Rehabilitacija	/	Razlogi	Uporabniki	Vključitev v proces
H3	Ni bilo posebne priprave, ker je bilo spoznavno srečanje	Ni bilo priprave	/	/	Priprava	Terapevtski proces
H4		Ni bilo skrbi	/	/	/	Mnenje

	Ne nič					uporabnikov
H5	Rada imam pse. Morda le to, da me ne bo potegnil in bova skupaj padla	Skrb da bo padla	/	/	/	Mnenje uporabnikov
H6	ker sem bila še zelo nestabilna	Skrb zaradi nestabilnosti	/	/	/	Mnenje uporabnikov
H7	Povedali so mi, da je pes miren	Predstavitev karakterja psa	/	/	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
H8	in predstavili ukaze, ki jih pes pozna	Predstavitev ukazov, ki jih pes pozna	/	/	Med terapevtsko uro	Vloga strokovne osebe
H9	Potem pa sem ga držala za povodec	Držanje za povodec	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
H10	in me je vodil po hodniku URI Soča in dvorišču	Vodenje po instituciji	/	Fizične aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
H11	Delala sva odpoklic	Odpoklic	Dajanje ukazov	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
H12	in sedi	Sedi	Dajanje ukazov	Miselne aktivnosti	Tehnike dela	Terapevtski proces
H13	Veliko dobre volje	Dobra volja	/	/	Mentalno zdravje	Učinki
H14	psi imajo poseben šarm in ti dajo voljo	Motivacija	/	/	Kognitivni/izo braževalni vidik	Učinki
H15	in energijo	Energija	/	/	Telesni vidik	Učinki
H16	Mislim, da so psi res dobri pomočniki	Dobri pomočniki	/	/	Vloga	Terapevtski pes
H17	Potrpežljivi	Potrpežljivi	/	/	Lastnosti	Terapevtski pes
H18	Srčni	Srčni	/	/	Lastnosti	Terapevtski pes
H19	in vzpodbujajo	Vzpodbuda	/	/	Kognitivni/izo braževalni	Učinki

	či				vidik	
H20	So dobra motivacija	Motivacija	/	/	Kognitivni/izo braževalni vidik	Učinki
H21	Seveda se bi	Želja po ponovni udeležbi na terapiji	/	/	/	Mnenje uporabnikov

10.4 Osno kodiranje

Strokovne delavke

1. Terapija s pomočjo psov v Sloveniji

• ZAČETKI

Način

- Seznanitev z potekom terapije v tujini A5
- Nakup psa A6
- Sodelovanje z kinološkim društvom A7, A15
- Povezava z kinologinjo in vodnico, dogovor o načinu dela A8
- Pridobitev psov primernih za terapijo A9
- Umestitev lastne želje A14
- Izobrazba psov in vodnikov A16
- Izobraževanje okolice o tej vrsti terapije A133
- Velika zainteresiranost vodnikov A136

Težave

- Pripeljati pse v institucije A10, A134
- Prepričati zaposlene o primernosti terapije za uporabnike A11
- Izobrazba okolice o vedenju do psov A12
- Veliko dela A13
- Več psov kot institucij A135
- Borba za vzpostavitev društev in pravil A139
- Dostopnost terapije A141

- **PRIHODNOST**

Potrebne spremembe

- Ekstra plačilo A129
- Kritje s strani zavarovalnice A130
- Več časa A131
- Več psov A132
- Velik sistemski premik A140
- Večja dostopnost terapije A142
- Večja strokovnost terapije A143

- **DRUŠTVA**

Slovenija

- Petke A57
- Tačke pomagačke A58
- Ambasadorji nasmeha A59
- Kosmati smrčki A60
- Ni stikov v Sloveniji B84

➤ *Uri-Soča:*

- Tačke pomagačke A63, B86, D4
- Petke A64

Stiki z tujino

- Sodelovanje z vodniki iz tujine na izobraževanju E20
- Literatura in strokovni članki D38
- Posredni stiki preko snemanja prispevkov D39
- Ni stikov E19, B85

2. Terapevtski proces

- **ZNAČILNOSTI**

- Točno določen program, smiselnost, cilji A145
- Terapija s pomočjo psa kot dodatna terapija rehabilitacije B25, B116

• **TEHNIKE DELA**

- Konkretna aktivnost odvisna od uporabnika B30, B65
-

Fizične aktivnosti

- Pes stoji, uporabnik se ga dotika A73
- Počesati psa B31
- Pripeti povodec B32
- Pripraviti hrano B33
- Trening presedanja – pacient se presede, pes stoji pred njim B34
- Seganje proti psu B35
- Polaganje rok B36
- Metanje žogice v prostor, ki je vir strahu E29
- Dati psu rokavičke na tačke E32
- Metanje žogice E35

Miselne aktivnosti

- Kartice z vprašanji B38
- Branje kartic in odgovarjanje na vprašanja B39
- Preverjanje spomina na naslednjem srečanju B48
- Štetje in zapomnitev podatkov o psu E33

• **CILJI**

- Določitev ciljev na podlagi rehabilitacijskega cilja B24
- Zmanjšanje strahu pred psi z tehnikami D6
- Sprotni cilji D54
- Dnevni cilji D55
- Raznolikost ciljev E27
- Preverjanje ciljev odvisno od namena terapije D58

- **POTEK**

- Prvi stik z vodnikom in psom, sledenje ciljem, slovo B80
- 45-60 minut A65
- Dva pacienta v eni uri B79
- Ena ura B77
- 3 psi in 6 pacientov v eni uri – vsak terapevtski par dva pacienta B105
- Enkrat na teden B106
- Obvezna prisotnost vodnika D17
- Hkratno opazovanje uporabnika in psa D13
- Prisotnost strokovne osebe in vodnika D11
- Enkrat mesečno C17
- Stalni terapevtski pari C21
- Individualna terapija C22
- 45-minut D73
- 30-minutna terapevtska ura C32
- Pomembna usklajenost med vodnikom in strokovno osebo D8
- Pomembno razumevanje dela med vodnikom in strokovno osebo D9

Odmori

- Razbremenitev psa A72
- Vmesni postanki A66
- Redni odmori A73
- Psu lahko pade koncentracija D70
- Umaknitev psa, če ne zmore več D72

Težave

- Sprememba načina dela zaradi utrudljivosti uporabnika B12
- Sprememba ciljev med samo uro zaradi utrujenosti B10
- Sprememba vrstnega dela aktivnosti B13

- **UDELEŽENCI**

Uporabnik

- Uporabnik z izraženo željo po sodelovanju A22

Terapevtska oseba

- Terapevt A23
- Izobražena oseba s jasnim ciljem A29
- *Stroke:*
 - Delovni terapevt A24, B22
 - Fizioterapevt A25, B23
 - Psiholog A26, B109, B21
 - Logoped A27, B20, B108
 - Socialni delavec A28
- *Dvojna vloga terapevtske osebe:*
 - Terapevt in njegov izobražen pes A32
 - Terapevt v vlogi vodnika in terapevta A33

Vodnik

- Vodnik, ki usmerja psa A30
- Vodniki prihajajo prostovoljno B95

Terapevtski pes

- Izobražen in pripravljen terapevtski pes A31

3. Vključitev v proces

• STROKOVNA OSEBA

Seznanitev

- Študij A1
- Preko delovne terapevtke D1
- Društvo slepih in slabovidnih D2
- Služba E1

Razlogi

- Zanimanje za vez med človekom in živaljo A2, A3
- Želja po vključitvi psov v lastno delo A4
- Ljubezen do psov A154
- Ljubezen do svojega poklica A155

- Povabilo nadrejenih B1
- Želja po sodelovanju B2
- Želja po uvedbi terapije s pomočjo psov v VDC C1
- Želja po izobraževanju E2

Pogoji

- Usposabljanje C2, C4, E3
- Potrdilo C3
- Izobraževanje C5, E10
- Licenca C6
- Certifikat E4

Pridobivanje znanj

- Delavnica B50, B52
- Sama se je pozanimala B51
- Prenos informacij E15
- Literatura E16
- Usposabljanje E17
- Tačke pomagачke E18
- Sodelavke E14, B53

• UPORABNIKI

- Pravica do zavrnitve sodelovanja B75
- Večkratna ali enkratna vključitev uporabnika B82

Razlogi

- Povabilo k sodelovanju v primeru izražene ljubezni do psov A80
- Želja po pridobitvi sposobnosti sprehoditi lastnega psa v domačem okolju A82
- Ljubezen do psov B17
- Veselje B18
- Povabilo k sodelovanju B125
- Na predlog zaposlenih D49
- Želja A100, A102, C30, B16, B103,

- Želja premagati primarni strah pred psi D5

Pogoji

- Izkušnje s sobivanjem z živalmi A103
- Ljubezen do psov B100
- Prostovoljna vključitev C28, D53
- Soglasje od staršev C31

Prepoved sodelovanja

- Bolnišnične okužbe A104
- Ekstremen strah pred živalmi D52

• VODNIK

Pogoji

- Obnavljanje statusa in aktivno delovanje A52
- Opravljanje ur pri društvu A53
- Članstvo v društvu A54, A56
- Upoštevanje pravil društva A55
- Klasično šolanje psa D28

4. Primernost strokovne osebe

Osebnostne lastnosti

Primerne osebnostne lastnosti:

- Sprejemanje in ljubezen do ljudi ne glede na njihove osebne okoliščine A38
- Prijaznost A37
- Ljubezen do psov A41
- Sproščenost A42
- Odločnost A43
- Kreativnost A77
- Širok pogled na življenje B46
- Čut za ljudi B56

- Prilagodljivost B67, B72, D24
- Potrpežljivost B73, D22
- Strpnost D18
- Sprejemanje drugačnosti D19
- Dojemanje psa kot živega bitja D25
- Pozornost D26
- Odprtost E5
- Fleksibilnost E7
- Umirjenost C12, D20
- Ljubezen do živali E8, A40
- Občutek za živali E9, B57, D34
- Empatija E6, C11, B55

Neprimerne osebnostne lastnosti:

- Zadržanost B58
- Neprilagodljivost B59
- Agresivnost D23
- Nevrotična energija D21
- Agresivno in intenzivno vedenje do živali D35
- Nepotrpežljivost E12
- Nefleksibilnost E13
- Izhajanje iz sebe C14

Sposobnosti

- Upoštevanje etičnih načel A39
- Vedenje zakaj delaš A44
- Sposobnost poskrbeti za varnost psa A49
- Spodbuda pri razmišljanju B40
- Odpravljanje občutka manjvrednosti zaradi neznanja B41
- Sposobnost preusmeriti pozornost B47
- Znati pristopiti do človeka B60
- Zna odreagirat na uporabnikov odziv na psa E11
- Dobro poznavanje uporabnikov C8
- Dobro poznavanje uporabnikovih šibkih področij C9

- Krepitev primanjkljajev uporabnikov C10
- Aktivno poslušanje C13
- Uporabnik je v ospredju C15
- Prilagajanje potrebam uporabnika C16

Znanja

- Strokovno znanje A45, A51, A147, B45
- Kinološko znanje A46, A50, B48
- Znanje o psih A47, B49
- Poznavanje za pse stresnih dejavnikov A48
- Znanje o različnih načinih uporabe psa A75
- Znanje o uporabi psa za doseg določenega cilja A78
- Poznavanje lastne stroke, principov in umestitev psa v reševanje problemov A153
- Poznavanje področja terapije s pomočjo psov B139, D27

5. Vloga strokovne osebe

- Poskrbeti za zdravstveno varnost psov A105
- Doseganje ciljev rehabilitacije z pomočjo psa A76
- Poučitev uporabnikov o poteku terapijskega procesa B126
- Karakterno poznavanje psov B89

• PRIPRAVA NA TERAPEVTSKO URO

- Priprava B64, B66

Določitev terapijskega psa uporabnikom

- Strokovni delavci sami določijo B87
- Minimalno odziven uporabnik – majhen pes, ki ga lahko vzame v naročje B88
- Uporabnik dela na gibanju – živahen kuža B91
- Upočasnjjen uporabnik – umirjen in potrpežljiv pes B92

- Upoštevanje karakterja psa D29
- Živahnega psa ne uporabljajo pri ljudeh z posebnimi potrebami D30

Program

- Postavljanje ciljev skupaj z uporabnikom D62
- Priprava načrta z postopnimi koraki D14, D7
- Sprotno prilaganje načrta D15
- Planiranje srečanj sproti B83
- Upoštevanje sposobnosti uporabnika A67
- Upoštevanje sposobnosti psa A68
- Določitev ciljev A69
- Določitev vaj, ki pripeljejo do ciljev A70, A84
- Način uporabe psa za doseganje uporabnikov ciljev A83, D63
- Priprava plana skupaj z fizioterapevtkami B14
- Razdelitev aktivnosti na manjše aktivnosti B127
- Sestava programa C23, C45
- Posredovanje programa vodniku psa C24
- Cilji v ospredju programa C25
- Razlaga terapije uporabnikom D64

Izbor uporabnikov

- Določitev strokovne osebe uporabnikom B15
- Izbira uporabnikov B19
- V skladu z željami in potrebami C32, A101
- Spodbuda uporabnikov k udeležbi B101
- Pobuda za izvedbo terapije D50
- Ocenitev ali je smiselno D51

Pripomočki

- Priprava pripomočkov v dogovoru z vodnico C46
- Različni terapevtski pripomočki E31
- Stožci C47
- Obroči C48
- Pripomočki za miselne aktivnosti C49

- Žogice C50
- Igrače C51

- **MED TERAPEVTSKO URO**

- Vodenje procesa D65
- Zunanji opazovalec D66

Vodenje

- Komunikacija z uporabnikom B61, B62
- Pomiritev uporabnika glede njegovih skrbi B63
- Sprememba vaj v primeru utrujenosti uporabnika B128
- Vodenje pacienta B129
- Predvidevanje položaja uporabnika in dostopa do psa B130
- Vodenje terapevtske ure C52
- Dajanje navodil C53
- Osredotočenost na vodenje in končni cilj D12
- Hkratno poštevanje zmožnosti psa in uporabnika D71

Delovni terapevt

- Varnost uporabnika in osredotočenost na gibanje A34
- Premestitev uporabnika v drug položaj A71

Psiholog

- Pogovor A35
- Emocije B110

- **PO TERAPEVTSKI URI**

- Vprašanje uporabnikov o mnenju in načrti za naprej B81

Evalvacija

- Ocenjevanje programa A85

- Različni testi A86
- Delta test A91
- Evalvacija preko pogovora B112
- Ne preverjajo ali bili cilji doseženi B113, B115
- Spraševanju uporabnikov o mnenju B114
- Zapis evalvacije C26
- Zapis o dosegu ciljev in možnostih izboljšav C27

Opredelitev učinkov:

- Stik z psom A87
- Zapomnil ime psa A88
- Procesne spretnosti A89
- Zapomnil ime vodnika A90
- Stabilnost in ravnotežje A92

6. Področje oviranosti

Nevrologija

- Nevrološki oddelek B3
- Raznolikost uporabnikov in njihovih težav B4
- Skupek različnih problemov B9
- Težave na gibalnem področju B5
- Težave na kognitivnem področju B6
- Težave na emocionalnem področju B7
- Težave na govornem področju B8
- Utrudljivost kot skupni imenovalec B11
- Poškodbe glave B37
- Težave z koncentracijo, pozornostjo in utrudljivostjo B78
- Hujše prometne nesreče D56
- Bolezni živčevja D57

Motnje v duševnem razvoju

- Samostojnost C55

7. Vloga uporabnika

Načrtovanje

➤ *Posredna vključenost:*

- Niso neposredni del načrtovanja terapije s pomočjo psov A106
- Izpostavitev težav, ki jih strokovna oseba vključi v program A107
- Izpostavitev želja ob prihodu A81
- Posredna aktivnost A108
- Posredna vključenost v načrtovanje C61
- Individualiziran načrt C62
- Izpostavitev osebnih ciljev v individualiziranem načrtu C63

8. Terapevtski pes

Testiranje

➤ *Preizkus temperamenta:*

- Preizkus karakterja A17
- Reakcije na okolico A20
- Reakcije na predmete in tuje ljudi A21

➤ *Vrsta testa:*

- Testiranja različna v različnih društvih A19

Značilnosti

- Pasma ni pomembna A18, D36
- Domači ljubljenci z dodatnim znanjem A61
- Obiskovanje različnih institucij A62
- Karakterne prednosti in sposobnosti B98
- Se ne obremenjujejo s tem kakšen si B102, D42, D43
- Pes je šolan in ima določena znanja D17
- Priprava psa na terapijo D16
- Stalni terapevtski psi B90

Vloga

- Prisotnost zraven uporabnika A36
- Pes kot pripomoček za doseg ciljev rehabilitacije A79
- Blazinica, ki dobro vpliva na uporabnika B54
- Pes kot pripomoček B76
- Pes pritegne pozornost B99
- Pomoč pri ozaveščanju trenutnih dejanj D33
- Umiritev uporabnika C34
- Zaupnik C35
- Dober poslušalec C36
- Terapevtska vloga A97, A98, C33
- Pes spodbudi človeka k dejavnostim B136
- Žival kot olajševalni in razbremenilni element terapije D3
- Razbremenjevalna D40
- Dodana vrednost in motivacija D44
- Povečanje zaupanja v uporabnikove občutke D41

9. Učinki

- Pozitiven vpliv na vseh področjih A99
- Veliko pozitivnih učinkov A111, A120
- Opazna razlika A93, B118
- Vse doprinos k izboljšanju B26

Mentalno zdravje

- Premagati strah E28, C56, C54, D61
- Dober občutek E22
- Sproščenost E23, E24, B119, D59
- Dobro počutje A112
- Sproščanje hormonov sreče A119
- Umirjenost C60
- Veselje B120
- Izboljšanje razpoloženja B117, B131

Telesni vidik

- Koordinacija E34
- Motorika E30, B27, B29

Kognitivni/izobraževalni vidik

- Vzdržljivost A94
- Vztrajanje kljub utrujenosti A95
- Kognitivne/procesne spretnosti B28
- Motivacija E21, A96, B121

Socialni vidik

- Komunikacija s psom A114
- Komunikacija z vodnikom A115
- Socialni kontakt A116
- Večje zaupanje strokovni osebi B44
- Manjša zadržanost B43, B132
- Socialne veščine in komunikacija C57
- Terapevta spoznali v drugačni vlogi in da jim želi pomagat B133
- Uporabniki več povedo o sebi – širša slika B134, D60

Govor

- Zmanjšanje nerazločne artikulacije C58
- Govor C59

10. Mnenje strokovnih oseb

- Je res »fajn« B97
- Pozitivna izkušnja za uporabnike E26
- Spodbudno C37
- »fajn« na vseh področjih C38
- Koristna za vse populacije C39
- Koristna za paciente in terapevte B122
- Radi sodelujejo B123
- Sproščujoča B124, B69, B135
- Zabavna in vesela B68

11. Izkušnje

Pozitivne izkušnje

- Pozitivne izkušnje B70

Negativne izkušnje

- Pacient ni želel sodelovati B71
- Pacienti si premislijo ali dobijo obiske B74

12. Prednosti in slabosti

Slabosti

- Ni dovolj priznana oblika A124, A127, A128
- Razumevanje pojma A144, A146
- Negotova prihodnost zaradi financ in testov B93
- Terapija stane 7 eur B94
- Testi z vstop v institucije B96
- Neizvajanje terapij v času epidemije C7

Proces:

- Ni negativnih učinkov A110
- Ni slabosti C41, E37, A121, A109, D69

Organizacija:

- Organizacijske slabosti A122, B137
- Premalo časa A123
- Iskanje primernih pacientov B138
- Premalo terapevtskih parov C41, C18
- Premalo društev, ki se ukvarjajo s terapijo C43
- Neskladje v izvajanju terapij in delovnem času vodnikov A126, C19
- Premalo terapevtskih psov C42, C20, A125, B104
- Težko zagotoviti primeren prostor D48
- Skrb glede čistoče D45

- Strah pred prenašanjem okužb D46, D47
- Higiena D68
- Biološke potrebe psa D67

Prednosti

- Premiki na boljše C44
- Preko psa se doseže veliko ciljev E36
- Terapija kot pripomoček k izpolnitvi uporabnikovih ciljev C64
- Vplivanje na več področjih hkrati A113
- Hitrejša, učinkovitejša in bolj življenjska oblika terapija A117
- Prisotnost živega bitja A118

13. Socialno delo

- Velika vloga socialnega dela E38
- Skupna prihodnost socialnega dela in terapevtskih psov D10
- Terapevtski psi kot pomočniki D75, D76
- Pomembno poznavanje osnov socialnega dela D77

Predstave drugih strok o socialnem delu

- Predstave, da urejajo vloge in delajo na denarnih nadomestilih B111
- Ne vidijo jih v vlogi terapevtov B107

Vloga terapije

- Reševanje socialno-delovnih problemov preko psa A149
- Doprinos k socialnemu delu A150
- Pomoč pri vključevanju v okolje A151
- Pes kot dodatni pomočnik v socialnem delu D31
- Pes kot razbremenjevalni efekt D32
- Pomoč pri doseganju ciljev E39
- Izboljšanje spretnosti E40
- Ohranjanje zmožnosti E41

Pristopi

- Individualni pristop A148

- Upoštevanje uporabnikovih težav A152
- Vzpostavitev delovnega odnosa C65
- Proces C66
- Refleksija C70
- Vsestranskost – osredotočenost na vsem možne vplive D78
- Sistemski pogled D79
- Širina socialnega dela D80
- Raziskovanje življenjskega sveta D74

Delovni odnos

- Perspektiva moči C71
- Usmerjenost v sedanost C72
- Etika udeležnosti C69
- Dogovor o sodelovanju C67
- Opredelitev časa, ciljev in vloge udeleženi C68

Uporabnice:

1. Vključitev v proces

• UPORABNIKI

Razlogi

- Premagati strah pred psi F1
- Doma ima psa G1
- Ljubezen do psov G2
- Rehabilitacija H2

Seznanitev

- URI-Soča H1

2. Terapevtski proces

• PRIPRAVA

- Ni bilo priprave H3

• TEHNIKE DELA

Fizične aktivnosti

- Čiščenje zob F5
- Metanje igrače F8
- Lovljenje frizbija F9
- Poligon F10, G8
- Igranje G5
- Metanje žoge G6
- Držanje za povodec H9
- Vodenje po instituciji H10

Miselne aktivnosti

Dajanje ukazov:

- Tačka F6, G9
- Prostor F7, G10
- Okoli G7
- Sedi H12
- Odpoklic H11

3. Mnenje uporabnikov

- Terapija jim je všeč G3, G4, F3, F4
- Želja po ponovni udeležbi na terapiji F11, G11, H21

4. Učinki

Mentalno zdravje

- Premagati strah pred psi F2
- Dobra volja H13

Kognitivni/izobraževalni vidik

- Motivacija H14, H20
- Vzpodbuda H19

Telesni vidik

- Energija H15

5. Vloga strokovne osebe

• MED TERAPEVTSKO URO

- Predstavitev karakterja psa H7
- Predstavitev ukazov, ki jih pes pozna H8

6. Terapevtski psi

Vloga

- Dobri pomočniki H16

Lastnosti

- Potrpežljivi H17
- Srčni H18